

Управління освіти і науки
Запорізької обласної державної адміністрації

Комунальний заклад «Запорізький обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради

Здобутки освітян Запорізького регіону

Антологія
перспективного педагогічного досвіду
закладів освіти Запорізької області

ВИПУСК 13

АКЦЕНТ
ВИДАВНИЦТВО
Запоріжжя
2012

УДК 371.3-057.212(477.64)
ББК 74.202(4Укр-4Зап)
З-46

Друкується за рішенням науково-методичної ради Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради (протокол № 3 від 22.05.2012 року).

Упорядник

Ніколаєвська Р.М. – старший викладач кафедри інноваційних освітніх технологій Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради.

Рецензенти:

Хаустова О.В. – к.пед.н., доцент, завідувач кафедри інноваційних освітніх технологій Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради;

Байєр О.М. – к.психол.н., доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради.

Редакційна колегія:

голова – **Ястребова В.Я.**, – к.пед.н., доцент, проректор з науково-методичної роботи Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради;

члени редакційної колегії: **Ніколаєвська Р.М., Павленко Л.А., Петрик О.В.**

Комп'ютерна версія:

Павленко Л.А. – старший викладач кафедри інноваційних освітніх технологій Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради.

Здобутки освітян Запорізького регіону. Антологія перспективного педагогічного досвіду закладів освіти Запорізької області. Випуск 13 / упоряд. Р.М. Ніколаєвська. – Запоріжжя: Акцент Інвест-Трейд, 2012. – 182 с. – Бібліогр.: с. 180

Антологія перспективного педагогічного досвіду висвітлює педагогічні ідеї, тематику, технології, результати, адреси авторів та об'єктів актуального досвіду області, який узагальнено викладачами і методистами КЗ «ЗОППО» ЗОР.

Рекомендації розраховано на працівників відділів освіти, методичних служб, шкіл, позашкільних і дошкільних навчальних закладів.

УДК 371.3-057.212(477.64)
ББК 74.202(4Укр-4Зап)

© КЗ «ЗОППО» ЗОР, 2012

© Акцент Інвест-Трейд, оформлення, 2012

ЗМІСТ

Вступ	8
I. Проблеми управління закладами освіти	9
 КАФЕДРА ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ	
<i>Великотернівська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів Якимівської районної ради.</i> Управління розвитком особистості педагога і учня в школі сільської місцевості	9
<i>Запорізька загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 69 Запорізької міської ради.</i> Інтеграція теорії та практики в акмеології післядипломної педагогічної освіти	18
<i>Запорізька гімназія № 11 Запорізької міської ради.</i> Роль полікультурного освітнього збагачуючого середовища в розвитку творчої особистості педагога і гімназиста	27
<i>Запорізький навчально-виховний комплекс «Мрія» Запорізької міської ради.</i> Управління взаємодією педагогів навчально-виховного комплексу «Мрія» з батьками майбутніх першокласників	36
<i>Запорізький колегіум «ЕЛІТ» Запорізької міської ради.</i> Перспективні технології розвитку обдарованої особистості в умовах «Школи життєтворчості»	43
<i>Запорізька загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 76 Запорізької міської ради.</i> Інноваційна концепція дослідження і конструювання здоров'язберігаючого та здоров'яформуючого середовища у навчально-виховному процесі закладу освіти	50
 КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ ТА ПСИХОЛОГІЇ	
<i>Запорізький навчально-виховний комплекс № 19 Запорізької міської ради.</i> Створення шкільного медіа-освітнього простору «Вісник «Мрії» – новий формат» як засіб формування екологічної культури школярів	55

ОБЛАСНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
МОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯКОСТІ ОСВІТИ
КЗ «ЗОППО» ЗОР

Районний методичний кабінет відділу освіти Пологівської районної державної адміністрації. Системний підхід до організації науково-методичної роботи в районі 61

II. Проблеми виховання та розвитку особистості школяра 69

ОБЛАСНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ ОСВІТИ

Бердянська спеціалізована школа I–III ступенів № 16 з поглибленим вивченням іноземних мов Бердянської міської ради. Формування та розвиток навичок здорового способу життя школярів засобами діяльності психолого-педагогічного клубу для підлітків 69

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

Новопилипівська загальноосвітня школа I–III ступенів Мелітопольської міської ради. Технологія психолого-педагогічної підтримки молодших підлітків в умовах сільської школи 76

Запорізька гімназія № 8 Запорізької міської ради. Технологія психологічного супроводу профільного навчання як чинник професійного самовизначення гімназистів 81

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ

Кінськороздорівський навчально-виховний комплекс Пологівської районної ради. Виховання національної свідомості, національного характеру школярів засобами традицій і звичаїв українського народу 87

Комунальний заклад «Запорізький Січковий колегіум-інтернат» Запорізької обласної ради. Учніське самоврядування «Козацька Рада» як чинник формування особистості колегіанта 92

<i>Комунарський районний центр молоді та школярів Запорізької міської ради. Формування творчої компетенції, естетичне виховання дітей та підлітків на заняттях хорео- графії</i>	96
КАФЕДРА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТА РЕАБІЛІТАЦІНОЇ ПЕДАГОГІКИ	
<i>Запорізька гімназія № 71 з поглибленим вивченням іноземної мови Запорізької міської ради. Формування здо- рової особистості в умовах розвивального середовища школи-гімназії</i>	102
ІІІ. Дошкільна освіта	107
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
<i>Дошкільний навчальний заклад № 5 Енергодарської міської ради. Арт-терапія в освітньому просторі сучасного дошкільного навчального закладу</i>	107
<i>Дошкільний навчальний заклад № 3 Енергодарської міської ради. Сучасне предметно-розвивальне середовище – умова повноцінного розвитку дошкільників</i>	114
<i>Дошкільний навчальний заклад № 39 «Чебурашка» комбінованого типу Мелітопольської міської ради. Про- педевтичний курс навчання грамоти</i>	118
<i>Дошкільний навчальний заклад № 9 Мелітопольсь- кої міської ради. Комплексне забезпечення впровадження козацької педагогіки в практику роботи дошкільного на- вчального закладу</i>	123
ІV. Проблеми освіти	127

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА СУСПІЛЬНО-
ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

**Комунальна установа «Пологівський колегіум № 1»
Пологівської районної ради.** Проектна діяльність як чин-
ник формування життєвих компетенцій учнів у процесі ви-
вчення української мови та літератури 127

КАФЕДРА ДИДАКТИКИ ТА МЕТОДИК НАВЧАННЯ
ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

**Районний методичний кабінет відділу освіти Поло-
гівської районної державної адміністрації.** Сучасне орга-
нізаційно-методичне забезпечення діяльності сільського
районного методичного об'єднання вчителів фізики: ком-
петентнісний підхід 133

ОБЛАСНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
МОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯКОСТІ ОСВІТИ
КЗ «ЗОІППО» ЗОР

**Запорізька суспільно-гуманітарна гімназія № 27 За-
порізької міської ради.** Упровадження моніторингових до-
сліджень у процесі вивчення англійської мови як чинник
підвищення якості комунікативних компетентностей 141

КАФЕДРА ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ, СПОРТУ ТА
ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

**Запорізький загальноосвітній багатопрофільний на-
вчально-виховний комплекс № 106 Запорізької міської ра-
ди.** Методика використання ігрових вправ у процесі розви-
тку творчих здібностей і розумових здатностей дітей до-
шкільного та молодшого шкільного віку 146

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР

**Комунальний заклад «Василівська гімназія „Су-
зір'я”» Василівської районної ради.** Формування читаць-
ких умінь і навичок учнів початкових класів 150

<i>Запорізька загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 3 Запорізької міської ради.</i> Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій на уроках історії як чинник розвитку креативного мислення та сучасної організації навчально-пізнавальної діяльності учнів	154
<i>Запорізька загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 75 Запорізької міської ради.</i> Особливості пошуково-дослідницької діяльності з історії рідного краю як чинника формування ключових компетентностей учнів	164
<i>Мелітопольська спеціалізована школа І–ІІІ ступенів № 23 Мелітопольської міської ради.</i> Розвиток мовних та мовленнєвих компетентностей учнів шляхом упровадження інтерактивних методів навчання на уроках англійської мови в контексті формування полікультурної особистості	170
<i>Комунальний заклад «Василівська гімназія „Сузір’я”» Василівської районної ради.</i> Ситуативне моделювання на уроках німецької мови як засіб формування соціолінгвістичної компетентності учнів	175
Література	180

ВСТУП

Ніколаєвська Р.М., (061) 233-51-75

Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» гостро поставили питання про необхідність опори на науку та перспективний педагогічний досвід у процесі розбудови української національної школи.

Забезпечення переходу від стихійного пошуку носіїв перспективного педагогічного досвіду до моделювання і проектування його – це один із найефективніших шляхів органічного поєднання досягнень педагогічної науки й передової практики, що сприяє створенню нового соціального досвіду.

Об'єктивними передумовами успішного використання досвіду є висока якість його висвітлення, спрямованість на упорядкування системи діяльності науково-методичних центрів, методичних кабінетів і навчальних закладів; вивчення та впровадження системи інноваційних технологій конкретного вчителя-новатора в умовах школи педагогічної майстерності, майстер-класу тощо, захист авторського вирішення проблеми на конкурсах «Учитель року».

У процесі оцінки ефективності творчої діяльності та педагогічної майстерності вчителя пропонуємо використовувати критерії та ознаки перспективного педагогічного досвіду, які висвітлено у монографії Жерносека І.П. «Удосконалення науково-методичної роботи в сучасних загальноосвітніх школах, ліцєях і гімназіях» (К., 2001), науково-методичний посібник Ніколаєвської Р. М. «Педагогічна майстерність і педагогічний досвід» (Запоріжжя, 2006).

За інноваційним потенціалом радимо характеризувати досвід, як:

- модифікаційний, що пов'язаний з удосконаленням, раціоналізацією відомих ідей, методик тощо;
- комбінаторний, що полягає в нових конструктивних поєднаннях відомих ідей, методик;
- авторський, радикальний, що висвітлює нові шляхи у вирішенні педагогічних завдань, нові форми, методи, прийоми тощо.

Ваші відгуки та пропозиції щодо рекомендованих матеріалів з досвіду роботи просимо надсилати на кафедру інноваційних освітніх технологій КЗ «ЗОППО» ЗОР за адресою: вул. 40 років Радянської України, 57-а, м. Запоріжжя, 69035.

КАФЕДРА ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

**Великотернівська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів
Якимівської районної ради**

***Адреса:* 72522, Запорізька область, Якимівський р-н,
с. Велика Тернівка, вул. Шкільна, 11
тел. (0631) 9-67-92**

***Автор досвіду:* Ніколова Людмила Іванівна, директор
навчального закладу, член обласної творчої групи директорів
закладів освіти при КЗ «ЗОШПО» ЗОР**

Ніколаєвська Р.М., (061) 233-51-75

Тема досвіду:

**Управління розвитком особистості педагога і учня в
школі сільської місцевості**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність досвіду

Соціальні перетворення в українському суспільстві вимагають модернізації освітнього процесу на гуманістичних засадах. Головна стратегія педагогічної діяльності спрямована на розвиток особистісного потенціалу учнів, розкриття їх здібностей та можливостей, утвердження загальнолюдських цінностей.

Реалізація стратегії можлива за умови створення в загальноосвітній сільській школі навчально-виховного середовища, яке забезпечило б цілісний розвиток особистості школяра, його саморозвиток і самореалізацію в сучасному просторі.

Особливості сільської місцевості сприятливо впливають на розвиток загальноосвітньої школи, яка виконує не лише педагогічну, а й соціальну функцію, зберігає генетичний потенціал українського етносу, відіграє роль провідного осередку соціально-

культурного, інформаційно-технологічного, науково-просвітницького та ідейно-духовного життя територіальної громади. Сільська загальноосвітня школа також виконує комплекс освітньо-виховних завдань розвитку освіти, які визначені Конституцією України, Національною доктриною розвитку освіти, Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту».

Теоретична база досвіду

В останні роки підвищився інтерес учених до дослідження феномену середовища у зв'язку з проблемами соціалізації особистості, підготовки соціальних педагогів (Б.Н. Алмазов, В.Г. Боcharова, З.А. Галагузова, А.В. Мудрик, В.Д. Семенов та ін.), етнопедagogіки (Г.Н. Волков), історії, теорії й практики функціонування й розвитку виховних систем (В.А. Караковський, Л.І. Новикова, В.А. Семенов та ін.). Поступово збагачувались знання про конкретні складові середовища: предметно-просторове (М. Хейдмест), природне (М.В. Шепутовський), предметно-естетичне (Ю.С. Мануйлов), архітектурне (Л.П. Барашнікова, В.Л. Глазичев). У своїх працях дослідники розглядають, як правило, одне із зазначених понять, розкривають своє бачення його сутності та змісту.

В. Степанов зауважує, що соціокультурне середовище – конкретний, наданий кожній дитині соціальний простір, за допомогою якого вона включається в активні зв'язки.

Л. Даниленко розкриває управлінський аспект функціонування середовища організації (зовнішнього, проміжного, внутрішнього) як цілісної системи.

В. Ясвін визначає три основні компоненти навчально-виховного середовища: просторово-предметний, соціальний, психодидактичний (організаційно-педагогічний).

Ряд науковців (О. Савченко, В. Мелешко та ін.) розглядають навчально-виховне середовище як відкриту педагогічну систему, тісно пов'язану зі зовнішніми чинниками.

За інноваційним потенціалом досвід – комбінаторний.

Результати пошуково-дослідницької діяльності:

- сформовано інноваційне освітнє середовище розвитку особистості педагога і учня в школі сільської місцевості;
- вивчено психофізичні, індивідуальні особливості школяра, вплив внутрішнього та зовнішнього середовища на його розвиток;
- змодельовано дидактичний, навчально-виховний, методичний регіональний, управлінський аспекти формування сприятливого шкільного середовища;
- інтенсифіковано науково-методичну роботу з педагогічними кадрами в означеному напрямку;
- розроблено систему управлінської діяльності формування професійно-компетентного колективу педагогів.

Інноваційно-педагогічна модель досвіду

Технологія діяльності педагогічного колективу навчального закладу передбачає пошуково-дослідницьку роботу з реалізації науково-методичної проблеми «Розвиток особистості педагога і школяра здатного до самотворення в умовах «Школи розвитку особистості» (рис. 1).

Школа як система	Єдність і взаємозв'язок усіх компонентів системи веде до підвищення її цілісності, до зростання її результативності. Ослаблення ж уваги до будь-якого компонента або встановлення зв'язків між ними, їхня неузгодженість з головними цілями призводить до зниження якості, втрати ефективності, перевантаження, негативного ставлення учнів і педагогів до діяльності	
Підсистеми школи	Управління ська	Мета: забезпечити оптимальне функціонування школи як цілісної соціально-педагогічної системи за умов ефективної діяльності всіх підсистем закладу

	Дидактична	Мета: забезпечити сприятливі умови фізичного, інтелектуального, психологічного, соціального становлення особистості школярів, досягнення ними рівня освіченості, розвитку компетентностей, що відповідають ступеню навчання, потенційним можливостям учнів з урахуванням їхніх пізнавальних можливостей і схильностей
	Виховна	Мета: забезпечити умови індивідуального розвитку з урахуванням особистих досягнень учнів, стимулювання їхньої творчої активності, найбільш повної самореалізації в різних видах позаурочної діяльності, реалізацію їхніх схильностей і інтересів через насичене освітнє середовище, що сприятиме становленню та розвитку особистості, реалізації її життєвого проекту
	Науково-методична	Мета: забезпечити ріст рівня професійної компетентності вчителя як умови розвитку особистості, життєтворчості й життєдіяльності учня
	Суспільно-педагогічна	Мета: установити і реалізувати зв'язки школи з батьками учнів, громадськістю для реалізації цілей розвитку, навчання і виховання школярів, їхнього життєвого проектування й самореалізації в суспільному середовищі

Рис. 1. Структура освітньої системи Великотернівського ЗНЗ I–III ступенів Якимівської міської ради як «Школи розвитку особистості»

Під час розробки моделі «Школи розвитку особистості» враховувалися її об'єктивні умови:

- малочисельність наповнюваності класів (10–15 учнів);
- багатонаціональність: 60% – українці та росіяни, 40% – болгари, татари, корейці та ін.;
- периферійність: віддаленість від районного та обласного центрів;

- соціальний склад оточуючого середовища;
- відсутність об'єктів соціально-культурного призначення: Дому культури чи сільського клубу, музею, музичної школи, ДЮСШ тощо.

Для формування навчально-виховного середовища створено центри як компоненти моделі: **навчальний, допрофесійної, професійної підготовки, відпочинку та здоров'я.**

Шкільна бібліотека та читальний зал задовольняє потреби учнів і вчителів: бібліотечний фонд складає 9280 примірників, із них – 3450 підручників, 5558 примірників художньої літератури, словники, довідкова література тощо.

Структуру шкільного освітнього середовища пропонуємо розглянути у такій системі (рис. 2).

Рис. 2. Система шкільного освітнього середовища «Школи розвитку особистості» із забезпеченням базового, соціально-гуманітарного та філологічного навчання й виховання.

Сьогодення сільської школи полягає в оптимальному поєднанні й використанні природного, культурного й духовного потенціалу сільського середовища. Випускник сільського закладу повинен бути компетентним, конкурентноздатним до життя в умовах соціальних змін.

Оновлено **управління** навчально-виховним процесом, та розвивальною діяльністю учнів; інтегруються зусилля вчителів, громадськості, батьків та установ села для створення необхідної навчально-матеріальної бази, реалізації програм спецкурсів, факультативів тощо. Діагностування і корекція навчально-виховного процесу психологічною службою має системний характер і забезпечує умови для психолого-педагогічної взаємодії усіх учасників освітнього процесу. Першочерговим завданням є формування творчого педагогічного колективу, здатного забезпечити якісне навчання, виховання та розвиток школяра. В управлінській діяльності вироблена система співробітництва в роботі керівників закладу, педагогічних, громадських та учнівських органів самоврядування. Створено комфортне середовище для розвитку творчого потенціалу педагогів, їх саморозвитку й самореалізації. Педагогічним колективом проаналізовано й окреслено основні напрями роботи школи в контексті розробленої моделі. Більшість вчителів – це колектив одностайців, котрі розуміють і підтримують реформування змісту загальної середньої освіти.

Адміністрація створює оптимальні умови для успішної реалізації проблеми середнього всеобучу, глибокого оволодіння учнями основ наук і підготовки їх до життя, праці в сучасних ринкових умовах. Для реалізації поставлених завдань важливим є ефективне використання як інваріативної, так і варіативної складових навчального плану. Тому, починаючи із початкової школи, введено в навчальний процес такі курси, як «Спілкування» (1–4 класи), «Комп'ютерна азбука» (програма «Сходінки до інформатики», з 2-го класу), «Основи економічної освіти» (з 3-го класу). В основній школі більшість годин варіативної частини виділяється на вивчення рідної мови як предмета з допрофільної підготовки. У 9–11 класах запроваджено спецкурси: «Економіка і підприємницька діяльність», «Основи сільського фермерства», «Хімія в сільському господарстві».

Оскільки школа працює у напрямі виховання активної, комунікабельної, всебічно розвиненої особистості, в старшій школі за бажанням учнів та батьків вводиться суспільно-гуманітарний та філологічний профілі. Навчальний заклад є багатонаціональним і полікультурним, з російською мовою навчання. Тому одним із завдань діяльності педколективів вважає формування особистості, здатної знаходити в різноманітності культур і мовного середовища, характерних для школи, єдність на основі полікультурного сприймання, готовність до життя в полікультурному просторі. До послуг учнів запроваджено факультативні курси: «Українська усна народна творчість», «Література української діаспори», «Болгарські письменники для дітей» (за бажанням батьків-болгар). Працюють літературна вітальня «Натхнення» та театральна студія. В школі створено умови та навчальну базу для викладання кримсько-татарської мови. Вихованці беруть участь у багатьох мовно-літературних конкурсах районного, обласного рівнів, у яких 5 учнів стали переможцями. Науково-методичному обґрунтуванню роботи колективу з розвитку особистості дитини у полікультурному середовищі допомогла співпраця із педагогічним колективом Кримської гімназії для обдарованих дітей (с. Танкове, директор Кангієв М.Ш.). Спільні семінари з проблем створення позитивного полікультурного середовища, особливостей виховної роботи в цих умовах, сприяли цілеспрямованій роботі з розвитку комунікативності, толерантності, національної гідності дітей.

Традиційними в школі стали фестивалі національної культури народів, які проживають на території села Велика Тернівка. Учні успішно представляли свої творчі роботи на районному і обласному конкурсах соціальних проєктів.

Незважаючи на обмежене фінансування школа й далі розширює матеріально-технічні умови за рахунок створення та використання відеоресурсів, аудіоматеріалів, цифрових носіїв тощо. Батьки, учні і вчителі залучаються до благоустрою школи, традиційними стали конкурси на кращий дизайн класних кімнат, рекреацій, куточків шкільного подвір'я.

Однією з підсистем моделі «Школи розвитку» є робота з батьками. Її планування здійснювалося через роботу над проєктом «Сімейне виховання і школа».

В процесі моделювання «Школи розвитку» одним із провідних завдань став пошук нових форм спілкування з батьками з метою залучення їх до відповідальності за ефективність шкільного навчання та виховання їх дітей. В процесі реалізації нової моделі співпраці з батьками виявлено, що найефективнішими формами роботи є: тренінги, майстер-класи, рольові та ділові ігри, робота в парах і групах з розв'язання проблемних ситуацій.

Якісному результату в роботі з батьками сприяють консультативні пункти «Першокласник», «Проблеми підлітків», «Випускник» тощо.

В процесі анкетування батьків з питання «Якими навичками у вихованні дітей ви оволоділи?» отримано такі відповіді:

- навчилися вислуховувати свою дитину; поважати її думку;
- правильно підбирати ігри, книжки;
- приділяти увагу конструюванню;
- привчати дитину контролювати час і свій психофізичний стан, попереджувати перевтомлення у роботі із комп'ютером;
- складати разом з дитиною режим дня, планувати тиждень тощо.

Особливо відмічали батьки, що вони навчилися спілкуватися один з одним, обмінюватися досвідом, ставити питання, прислухатись до думки інших.

Сільська школа стала центром батьківського всеобучу.

Школою створено родинне розвивальне середовище, яке підтримує учня протягом всього шкільного життя.

Згідно з потребами учнів та батьків в навчальному закладі працюють «Школа здоров'я», «Школа без вихідних», «Літня школа» тощо.

Науково-методична робота в закладі розглядається як цілісна система підвищення професійної, науково-теоретичної підготовки педагогів, спрямована на підвищення творчого потенціалу всього педагогічного колективу. Розпочинається робота з діагностики реального рівня професійної майстерності педагогів, рівня їх обізнаності у питаннях дидактики, психології та виявлення мотиваційної сфери діяльності колективу.

Така мобільна система інноваційної діяльності педагогічного колективу приводить до високих результатів в навчанні, розвитку і вихованні учнів в школі сільської місцевості.

Про результати інноваційної діяльності закладу освіти свідчить наказ УОіН обласної держадміністрації № 155 від 04.03.2008 року про створення (на базі закладу) обласної школи педагогічної майстерності.

На районному рівні навчальний заклад визнаний кращим з науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу, на базі якого працюють майстер-класи з інноваційних проблем.

У 2010–2011 навчальному році школа визнана переможцем у районному конкурсі «Цікава школа». За останні три роки сім вчителів стали переможцями районного конкурсу «Учитель року». У конкурсі авторських програм з розвитку інтелектуальних здібностей дитини стали переможцями вчителі: Гнатовська І.В., Мала О.В., Костенко Н.В.

Провідною педагогічною ідеєю досвіду є створення соціокультурного освітнього середовища сільської школи для розумового, морального, естетичного та фізичного розвитку особистості, її творчого потенціалу, формування гуманістичних цінностей.

Рекомендації щодо впровадження досвіду в масову педагогічну практику

Досвід може бути впроваджений за наявності умов:

- психологічний супровід формування готовності педагогічного колективу до формування інноваційного середовища освіти і виховання;
- науково-методична підготовка педагогічного колективу до реалізації означеної проблеми;
- створення спецкурсів, програм, центрів тощо;
- рефлексія та вдосконалення педагогічної взаємодії з учнівським колективом.

Досвід схвалено на засіданні кафедри інноваційних освітніх технологій КЗ «ЗОППО» ЗОР (протокол № 5 від 14.05.2012 р.) і рекомендований до впровадження в закладах освіти області.

Матеріали досвіду зберігаються на кафедрі інноваційних освітніх технологій КЗ «ЗОППО» ЗОР і Великотернівському загальноосвітньому закладі Якимівської районної ради.

**Запорізька загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 69
Запорізької міської ради**

**Адреса: 69096, м. Запоріжжя, вул. Ладозька, 2
тел. (061) 224-77-33**

**Автор досвіду: Борисенко Людмила Михайлівна, директор
навчального закладу, член обласної творчої групи директорів
закладів освіти при КЗ «ЗОІППО» ЗОР**

Ніколаєвська Р.М., (061) 233-51-75

Тема досвіду:

**Інтеграція теорії та практики в акмеології післядипломної
педагогічної освіти**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність проблеми

В умовах зростання конкуренції на ринку праці сучасні стратегії післядипломної освіти враховують необхідність активізації процесів саморозвитку професіоналізму, стимулювання досягнення акме, особистісно-професійної зрілості педагогів. Орієнтація післядипломної освіти на сприяння максимально повній самореалізації педагога в професії є відповіддю на запити громадян щодо підвищення якості освіти в Україні.

Акмеологія шкільної освіти як новий науковий напрямок в інтеграції теорії і практики сприяє розвитку змісту додаткової професійної освіти в руслі поліфункціональності й людиноцентризму педагогічної діяльності.

Акмеологія інтегрує знання з філософії освіти, педагогіки, психології, валеології, соціології й інших наук. Сукупність цих наукових знань дозволяє розкрити взаємозв'язок об'єктивних і суб'єктивних факторів розвитку людини в освітньому середовищі. Саме інтегровані в нову цілісну систему знання потрібні вчителю-практику для створення реального педагогічного середовища, що забезпечує успіх у формуванні індивідуальних програм

самореалізації особистості в нових соціально-економічних умовах розвитку суспільства і нашої Держави. У процесі післядипломної освіти забезпечується успішне формування психолого-педагогічної і акмеологічної грамотності вчителя, що раціонально використовувати в системі критеріїв оцінки рівня його кваліфікації в процесі атестації.

Теоретичними засадами реалізації проблеми є дослідження вчених в галузі акмеології О.С. Анісімова, А.А. Бодаєва, А.А. Деркача, Р.Л. Кричевського, В.М. Максимової, Е.А. Сулової, Ю.В. Синягіна, які обґрунтували продуктивність професійної діяльності в нових умовах життя суспільства з розвитком механізмів самоорганізації і саморозвитку спеціалістів, з підготовкою інтелектуальної і управлінської еліти в процесі безперервної освіти.

Акмеологія шкільної освіти спирається на теорію діяльності (А.Н. Леонтьєв, П.Я. Гальперин) і закономірності вікового розвитку людини. В своєму розвитку акмеологія шкільної освіти як самостійна наукова область пройшла декілька етапів:

I – в середині 90-х років ХХ ст. виникла необхідність і можливість обґрунтування шкільної акмеології як напрямку розвитку педагогічної акмеології – пошук у визначенні предмета і задач дослідження;

II – організація дослідно-експериментальної роботи – визначення експериментальних ділянок, диференціація проблеми дослідження, створення організаційних структур, що об'єднують вчених і практиків (інститут шкільної акмеології в структурі Санкт-Петербурзької Акмеологічної академії та Асоціація акмеологічних шкіл Санкт-Петербурга);

III – заглиблення досліджень на основі адаптації відомих і створення нових технологій (методів, методик, системно-комплексної діагностики), формування емпіричної бази даних і нової акмеологічної концепції шкільної освіти;

IV – формування системи теоретико-методологічних знань, створення тезаурусу, обґрунтування методології акмеологічного підходу до освіти;

V – узагальнення, інтеграція знань, отриманих різними дослідниками, їх методологічний синтез, обґрунтування акмеології

шкільної освіти як науки, що має свій предмет, методи, методологію, систему теоретичних і практичних напрацювань;

VI – широке впровадження в практику, яке показало необхідність розробки нового наукового напрямку – акмеології післядипломної освіти, пов'язаного з формуванням особистості педагога.

По відношенню до системи освіти як практичної перетворювальної діяльності, що ретранслює соціокультурний досвід, акмеологія виступає як теоретико-методологічний підхід, що орієнтується на вищі досягнення в цілісному розвитку учня і педагога.

Результатом діяльності педагогічного колективу школи є:

- вивчено особистість учня та педагога в освітньому середовищі – як індивіда, індивідуальності і суб'єкта життєдіяльності;
- створено педагогічні умови для мотивації успіху, актуалізації потреб у досягненнях суб'єктів освітнього процесу, їх прагнення до акме-результатів, до творчості;
- змодельовано варіативний освітній простір творчої діяльності особистості педагога і учня;
- розроблено критерії оцінювання якості освіти та розвитку педагога і учня як вищого рівня практичної реалізації життєвих орієнтацій в реальних акме-досягненнях.

За інноваційним потенціалом досвід – авторський.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

Технологія пошуково-дослідницької діяльності педагогічного колективу передбачає три етапи:

- діагностичний;
- навчальний;
- рефлексивний.

Діагностичний етап передбачає визначення готовності педагогів до науково-практичної діяльності з проблеми.

Наступний етап – навчання за модульним принципом. У його основі – такі змістові блоки: теоретичний, загальнокультурний, психолого-педагогічний та предметний.

Блоки знаходяться між собою в тісному взаємозв'язку, який визначається інформаційною діяльністю та ціннісною взаємодією.

Рефлексивний етап передбачає розвиток в учителів уміння аналізувати свою інноваційну діяльність (на заняттях методоб'єднань, творчих лабораторій, у процесі проведення конкурсів «Учитель року», захисту авторських інновацій тощо), здійснювати проєктивну діяльність на засадах цілеспрямованості та відбору відповідного змісту, програмувати й прогнозувати самовдосконалення, самореалізацію професійної майстерності в контексті акмеологічних ідей.

Провідними формами організації навчання є психолого-педагогічні семінари, тренінги, ділові ігри, майстер-класи, педагогічні вернісажи тощо.

У ході дослідно-експериментальної діяльності педагоги школи включаються в процес колективної взаємодії із досягнення єдиної мети.

Таким чином, акмеологічний аналіз досліджень в галузі освіти дозволяє творчій лабораторії школи виділити ті ідеї, принципи, які в процесі їх інтеграції продукують нове акмеологічне знання, створюють акмеологічну модель цілісного розвитку людини в процесі освіти, спроектувати післядипломну освіту як синергетичну освітню систему (акме-форму самоорганізації освіти) (рис. 1).

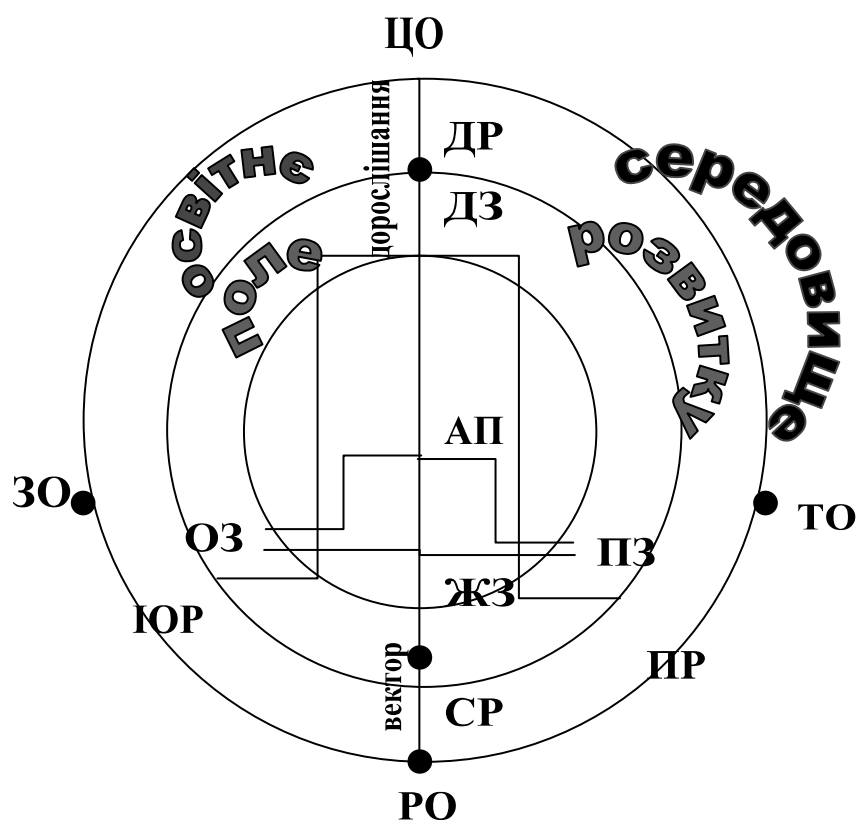

Рис. 1 Акмеологічна модель цілісного розвитку особистості у процесі освіти

ЦО – ціль освіти (цілісний розвиток людини)

ЗО – зміст освіти (людиназнавство)

ТО – технології освіти (саморозвиток)

РО – результат освіти (людина як суб'єкт життєдіяльності)

ДР – духовний розвиток

ІОР – індивідуально-особистісний розвиток

СР – суб'єктивний розвиток

ІПР – професійний розвиток

ДЗ – духовна зрілість

ОЗ – особистісна зрілість

ЖЗ – життєва зрілість

ПЗ – професійна зрілість

АП – акмеологічна позиція

В процесі дослідження проблеми творчої лабораторією школи були виявлені кризи професійного розвитку педагога.

Відстеження свідчать, що вчителі, які знаходяться в кризі професійного розвитку, часто не усвідомлюють протиріч в даних соціальних умовах, недооцінюють найвпливовіших джерел і шляхів їх подолання, зокрема і своїх учнів. Науково-методична рада на чолі з директором закладу подолання криз професійного розвитку вчителів передбачила в використанні пропедевтичної функції безперервної освіти. Керівництво навчального закладу та НМР вирішують означену проблему, в першу чергу, на основі створення відповідних умов, а саме:

- стимулювання усвідомлення вчителем своїх можливостей професійної самореалізації у змінній соціально-освітній ситуації;
- створення позитивного настрою, мотивації на самовідновлення, в т.ч. і емоційного;
- забезпечення вчителя інноваційними акме-технологіями професійного самоаналізу.

Стимулюючи вчителя до подолання криз професійного розвитку, керівництво школи спирається на такі принципи:

- рефлексивність – проведення через усвідомлення вчителем свого стану, позицій, ціннісних орієнтацій, актуальних проблем;
- конструктивність – необхідність не тільки усвідомлення проблем, але і вияснення, визначення конструктивного рішення їх;
- позитивність – наявність позитивних прикладів педагогів, що стимулюють оптимістичний настрій на подолання труднощів внутрішнього зростання;
- самостійність – необхідність самому приймати рішення стосовно тої чи іншої можливості саморозвитку;
- реалістичність – об'єктивний аналіз реальної соціально-освітньої ситуації та співвіднесення з нею прийняття відповідних рішень;
- тривалість – подолання криз професійного розвитку вчителя спирається на поетапне вирішення означеної проблеми;
- багатоваріативність – впровадження різноманітних акме-форм і методів роботи для створення якісного результату освіти.

В результаті подолання криз професійного розвитку вчитель отримує нові можливості для самореалізації та самоствердження.

На допомогу педагогам з проблеми відстеження якості експерименту творчою лабораторією школи розроблена методика акмеологічного аналізу освітнього процесу.

Критерії оцінювання:

1 – яскраво, повно, 0,5 – недостатньо, 0 – відсутній

№ п/п	Зміст показників	Оцінка	Самооцінка
1	Атмосфера престижності, високого рівня досягнень, мотивація успіху		
2	Гуманістичний стиль спілкування		
3	Формування вмінь цілепокладання, опис образу бажаного		
4	Покрокова алгоритмізація прогнозованого результату		
5	Набуття досвіду відносин: – співробітництва; – конкуренції		
6	Формування здібності до самостійної діяльності «від ідеї до результату»		
7	Розвиток рефлексії (самоаналіз, самооцінка, вибір завдань, вибір допомоги та ін.)		
8	Оцінювальні вміння й критичність мислення		
9	Підтримка працездатності (психологічна та фізіологічна)		
10	Розвиток креативності		
11	Системність знань		
12	Індивідуальний підхід		
13	Обробка дослідницьких вмінь		
14	Самопрезентація й захист продуктів творчої діяльності		

max = 14	1–5 – низький
	рівень акмеологічного розвитку
min = 0	6–10 – середній
	11–14 – високий

Управлінська майстерність директора школи стимулює педколектив до творчості й базується на знаннях акмеології, психології, менеджменту, соціології, філософії, педагогіки, дидактики; умінні бачити причини та наслідки подій, які відбуваються в навчально-виховному процесі навчального закладу; умінні впливати на розвиток педагога та творчих груп, розробляти стратегію і тактику взаємодії з колегами, учнями та батьками.

Критеріями ефективності діяльності директора школи є:

- уміння проектувати, моделювати та реалізувати програму розвитку закладу в умовах модернізації освіти в контексті акмеологічних ідей;
- володіння соціально-психологічними механізмами управління: програмно-цільовими, функціонально-рольовими, творчо-інноваційними, контрольно-оціночними;
- високий рівень керівництва педагогічною системою та якість впливу на досягнення кінцевого результату в реалізації конкретної проблеми;
- уміння генерувати і впроваджувати локальні, місцеві, обласні і Всеукраїнські управлінські інновації.

Застосування управлінських інновацій сприяло:

- підвищенню результативності навчально-виховного процесу;
- створенню позитивного мікроклімату в колективі;
- налагодженню зворотного зв'язку;
- прояву і розвитку індивідуального стилю педагогічної діяльності кожного вчителя, формуванню авторських акме-технологій;
- переорієнтації вчителів та адміністрації школи на роботу в нових умовах;
- підвищенню іміджу навчального закладу серед учнів, батьків та громадськості.

Дослідження педагогічного колективу з проблеми «Моделювання інноваційного освітнього процесу навчального закладу в

системі проектної діяльності в контексті акмеологічних ідей» в 2011 році були представлені на Міжнародній виставці «Сучасні навчальні заклади-2011». Навчальний заклад нагороджено дипломом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Академії педагогічних наук України за високі досягнення у вдосконаленні змісту освіти.

Захист досліджуваної проблеми «Інтеграція теорії та практики в акмеології післядипломної педагогічної освіти» відбувся 15–16 березня 2012 р. на науково-практичному семінарі обласної творчої групи директорів навчальних закладів при КЗ «ЗОППО» ЗОР, в якому брали участь професор Лепський М.А., доцент Омельченко Н.О. Запорізького національного університету.

За інноваційним потенціалом досвід визнаний авторським і рекомендований до впровадження в практичну діяльність членів обласної творчої групи.

Здобутки педагогічного колективу ЗНЗ № 69 висвітлено в статті Борисенко Л.М., Ніколаєвської Р.М. Школа вибору. Проект «Програма розвитку школи». – Модель сучасної школи – Харків: видавнича група «Основа», 2011. – С. 236–249.

Провідна педагогічна ідея досвіду – акмеологія післядипломної педагогічної освіти як чинник формування нових якісних характеристик керівника, педагога і учня закладу освіти.

Досвід схвалено на засіданні кафедри інноваційних освітніх технологій КЗ «ЗОППО» ЗОР (протокол № 5 від 14.05.2012 року) й рекомендовано керівникам шкіл області до впровадження за умов їх фахової, професійної компетенції з означеної проблеми.

Запорізька гімназія № 11 Запорізької міської ради

**Адреса: 69063, Запоріжжя, вул. Горького, 4
тел. 764-14-29**

**Автор досвіду: Непрядкіна Світлана Юнатівна, директор
гімназії № 11, Заслужений працівник освіти України, член
обласної творчої групи директорів закладів освіти при
КЗ «ЗОШПО» ЗОР**

Ніколаєвська Р.М., (061) 233-51-75.

Тема досвіду:

**Роль полікультурного освітнього збагачуючого середовища в
розвитку творчої особистості педагога і гімназиста**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність досвіду.

Найважливішим завданням освіти є формування особистості, яка орієнтується на саморозвиток, прогрес суспільства та пріоритет загальнолюдських цінностей.

В описі досвіду обґрунтовується роль полікультурного освітнього збагачуючого середовища в формуванні творчої особистості, яка здатна до діалогу у полікультурному суспільстві.

Актуальність даного дослідження полягає в прагненні знайти нові шляхи розвитку сучасного навчального закладу, охарактеризувати та обґрунтувати досвід формування полікультурно-освітнього збагачуючого середовища, що сприяє досягненню намічених цілей.

Значимість дослідження обумовлена зверненням не лише до теоретичних аспектів поставлених проблем, але й узагальненням досвіду роботи Запорізької гімназії № 11 Запорізької міської ради, її педагогічного та учнівського колективів, що дає можливість зробити конкретний висновок та запропонувати реальні рекомендації щодо системного вирішення означеної проблеми з науково-методичним обґрунтуванням її результатів.

Теоретичне обґрунтування досвіду

Великого значення у розробці проблеми мають роботи авторів, які дослідили формування особистості, проаналізували процеси «соціалізації» та «індивідуалізації» (А.В. Петровський, Є.Д. Дніпров, В.В. Краєвський, Ю.І. Кривов) розробили концепції нового педагогічного мислення (В. Давидов, С.В. Кульневич, П. Щедровицький). Проблеми толерантності, діалогу, що мають безпосереднє відношення до формування концепції полікультурного виховання та освіти, знайшли відображення у відомих працях М. Бахтіна, Ю. Лотмана, В. Біблера та ін.

За інноваційним потенціалом досвід – комбінаторний.

Інноваційно-педагогічна модель досвіду

Технологія діяльності педагогічного колективу гімназії – це експеримент з реалізації проблеми «Роль полікультурного освітнього збагачуючого середовища в розвитку творчої особистості педагога і гімназиста».

Мета досвіду полягає у пошуці та впровадженні шляхів формування творчої особистості, яка здатна до самоосвіти, до толерантності й діалогу в полікультурному та поліконфесійному суспільстві, володіє активною громадянською позицією.

Дослідження феномену полікультурно-освітнього збагачуючого середовища (ПКОЗС), модель якого створена в Запорізькій гімназії № 11, сприяли формуванню нових підходів та інноваційних рішень проблеми комплексного розвитку творчих здібностей гімназистів і педагогів.

Для досягнення сформульованої мети були поставлені і реалізовані такі конкретні завдання:

- розглянуті та усвідомлені педагогічним колективом принципи інноваційної діяльності в освіті як знакові явища сучасної педагогіки;
- проаналізовані ідеї розвиваючого навчання в історії світової педагогічної думки;
- зроблено теоретичне обґрунтування феномену особистості як суб'єкта освітнього простору;

- розкрито зміст поняття полікультурно-освітнього збагачуючого середовища та його роль у системі розвитку творчих здібностей учнів;
- досліджено явища толерантності та діалогу як факторів формування педагогічного та учнівського колективів у полікультурному та поліконфесійному суспільстві;
- розроблено модель акмеологічного закладу освіти в умовах полікультурного середовища, мета якого – перехід на якісно вищий рівень цілісного розвитку особистості, самовиховання та самореалізації педагогів та гімназистів.

Наукова новизна визначається:

- моделлю діяльності акмеологічного закладу освіти в умовах полікультурного середовища;
- розробкою ролі толерантності та діалогового спілкування у середовищі учнів, батьків і педагогів, що представляють різні етноси та релігійні конфесії, що мають першочергову значимість у поліетнічному та полікультурному суспільстві;
- визначенням сутності феномену «полікультурно-освітнього збагачуючого середовища», його впливу на основні параметри діяльності педагогічного та учнівського колективів, на формування особистісних сенсів та ціннісних орієнтацій гімназистів;
- основними інноваційними педагогічними ідеями, що знайшли втілення в життєдіяльності гімназії.

Досягнення практичної педагогіки та найновіші дослідження в області дитячої обдарованості свідчать про те, що «збагачення» навчальних програм та освітнього процесу в цілому, створення певного соціокультурного середовища в навчальному закладі стимулює розвиток особистості, дозволяє задовольнити пізнавальні запити гімназистів та вирішити проблему розвитку креативності обдарованих дітей.

Структура створеної в гімназії освітньої системи забезпечує формування в учнів здатності до самореалізації через упровадження програми «Обдарована дитина» головна мета якої – визначення стратегії, принципів і етапів організаційно-структурного і науково методичного забезпечення умов для надання системної підтримки обдарованих гімназистів, їх творчого, інтелектуально-

го, духовного і фізичного розвитку та програми «Здоров'я», яка реалізує найголовніше призначення всього педагогічного колективу, що впливає на дітей: впровадження у свідомість і повсякденний побут учнів важливої ідеї здорового способу життя та діяльності через профілактичну, реабілітаційну, корекційну, просвітницьку роботу та психологічне консультування.

Програми, які є складовими освітньої системи гімназії, взаємопов'язані між собою, взаємодоповнюють одна одну та орієнтовані на допомогу учневі у входженні в полікультурно-освітнє збагачуюче середовище та його вплив на основні параметри діяльності педагогічного та учнівського колективів, на формування ціннісних орієнтацій гімназистів.

Згідно з програмою «Обдарована дитина» за визначеною структурою роботи зі здібними дітьми передбачено і реалізовано психолого-педагогічну діагностику і супровід учнів з метою виявлення і розвитку параметрів обдарованості; створено банк даних «Обдарована дитина», індивідуальні програми розвитку обдарованих дітей; змодельовано інтелектуальний алгоритм роботи з обдарованими дітьми.

Розроблено «Портфоліо» учнів різних вікових груп, яке сприяло на підставі тестування, анкетування, моніторингових досліджень вирішенню таких проблем:

- здійсненню кількісної та якісної оцінки досягнень учня;
- побудуванню індивідуальної програми розвитку;
- коригуванню та орієнтації саморефлексії дитини на різноманітну діяльність (навчальну, позаурочну, хобі);
- розробці системи допомоги гімназистам на визначення планів найближчого майбутнього, формуванню життєвої позиції та сприянню на цій основі особистісному розвитку.

Створено інтелектуальні алгоритми підготовки гімназистів до успішної участі в олімпіадах, МАНі, творчих конкурсах і турнірах різних рівнів, унаслідок чого досягнуто високої результативності.

Апробовано різні форми морального та матеріального заохочення переможців під час свята «Парад зірок».

Система управлінських стосунків, які базуються на принципах менеджменту (повага, довіра, успіх), об'єднання фахівців високої кваліфікації, соціально-психологічний мікроклімат в педагогічному колективі та створення атмосфери взаємопідтримки забезпечують стійке та достатньо ефективне керування пошуково-дослідницькою діяльністю у вирішенні означеної проблеми.

На сучасному етапі в гімназії особливого значення набувають процеси демократизації та гуманізації освіти. В якості пріоритетів виступають не тільки конкретні емпіричні знання, здобуття яких учнями вважалося основним завданням учителя – предметника, а й сам учень, його інтелектуальний, духовний та фізичний розвиток, творче розкриття його потенційних можливостей, його здібностей, створення відповідних умов полікультурно-освітнього середовища, які допомагають гімназисту сформуватися як особистості та вільно обирати свій життєвий шлях.

У контексті освітніх інновацій у Запорізькій гімназії № 11 особливе місце займають концепції, що пов'язані з поняттям середовища полікультурного-освітнього простору, які теоретично і методично обґрунтовані. Нові завдання гімназії, соціокультурні процеси, що пов'язані з акмеологічними дослідженнями, гуманізацією, гуманітаризацією, розширенням інформаційного простору та інші фактори визначають вибір шляхів організації простору як умови соціалізації та індивідуалізації гімнастів. Такий полікультурно-освітній простір є багатоваріантним, що забезпечує вільний розвиток школяра в навчально-вихованому процесі.

Полікультурно-освітній простір – це розвиваюча цілісність, структурні компоненти якого використовуються суб'єктами освітнього процесу для засвоєння і трансляції гуманістичних цінностей. Згідно з рекомендаціями Н.В. Щигольової, модель культурно-освітнього простору гімназії включає в себе:

- просторово-семантичний компонент (архітектурно-етичну організацію життєвого простору гімназистів, символічний простір школи);
- змістовно-методичний компонент (концепція навчання, виховання, навчальні плани та програми, форми і методи організації освіти, учнівського дослідницького простору тощо);

- комунікаційно-організаційний компонент (розподіл ролей, цінності та установки суб'єктів освіти, комунікаційна сфера – стиль спілкування та викладання, організаційні умови – наявність творчих груп педагогів, педагогічних майстерень, майстер-класів тощо).

Розвиваюче середовище характеризується інформаційним насиченням, що є достатнім для самостійного рішення життєвих ситуацій, проблемністю та комфортністю (гімназист відчувати себе впевненим, захищеним у всіх видах своєї дослідницької, пізнавальної, результативної діяльності).

Концепція полікультурного освітнього середовища поглиблена поняттям «збагачуюче» – ПКОЗС (полікультурно-освітнє збагачуюче середовище), яке не тільки відкриває нові можливості, але й пред'являє підвищені вимоги до особистості, до його здібностей самоорганізації, самоосвіти, саморозвитку. Це ж відноситься і до вчителів, від яких вимагається більш високий рівень освіченості та культури. Запорізька гімназія № 11 має великий потенціал вирішення проблеми формування соціально адаптивної, гуманістично спрямованої особистості, яка здатна будувати демократичну Україну, жити у відкритому суспільстві, реалізувати себе багатомірно, яка в своїй життєдіяльності керується загальнолюдськими й культурно-національними цінностями. Ця мета має довгостроковий стратегічний характер.

Таким чином у гімназії:

- інноваційна діяльність є вимогою часу;
- завданням освітньо-виховного процесу стає формування творчої особистості, що володіє загальнокультурною компетенцією;
- у числі освітніх інновацій особливе місце займає концепція, що визначає роль полікультурно-освітнього середовища та мультикультурного простору у формуванні особистості гімназиста.

Становлення особистості – одна із основних функцій педагогічної діяльності. Дослідження та практична діяльність педагогічного колективу показали, що тільки в процесі творчої діяльності людина створює сама себе, здійснює свою роль як член соціуму, реалізує свою індивідуальну сутність. Дослідження означеної проблеми показало продуктивність використання інноваційних

педагогічних технологій, а саме: створення творчої атмосфери, культивування інтересу до ініціатив та нововведень, створення соціокультурних умов (середовища), що сприяють розвитку творчої сутності особистості, ініціювання найбільш перспективних нововведень, продуктивних проектів в умовах реально діючої освітньої системи, переведення перспективних нововведень в реально діючу освітню та виховну системи.

Робота по створенню полікультурно-освітнього збагачуючого середовища, що здатне формувати творчу особистість учня, вимагає педагога нового типу.

Новий тип освіти, який формується одночасно з новим типом цивілізації ХХІ століття, вимагає педагога, який володіє новими якостями, забезпечує продуктивність професійної діяльності в системі освіти. Тому творчою лабораторією педагогів гімназії на засадах дослідження теорії і практики змодельована, апробується і реалізується акмеологічна модель педагога (рис. № 1).

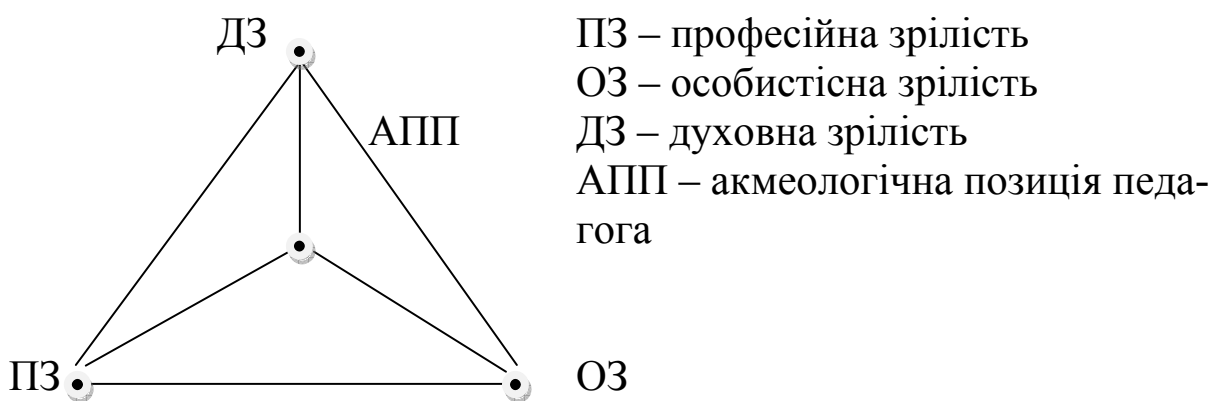

Рис. 1 Акмеологічна модель педагога

Якість освіти залежить від багатьох компонентів освітньої системи і, в першу чергу, від якості особистості педагога. Якості, які властиві педагогу-акмеологу, досліджують і апробують вчителі гімназії.

Науково-методична підсистема гімназії, складовою якої є модель акмеологічного зростання вчителя, створює умови для розвитку творчої особистості педагога і реалізується педагогічним колективом у процесі активної участі їх у внутрішкільній мето-

дичній роботі. Все це забезпечує інноваційну діяльність і формування творчої індивідуальності педагога.

Аналіз динаміки розвитку творчого потенціалу вчителів здійснюється через:

- презентації творчого досвіду на обласних, Всеукраїнських, Міжнародних виставках, конкурсах, ярмарках, форумах;
- участь вчителів гімназії в роботі науково-практичних семінарів різних рівнів (КЗ «ЗОППО» ЗОР, міський НМЦ, районний територіальний відділ освіти тощо);
- створення оригінальних продуктів творчої праці (відеотеки, публікації у пресі тощо).

Досвід, який формується в процесі творчої діяльності педагогів, відслідковується у методичному паспорті вчителя та переконує кожного педагога в соціальній значимості його праці і спонукає (на основі аналізу) до подальшого розвитку творчості та удосконаленню професійної компетентності.

Упроваджені моделі відіграли роль засобу «м'якого» та «рефлексивного» управління саморозвитком педагогів. Найбільш проблемними в їх діяльності з'ясувались такі показники, як формування критичного мислення учнів та організація самопрезентацій й захисту продуктів творчої діяльності (результати самоаналізу).

Результативність цієї роботи підтверджується значними успіхами вчителів гімназії у творчих професійних конкурсах, педагогічних виставках різних рівнів.

Таким чином, аналіз освітніх проблем, розробка моделей інноваційної діяльності педагога в умовах полікультурного збагаченого середовища сприяє обґрунтуванню, розробці та реалізації концепції акмеологічного закладу освіти.

«Модель акмеологічного закладу освіти» та реалізацію її в умовах полікультурного середовища директор гімназії Непрядкіна С.Ю. захистила на Міжнародному форумі «Акмеологія – наука ХХІ століття» 16–17 лютого 2010 р. в м. Київ.

5–6 жовтня 2011 року на науково-практичному обласному семінарі творчої групи директорів закладів освіти при КЗ «ЗОППО» ЗОР відбулася презентація та захист досвіду гімназії з проблеми «Акмеологічний заклад освіти як чинник якісного,

цілісного розвитку особистості педагога і школяра в умовах полікультурного збагачуючого середовища», в якому взяли участь керівники начальних закладів і з інших областей України.

Така мобільна система пошуково-дослідницької, експериментальної діяльності педагогічного колективу приводить до високих результатів в навчанні, розвитку й вихованні гімназистів. Так, за останні два роки вісім учнів гімназії стали переможцями Міжнародного конкурсу «Акт на підтримку свободи – Програма обміну майбутніх лідерів». Їм надається право на навчання в Сполучених Штатах Америки.

Про результативність інноваційної діяльності свідчать дипломи лауреата Міжнародних і Всеукраїнських форумів, виставок-конкурсів на яких представлені досягнення гімназії № 11 Запорізької міської ради.

Провідна педагогічна ідея досвіду – роль полікультурного освітнього, збагачуючого середовища в формуванні творчої особистості, яка здатна до життєтворчості та діалогу у полікультурному суспільстві.

Досвід схвалено на засіданні кафедри інноваційних освітніх технологій.

КЗ «ЗОППО» ЗОР (Протокол № 5 від 14.05.2012 р.) й рекомендовано керівникам шкіл області до впровадження за умов їх фахової, професійної компетенції з означеної проблеми.

Матеріали знаходяться на кафедрі інноваційних освітніх технологій КЗ «ЗОППО» ЗОР і в Запорізькій гімназії № 11 Запорізької міської ради.

**Запорізький навчально-виховний комплекс «Мрія»
Запорізької міської ради**

Адреса: м. Запоріжжя, вул. Кузнєцова 38-А
тел. (061) 278-75-30

Автор досвіду: Скірко Ганна Захарівна – директор ЗНВК
«Мрія», кандидат педагогічних наук, доцент

Хаустова О.В., (061) 233-51-75

Тема досвіду:

**Управління взаємодією педагогів навчально-виховного
комплексу «Мрія» з батьками майбутніх першокласників.**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність. У центрі процесів перебудови у галузі дошкільної і шкільної освіти – збереження і розвиток фізичних і духовних можливостей дітей, створення належних соціальних і психолого-педагогічних умов для повноцінного проживання ними кожного вікового періоду дитинства, що залежить від повноцінної співпраці педагогів з батьками вихованців.

Комплекс «дитячий садок – початкова школа» як перший підрозділ системи неперервної освіти створює об'єктивні передумови для цілісного і перспективного педагогічного впливу на вихованців на основі інтеграції зусиль всього педагогічного колективу, сім'ї і навколишнього середовища. Згідно з Законом «Про дошкільну освіту» визначена роль сім'ї у наданні умов для здобуття дітьми дошкільного віку дошкільної освіти.

Формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду, виконання вимог Базового компоненту щодо готовності продовжувати навчання є основним завданням дошкільної освіти. Ефективна взаємодія батьків і педагогів у процесі підготовки дошкільників до школи є важливим чинником розвитку особистісної, психологічної, емоційної, інтелектуальної готовності дітей до навчання. Зміни соціокультурних та економічних умов життєдіяльності сучасної

родини відбиваються на ставленні батьків до взаємодії з навчальними закладами, яке набуває «споживацького» характеру. Знижується усвідомлення відповідальності батьків за результати освітньої підготовки дошкільника, його особистісного зростання та загальнокультурного розвитку. Тому в умовах навчально-виховного комплексу «Мрія» в процесі підготовки дошкільників до навчання в школі передбачено активне залучення батьків, їх підготовка до участі у шкільному житті дитини, сприяння її навчальним успіхам, ефективному спілкуванню з педагогами та однокласниками.

Розв'язання проблеми передбачає: створення сприятливих умови для налагодження ефективної взаємодії батьків майбутніх першокласників з педагогами в період підготовки дошкільників до навчання в школі; позитивний вплив на розвиток відповідального ставлення до шкільної життєдіяльності дитини, налагодження духовної взаємодії у системі «батьки–педагоги–діти», психолого-педагогічна просвіта батьків за рахунок організації «Школи для батьків майбутніх першокласників».

Теоретична база досвіду

Науковим обґрунтуванням досвіду слугують: основні положення досліджень, що розглядають сутність та особливості професійної компетентності педагогів дошкільної ланки (Н. Гавриш, К. Крутій, Є. Павлютенков, О. Савченко), *технологію гуманізації педагогічного процесу* (В. Алфімов, Г. Балл, К. Гавриловець, В. Кабуш, В. Сухомлинський, А. Сущенко), наукові праці, в яких розкрито особливості *гуманного педагогічного процесу* (В. Білоусова, О. Бондаревська, І. Зязюн, А. Макаренко, Л. Фрідман, Н. Щуркова); специфіку роботи з батьками (Н. Віноградова, О. Кононко, А. Макаренко, Л. Островська, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський), концепція *особистісно зорієнтованої освіти* (Ш. Амонашвілі, І. Бех, Т. Сущенко, І. Якиманська).

Досвід за інноваційним потенціалом – комбінаторний

Інформаційно-педагогічна модель досвіду:

Технологія діяльності адміністрації дозволяє керівнику навчально-виховного комплексу оновити зміст взаємодії педагогів з батьками майбутніх першокласників.

Технологія вирішення проблеми полягає у:

- комплексній діагностиці стану готовності батьків і дітей до навчання з 6 років;
- розробці, обґрунтуванні та практичній апробації системи роботи закладу над проблемою налагодження ефективної взаємодії педагогів і батьків майбутніх першокласників;
- системному створенні умов для формування професійної готовності педагогів до роботи з батьками майбутніх першокласників на основі пробудження творчості у виборі необхідних форм, методів, засобів взаємодії в системі «батьки-діти-педагоги»;
- узагальненні результатів діяльності та їх корекції.

Технологія містить концептуальну основу, змістовий та процесуальний компоненти.

Концептуальною ідеєю, на яку спирається технологія, є оновлення змісту взаємодії з батьками майбутніх першокласників, яке ґрунтується на принципах активної участі батьків у підготовці до школи, створенні сприятливого психологічного клімату у батьківському колективі, психолого-педагогічної просвіти та підтримки відповідального ставлення батьків до освіти дитини.

Концепція діяльності навчально-виховного комплексу «Дитячий садок – початкова школа «Мрія» спрямовує управлінську діяльність на формування професійної компетентності педагога, в роботі з батьками зокрема. Цьому сприяє єдність педагогічного і батьківського колективів, постійне методичне спілкування, взаємозалежність всіх учасників педагогічного процесу, що дозволяє їм глибше зрозуміти функції і своєрідність дошкільників, вивчати особистість кожної дитини у різних видах діяльності, домогтись постійного і дієвого контакту з батьками і мікросоціумом.

Концепція діяльності навчально-виховного комплексу «Дитячий садок – початкова школа «Мрія» розроблена під науковим керівництвом академіка АПН України О.Я. Савченко і передба-

чає конкретні завдання, які ставилися перед педагогічним колективом і спрямовували педагогів до гуманістичної взаємодії з батьками і дітьми за напрямками:

- розробка і запровадження системи констатуючої і проектуючої діагностики розвитку дітей та їхніх родин, яка має бути основою подальшої диференціації навчально-виховного процесу з дошкільниками і молодшими школярами;
- модифікація існуючого змісту навчання дітей і просвіти батьків з точки зору посилення розвивальних і емоційно-ціннісних можливостей; апробація нових педагогічних технологій в роботі з дітьми і батьками (діалогічність навчання, розвиток пізнавальних здібностей тощо);
- створення виховного і розвивального середовища для організації різних видів діяльності однієїкової і різновікової колективів дітей і батьків за межами регламентованих навчальних занять і уроків;
- розробка й апробація нових підходів до системи стимулювання праці дітей і активності батьків, оцінки якості результатів діяльності кожного педагога і всього педагогічного колективу.

З питань взаємодії «Дитячий садок – початкова школа» проводяться спільні методичні наради вчителів початкових класів та вихователів дошкільних груп, засідання МО, круглі столи, ділові ігри.

Вихідні принципи організації взаємодії педагогів і дітей, що містить концепція, дозволяють спрямовувати зусилля педагогів на розвиток єдності у стосунках «батьки–педагоги–діти». Так, принцип цілісності навчально-виховного процесу спрямовує педагогів на дії, що створюють комфортні умови для розвитку дитини і просвіти батьків. Принцип природовідповідності зумовлює гуманістичне спрямування педагогічної діяльності, підпорядкування дизайну, режиму, змісту, методів навчання й виховання природі дитини та запитам батьків, застосовуючи матеріально-технічну базу закладу: зимовий сад, плавальний басейн, спортивний, музичний, хореографічний зали, а також секції «У-шу», бального танцю та театральну студію. Принцип народності виховання передбачає звернення педагогів до гуманістичного потенціалу фольклору, народних звичаїв, традицій, співпраці з сім'єю

для збагачення дітей позитивними емоціями й знаннями про свій родовід, націю, виховання інтересу до рідного краю, поваги до старших поколінь. Розвитку людяності педагогів, батьків і дітей сприяє організація щорічних свят: «Осінній ярмарок», заняття-мандрівки «Твоя країна – Україна, і ти її громадянин», тижні національного виховання «Історія рідного краю», виставки малюнків, випуск стінних газет.

Принцип гуманного, особистісно-орієнтованого навчання і виховання на всіх рівнях взаємодії учасників навчально-виховного процесу стверджує ідеї любові і поваги дорослих і дітей, можливості задоволення потреби дітей в особистому контакті з батьками і вихователем, утвердження людської гідності, заміну авторитарних відносин стимулюючим співробітництвом, гармонізацію вимогливості з повагою і педагогічною підтримкою. Реалізація цього принципу базується на глибокому постійному вивченні родини і відповідній диференційованій роботі з дітьми і батьками. Щоб виховання і розвиток дітей здійснювалися у педагогічно доцільному напрямі, діяльність (ігрова, трудова, навчальна, художня, громадська) організується змістовно, з особистісною значимістю для кожної дитини та її родини. У активній діяльності, у співпраці, співпереживанні, у взаємодії з дорослими і дітьми різного віку відбувається індивідуальний розвиток дитячої особистості, її соціалізація – поступове включення у систему особистісних і громадянських відносин.

Змістовий компонент розробки представлений навчально-методичним комплексом занять з батьками майбутніх першокласників, які проводились педагогами й психологом та адміністрацією закладу.

Процесуальний компонент розробки ґрунтується на принципах організації духовної взаємодії батьків і педагогів, партнерства, діалогічного спілкування, співпраці та співтворчості.

Взаємодія батьків і педагогів дошкільної освіти – це складова загальної успіху у розв’язанні проблем, пов’язаних із вихованням у дошкільників навичок здорового способу життя, спілкування з однолітками і дорослими, формування особистісної і соціальної зрілості дитини дошкільного віку. Структурними компонентами роботи з батьками є: формування бази знань батьків про майбутнього першокласника (когнітивний компонент) та система

дій, що забезпечують формування взаєморозуміння, взаємоповаги батьків і педагогів, їх спрямованості на спільну діяльність з підтримки дитини (операційний компонент). Когнітивний компонент полягає в формуванні обізнаності батьків із сучасними моделями виховання, підготовки до школи, профілактики дезадаптації дитини, ознаками її прояву і чинниками, що впливають на комфортність дитини, із сутністю «здорового способу життя» людини, його показниками та особливостями прояву, шляхами і засобами виховання навичок здорового способу життя. Операційний компонент виявляється у формуванні вмінь батьків розуміти один одного, дії педагогів та дітей, створювати сприятливий психологічний клімат у родині, визначати стан фізичного та психічного здоров'я дитини в період адаптації, коригувати поведінку дитини; у формуванні вмінь створювати дружні стосунки, використовувати чинники, що впливають на здоров'я дитини, розробляти та упроваджувати форми і методи виховання в дитини навичок здорового способу життя.

Для вирішення поставленої проблеми необхідним є спрямування зусиль колективу в цілому на роботу в цьому напрямі.

Результатами впровадження інноваційної розробки є сформованість батьківського колективу, який має спільні цілі, відзначається згуртованістю та позитивним ставленням до участі у шкільному житті; створення атмосфери емоційного благополуччя і духовного взаємозбагачення дитячого і батьківського колективів; сформованість спільної спрямованості батьків і педагогів на надання можливості не лише здібній, але і «слабкій» дитині випробувати себе у різних видах навчальної творчої діяльності; зниження конфліктності в системі стосунків «батьки-педагогидіти», налагодження їх взаєморозуміння. Завдяки проведеній роботі з батьками з'явилася можливість розв'язувати навчальні та соціальні проблеми на рівні комплексного впливу на всі відомі аспекти формування особистості (сенсорне і розумове виховання, морально-етичне, трудове, фізичне, художньо-естетичне), на її соціалізацію – поступове включення у систему особистісних і громадянських відносин, усвідомлення себе людиною з певним родоводом та громадянською приналежністю.

Досягненню цих результатів мають сприяти такі **умови**:

- розвиток мотивації педагогів і батьків до співпраці в процесі підготовки майбутніх першокласників до навчання;
- створення когнітивної основи професійної компетентності педагогів в роботі з батьками за рахунок організації проблемних семінарів, творчих груп і педагогічних рад;
- формування організаційно-педагогічних вмінь педагогів щодо використання матеріально-технічних ресурсів закладу з метою формування згуртованого батьківського колективу, орієнтованого на спільне з педагогами вирішення завдань освіти дітей, збереження їхнього здоров'я;
- використання креативного ресурсу батьків і педагогів.

Перспективність подальшої розробки обумовлена потребою у створенні єдиного освітнього простору для формування особистості майбутнього першокласника на основі єдності потреб, інтересів, цілей батьків і педагогів, їх психолого-педагогічної підготовки.

Перспективними напрямками роботи з означеної теми є формування готовності педагогів дошкільної ланки до взаємодії з батьками майбутніх першокласників.

Умови реалізації досвіду: створення комфортного психологічного клімату, духовної взаємодії, доступність інформаційних ресурсів з проблеми, використання комплекту методичних матеріалів і мультимедійних презентацій за певних матеріально-технічних умов.

Рекомендації щодо впровадження досвіду в масову педагогічну практику. Досвід може бути використаний керівниками освітніх закладів для розв'язання проблеми оновлення змісту взаємодії педагогів з батьками майбутніх першокласників у навчально-виховному комплексі «дошкільний навчальний заклад – початкова школа».

Досвід розглянутий і затверджений на засіданні кафедри інноваційних освітніх технологій (Протокол № 5 від 14 травня 2012 р.).

Досвід зберігається на кафедрі інноваційних освітніх технологій КЗ «ЗОШПО» ЗОР.

Запорізький колегіум «ЕЛНТ» Запорізької міської ради

**Адреса: 69121, м. Запоріжжя вул. Маршала Чуйкова, 29
тел. (061) 283-60-40**

**Автор досвіду: Зайковська Олена Анатоліївна, директор
Запорізького колегіуму «ЕЛНТ», Заслужений працівник
освіти України, член обласної творчої групи директорів
закладів освіти при КЗ «ЗОШПО» ЗОР**

Ніколаєвська Р.М., (061) 233-51-75

Тема досвіду:

Перспективні технології розвитку обдарованої особистості в умовах «Школи життєтворчості»

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність досвіду.

Суспільство молодій українській державі вимагає від школи якісних змін на всіх етапах формування особистості, виховання людини майбутнього, громадянина здатного виплекати високорозвинену європейську державу. Час, у який живемо і працюємо, є доленосним для майбутніх поколінь.

Соціально-економічні зміни сприяють розвитку демократизації суспільства та створюють нові можливості для гуманізації та індивідуалізації освіти. Зміни, які відбуваються в українській освіті, вимагають модернізації управління процесами життєтворчості.

Нагальною стала зміна авторитарно дисциплінарної моделі навчання на особистісно зорієнтовану. Сучасними ознаками цих змін є навчання і виховання особистості на засадах індивідуалізації, створення умов для саморозвитку і самонавчання, осмисленого визначення своїх можливостей і життєвих цілей.

Реформування освіти, якісна робота навчального закладу залежить від професійної компетентності, моральних і психологічних якостей, рівня загальної культури керівника закладу та його заступників. Їх уміння сформувати команду однодумців, чітко

визначити цілі, завдання та шлях розвитку навчального закладу, забезпечують прогресивні зміни. Провідною є ідея, що закладена в концепцію життєтворчості з уявленням про життя людини, як безперервного творчого процесу, який триває протягом усього існування. Особистість розглядається як творець власного життя, що за допомогою проектних, інформаційно-комунікаційних технологій, духовно-практичної діяльності оволодіває майстерністю життєтворчості і досягає успіху. Актуальність цієї концепції особливо нагальна, бо допомагає долати наслідки негативних кризових впливів сучасного суспільства на становлення дитячої особистості, а саме: знецінення духовності, ігнорування інтересів держави, суспільства, цинізм, байдужість.

Головна складова концепції та парадигми життєтворчості – розвиток особистості вчителя та колеїганта, які здатні до позитивного самотворення.

Завдання – допомогти колеїгантам у формуванні знань і вмінь з технології життєтворчості, керуючись основоположними принципами ЮНЕСКО: вчитися пізнавати, вчитися працювати, вчитися жити разом, учитися жити.

Теоретичним обґрунтуванням досвіду слугують наукові праці провідних учених Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова, Б.Г. Ананьєва, Н.В. Вишнякової, І.Ф. Гончарова, В.А. Кан-Калика, В.О. Моляко, Ю.М. Орлова, М.П. Осухової, Н.Ю. Посталюк, О.М. Пехоти, І.Ф. Харламова та інших, які досліджували проблеми роботи педагогів з обдарованими дітьми.

За інноваційним потенціалом досвід – комбінаторний.

Інноваційно-педагогічна модель досвіду

Технологія діяльності педагогічного колективу колеїгуму є пошуково-дослідницька, експериментальна робота з реалізації проблеми «Розвиток обдарованої особистості здатної до самотворення».

Керівництво закладу зосередило увагу на проблемному аналізі стану діяльності педколективу. Моніторингові дослідження, діагностика та аналіз спонукали управлінців колеїгуму

взяти за основу концепцію життєтворчості особистості. Науково-дослідницька діяльність з переходу звичайної загальноосвітньої школи до освітнього закладу нового покоління – колегіуму включила як один із компонентів реорганізацію традиційної системи управління освітнім процесом в управління школою життєтворчості. На даному етапі структура управлінських ланок, система управлінських стосунків, соціально-психологічний клімат в педагогічному колективі забезпечують стійке і достатньо ефективне керування, розв'язання проблем підвищення освітнього рівня, створення умов для всебічного розвитку інтересів, здібностей, нахилів, формування компетентностей учнів, їх самореалізацію; підвищення професійної компетентності вчителів. Структура моделі управління колегіумом підсилена блоком, що розв'язує проблеми науково-методичної, науково-дослідницької діяльності з застосуванням проектної, інформаційно-комунікативних технологій.

Управління колегіуму характеризується мотиваційним, інноваційним та акмеологічним підходами, адаптованими методами управлінського впливу, системою контролю, що включає процес мотивації, консультування, самоконтролю, взаємоконтролю на добровільній основі. Виявлення і узагальнення оригінальних ідей педагогіки життєтворчості сприяло розробці життєвих стратегій колегіантів, проектуванню особистісного життєвого шляху, програмуванню духовного розвитку у практичній діяльності колегіантів.

З метою запровадження у життя ідеї педагогіки життєтворчості розроблено положення і модель колегіуму як «Школа життєтворчості». Змодельовані форми спрямовані на розвиток потенціалу кожної дитини.

Складовою науково-методичної підсистеми є програма «Педагогічна творчість», яка передбачає спільну науково-пошукову діяльність учнів і вчителів. Робота методичної системи (методичної ради, кафедр, методичних об'єднань) здійснюється на основі положень «Про методичну раду», «Про кафедру». Така система передбачає традиційні й нетрадиційні форми підвищення загальнокультурного рівня учнів і вчителів: колегіумний університет «Вчитель ХХІ століття», дискусійний клуб «Педагогічні роздуми», наявність творчих груп. Програма «Педагогічна творчість»

тісно пов'язана з реалізацією програми «Обдарованість». Програма передбачає психолого-педагогічну діагностику і супровід учнів з метою виявлення і розвитку параметрів обдарованості; створення банку даних «Обдарована дитина», індивідуальних програм розвитку обдарованих; відпрацьовані інтелектуальні алгоритми роботи з обдарованими колеґіантами.

Всі запропоновані програми взаємопов'язані між собою і взаємодоповнюють одна одну. Програми «Педагогічна творчість», «Обдарованість» і «Виховання» орієнтовані на допомогу учневі у входженні в контекст сучасної культури, становлення особистості як суб'єкта і стратега життя, сприяють співпраці «учитель–учень». Одним із практичних результатів реалізації цих програм є успішний проект «Система учнівського самоврядування».

Метою дослідження є розробка науково-методичного забезпечення процесу управління діяльністю закладу освіти, спрямованого на створення умов роботи з обдарованими учнями, оволодіння колеґіантами найважливішим і найскладнішим мистецтвом життєтворчості.

Для досягнення означеної мети створено й апробовано такі розробки:

- моделі реалізації програм Запорізького колеґіуму «Елінт» як «Школи життєтворчості»: «Виховання», «Педагогічна творчість», «Творча обдарована дитина», «Здоров'я»;
- система науково-методичної роботи з проблеми розвитку обдарувань учнів у «Школі життєтворчості»;
- структура учнівського самоврядування у колеґіумі «Елінт»;
- модель громадянської освіти і виховання;
- 16 авторських програм, спрямованих на розвиток творчих здібностей колеґіантів, їх творчого ставлення до життя.

Проведено дослідження духовних аспектів життєтворчості особистості, на основі розроблених критеріїв життєвої компетентності. Впроваджено програму «Життєві проекти учнів», створено методики прогнозування самостановлення особистості в про-

цесі життєтворчості, визначено вплив шкільного самоврядування на рівень саморозвитку, як складових програм «Обдарованість» та «Виховання».

Створена система роботи та її реалізація з упровадження педагогіки життєтворчості в колегіумі переконливо свідчить, що навчаючись на життєвому досвіді, оволодіваючи мистецтвом життя, колегіанти менше зазнають впливу негативних явищ навколишнього середовища, стають більш урівноваженими в спілкуванні, ведуть здоровий спосіб життя.

Завдяки «Школі життєтворчості» в колегіумі створено відповідне соціокультурне середовище, в якому кожен учасник педагогічного процесу відчуває себе особистістю, творцем, якого люблять, поважають, якому довіряють; середовище, в якому колегіантів заохочують до розвитку духовних потреб, культивують духовні цінності.

Відпрацьовані технології, форми роботи з обдарованими учнями: інтелектуальні марафони, конкурси «Колегіант року», «Клас року», свято вшанування здобутків і перемог колегіантів «Vivat! Інтелект!».

Створено інтелектуальні алгоритми підготовки колегіантів до участі в олімпіадах, конкурсах-захистах МАН, творчих конкурсах і турнірах різних рівнів. З 1992 року виходить колегіумна газета «ЕЛІНТ», яка з 2004 по 2012 рік є переможцем у конкурсі газет навчальних закладів Запорізької області у номінації «Найкраща шкільна газета».

Забезпечено поглиблене вивчення предметів на основі організації різних об'єднань:

- **учнівського наукового товариства**, яке має свій план, статут, президента, вчену раду;
- **центрів учнівського самоврядування:**
 - а) «Інтелект» (члени центру проводять спільні засідання з УНТ, кафедрами вчителів-предметників в галузі наукового дослідження);
 - б) «Прес-центр» (випуск загальношкільної газети, участь і перемоги у всеукраїнських виставках молодіжних видань);
- **мережа гуртків** (гурток науково-технічної творчості в галузі аерокосмічних досліджень: перемоги в коло-

віумах, конференціях у Києві, Ужгороді, Дніпропетровську); **клубів** («Модель ООН», «Друзі Феміди»); **студій** (літературної студії «Пролісок», яка плекає літературні обдарування учнів);

Щороку видається «Альманах літературних творів колегіантів «Поетична Шевченкіада». Учні отримують перемоги в творчих конкурсах: міському конкурсі «Квітневі дзвони», міському конкурсі до «Дня вчителя», Всеукраїнському конкурсі «Вірю в майбутнє твоє, Україно!», «Об'єднаймося ж, брати мої» і інші.

Упроваджено різні форми морального та матеріального заохочення переможців олімпіад, турнірів, змагань. Заохоченню колегіантів сприяє щорічне проведення свята «Vivat! Інтелект!», на якому вручаються грамоти, цінні подарунки, книги всім переможцям, а також їх науковим керівникам. П'ять переможців Всеукраїнського етапу олімпіад та МАН отримували премію мера м. Запоріжжя, стипендію Президента України у 2011-2012 роках.

Розроблена та реалізується програма діяльності учнівського наукового товариства «Пошук». Його секції: української мови та літератури, історії України, біології, точних наук (технічної творчості, аерокосмічних досліджень, з фізики, астрономії, інформатики) сприяють поглибленому вивченню профільних предметів. До його роботи залучено 127 членів учнівського наукового товариства. Згідно з цією програмою в колегіумі щороку проводяться наукові конференції із захисту дослідницьких робіт у межах учнівського наукового товариства, центру «Інтелект» та кафедр учителів-предметників.

Якісними результатами пошуково-дослідницької діяльності учнів та вчителів є:

- успішний 100-відсотковий вступ випускників до вищих навчальних закладів України та за її межами; 60% з них отримали право навчатись за бюджетний кошт;
- підтвердження високого рівня знань усіма медалістами з 2008 по 2012 рік;
- отримання під час здачі ЗНО по 200 балів з двох предметів чотирма випускниками.

За підсумками Народного рейтингу, ініційованого Запорізьким обласним благодійним фондом «Натхнення», колегіум отримав статус «Кращого закладу області».

Здобутком є отримання колегіумом статусу «Школи педагогічної майстерності» згідно з наказом обласного управління освіти та науки Запорізької обласної державної адміністрації № 155 від 04.03.2008 р.

Якісним результатам творчої діяльності вчителів та учнів сприяють упровадження в навчально-виховний процес технологій: проектної діяльності, ІКТ, векторного проект-дизайну тощо.

У 2012 році результати дослідження з проблеми «Перспективні технології розвитку обдарованої особистості в умовах «Школи життєтворчості» були представлені на Міжнародній виставці «Сучасні навчальні заклади-2012». Навчальний заклад нагороджено дипломом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Академії педагогічних наук України за високі досягнення у вдосконаленні змісту освіти.

Провідна педагогічна ідея досвіду полягає у створенні інноваційного середовища «Школи життєтворчості» з метою розвитку обдарованої особистості колегіанта.

Рекомендації щодо впровадження досвіду в масову педагогічну практику

Досвід рекомендується до впровадження керівникам закладів освіти області за умов:

- забезпечення високого наукового рівня освітнього процесу в роботі з обдарованими дітьми;
- відповідності результатів до поставленої мети;
- здійснення теоретико-методологічних та змістовно-технологічних напрацювань у галузі педагогіки життєтворчості особистості;
- створення необхідного психолого-педагогічного клімату та умов для успішної роботи і творчості обдарованих учасників освітнього процесу.

Досвід схвалено на засіданні кафедри інноваційних освітніх технологій КЗ «ЗОППО» ЗОР (протокол № 5 від 14.05.2012 р.) і рекомендований до впровадження в закладах освіти області.

Матеріали досвіду зберігаються на кафедрі інноваційних освітніх технологій КЗ «ЗОППО» ЗОР і у Запорізькому колегіумі «Елінт» Запорізької міської ради.

**Запорізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 76
Запорізької міської ради**

**Адреса: 69095, м. Запоріжжя, пр. Леніна, 154-Г
тел. (061) 62-24-72**

**Автори досвіду: Клеха Людмила Вікторівна, директор школи,
член обласної творчої групи директорів закладів освіти при
КЗ «ЗОШПО» ЗОР, Лушкіна Ірина Прокопівна, заступник
директора з навчально-виховної роботи, вчитель-методист**

Павленко Л.А., (061) 233-51-75

Тема досвіду:

**Інноваційна концепція дослідження і конструювання
здоров'язберігаючого та здоров'яформуючого середовища
у навчально-виховному процесі закладу освіти**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність досвіду

Суть державної політики України щодо виховання здорової людини зафіксована у Конституції, «Основах законодавства України про охорону здоров'я», Державних національних програмах «Освіта. Україна ХХІ століття», «Діти України», Законі України «Про загальну середню освіту», цільовій комплексній програмі «Крок до здоров'я». Успішна реалізація цих документів залежить не тільки від фінансових, матеріальних умов, а, насамперед, від сформованості культури здоров'я кожної людини, її готовності до зміцнення власного здоров'я і творення здорового суспільства. Тому одним із пріоритетних напрямків реформування освіти є забезпечення в навчальному закладі відповідних умов для навчання фізично та психічно здорової особистості.

Національна Доктрина розвитку освіти в Україні визначає такі завдання:

- забезпечення суб'єктів освітнього середовища науково обґрунтованими знаннями про здоров'я і засоби його зміцнення, про шляхи і методи протидії хворобам, про ме-

тодики досягнення високої працездатності та тривалої творчої активності;

- інформаційно-методичне забезпечення навчально-виховного процесу за змістовими лініями: «фізичне здоров'я людини», «психологічне здоров'я людини», «духовне здоров'я людини», «соціальне здоров'я людини»;

- розвиток мережі навчальних закладів – шкіл сприяння здоров'ю.

Теоретична база досвіду

Теоретичною базою досвіду слугують такі положення:

- фізичне виховання не лише як про абстрагований соціальний феномен, але й – якість особистості (О. Аксьонова, В. Бальсевич та ін.);

- «Здоров'ябудування», «Здоров'я будови» (Ю. Теплер, Л. Ніфентова та ін.);

- валеологічні заходи з організації навколишнього середовища, процесу навчання та виховання дітей, учнів різного віку й стану (М. Амосов, В. Базарний, О. Дубогай та ін.);

- розширення межі поняття «фізичне виховання», що надає змогу осмислювати не утилітарні цінності фізичної культури, а валеологічні, до змісту яких відносяться накопичені теорією і методикою знання про використання фізичних вправ для ефективного фізичного розвитку людини, формування її тілобудови, загартування, підвищення працездатності, психоемоційної сталості (В. Бальсевич, Л. Лубишева);

- психолого-педагогічне забезпечення формування ЗСЖ (Н. Краснопорова);

- перехід від традиційного фізичного виховання до інноваційних технологій (М. Козлов із співавторами);

- формування культури здоров'я (філософський аспект – Б. Акчурин).

Здійснений цільовий комплексний моніторинг з проблеми «Інноваційна концепція дослідження і конструювання здоров'язберігаючого та здоров'яформуючого середовища у навча-

льно-виховному процесі закладу освіти» в період з 2005 по 2011 роки підтвердив якість результатів.

Результати змодельованого досвіду.

Поглиблений медичний огляд учнів і педагогів свідчать про покращення рівня здоров'я за показниками їхнього фізичного розвитку, фізичної підготовленості, функціонального стану організму, що привело до зменшення кількості днів пропусків уроків упродовж навчального року, та покращення психоемоційного стану учасників навчально-виховного процесу.

У процесі науково-дослідницької діяльності творчою лабораторією школи впроваджено перспективні форми і методи інноваційних технологій (здоров'язберігаючих та здоров'яформуючих); систематизовано відповідну картотеку «Скарбнички педагога та учня»; розроблено, апробовано та скориговано навчальні (інтегровані) курси за різними напрямками формування культури здоров'я особистості учня.

За інноваційним потенціалом досвід – модифікаційний.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

Технологія діяльності

Концепція діяльності педагогічного колективу навчального закладу реалізована у науково-дослідному проекті функціонування мережі шкіл сприяння здоров'ю з теми «Інноваційна концепція дослідження і конструювання здоров'язберігаючого та здоров'яформуючого середовища у навчально-виховному процесі закладу освіти». В основу технології покладено поетапну реалізацію програми реабілітаційно-терапевтичного фізкультурного виховання учнів, завданнями якої визначено:

- включення та використання педагогами в освітньому середовищі ціннісного потенціалу галузі «Фізична культура і здоров'я»;
- актуалізація інформаційного та тренувального компонентів педагогічної діяльності для вдосконалення біологічного, психічного та особистісного потенціалу суб'єктів;

- підвищення адаптаційних механізмів організму учнів та педагогів;
- залучення до взаємодії членів усього педагогічного колективу;
- створення системи наскрізного фізкультурного виховання учнів упродовж усього шкільного життя.

Програма реабілітаційно-терапевтичного фізкультурного виховання учнів є різнорівневою. Всі оздоровчі заходи проводяться щодня на підготовчому, активізуючому та формуючому рівнях.

Програма реабілітаційно-терапевтичного фізкультурного виховання учнів є біоритмологічною, має освітній та тренувальний характер. Методична наповненість кожного вищезазначеного рівня змінюється залежно від фази місяця з орієнтацією на реабілітаційні або терапевтичні завдання.

Діяльність учителів закладу відбувається за дидактичним та методологічним аспектами моделі. До змісту дидактичного компонента моделі включено:

- відпрацювання особистісно зорієнтованих технологій навчання, виховання;
- практична реалізація толерантних підходів;
- впровадження в усі навчальні предмети валеологічного компонента.

Методологічний компонент моделі охоплює процес накопичення інноваційної педагогічної картотеки, практичну реалізацію оздоровчих програм, методик, формування здоров'ятворчого світогляду учнів та педагогів.

Провідна педагогічна ідея досвіду

В основу програмного науково-дослідного проекту покладене гіпотетичне твердження: ефективність формування культури здоров'я суб'єктів освітнього середовища забезпечується реабілітаційно-терапевтичним впливом засобів фізичної культури, що спонукає кожну особистість до самооздоровлення, самовиховання.

Результати досвіду були представлені на обласному семінарі керівників районних методичних об'єднань учителів ОБЖ, основ здоров'я та фізичної культури.

Педагогічний колектив навчального закладу посів IV місце на обласному етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту моделей навчальних закладів «Шкіл сприяння здоров'ю» у 2010 році.

Рекомендації щодо впровадження досвіду в масову педагогічну практику

Досвід рекомендується до впровадження керівникам закладів освіти області за умов:

- створення необхідного психолого-педагогічного клімату для успішної роботи і творчості учасників освітнього процесу;
- виховання в учнів мотивації до фізичного вдосконалення;
- відповідності результатів поставлених меті збереження і розвитку здоров'я.

Досвід схвалено на засіданні кафедри інноваційних освітніх технологій КЗ «ЗОІППО» ЗОР (протокол № 5 від 14.05.2012 р.) і рекомендовано до впровадження у закладах освіти області.

Матеріали досвіду зберігаються на кафедрі інноваційних освітніх технологій КЗ «ЗОІППО» ЗОР та в ЗЗШ I–III ступенів № 76 м. Запоріжжя.

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

Запорізький навчально-виховний комплекс № 19

Запорізької міської ради

Адреса: 69013, м. Запоріжжя, вул. Військбуд, 13

тел. (061) 227-05-64

**Автор досвіду Тандура Ганна Олександрівна – директор
ЗНВК № 19, член обласної творчої групи керівників закладів
освіти при КЗ «ЗОШПО» ЗОР**

Лапшина І.С., (061) 236-30-93

Тема досвіду:

**Створення шкільного медіаосвітнього простору
«Вісник Мрії – новий формат» як засіб формування
екологічної культури школярів**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність досвіду. Реформування системи освіти вимагає пошуку нових форм не лише навчальної діяльності, а й виховної роботи. Сьогодні актуальним напрямом організації систем виховання є будова їх на основі взаємодії і взаємовпливу освітніх суб'єктів, спрямування на розвиток особистості, створення умов для саморозкриття та самореалізації кожної особистості. За таких умов управління розвитком виховної роботи не може зводитися лише до накопичення соціальних знань учнями. Метою управління виховними системами є особистість школяра, включеного в цю систему. Тому важливо домогтися включення учнів у процеси цілепокладання, спільної творчої діяльності, вдосконалення міжособистісних відносин, створення ситуацій, які спонукають учнів до творчої самореалізації. В основу шкільного медіапростору покладені саме принципи варіативності освітніх стратегій та стратегій розвитку учнів школи, організація ефективного соціального партнерства, залучення більшості учасників освітнього процесу в систему виховання.

Тому актуальною є тема запропонованої інноваційної розробки.

У ході вирішення цієї проблеми **отримано такі результати:**

- створення організаційно-педагогічних умов щодо запровадження медіаосвіти у навчально-виховний процес;
- розвиток нових форм виховної роботи у навчальному закладі на основі взаємодії та взаємовпливу педагога і дитини;
- опанування педагогами теорією та практикою гуманізації освітнього процесу;
- організація системи самоудосконалення та саморозвитку педагогів;
- підготовка педагогів до організації практико-орієнтовних форм та методів роботи;
- подальший розвиток варіативності освітніх стратегій та стратегій розвитку учнів школи;
- сформованість ЗУН педагогів щодо формування екологічних знань;
- організація ефективного соціального партнерства;
- залучення більшості учасників освітнього процесу до системи виховання;
- створення умов для саморозвитку та самореалізації кожної особистості;
- розвиток духовного потенціалу дітей, естетичної, морально-етичної сфери, потреби в опануванні знаннями та творчим пошуком.

Теоретична база досвіду

Науковим обґрунтуванням досвіду слугують положення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р., № 880-р., дослідження формування екологічної культури студентів вищих навчальних закладів (Г.П. Білявський, М.М. Бойчева, В.М. Бровдій, М.Б. Грейда, Н.В. Лисенко, О.П. Мітрясова, О.Г. Микитюк, Т.С. Нінова, К.М. Ситнік, Є. Флешар, О.В. Чернікова, М.Л. Шаповал, Е.Ю. Шапокене, М.С. Швед та інші), праці присвячені інтенсифікації навчального та виховного процесів шляхом організації про-

ектної діяльності на основі інформаційних та комунікаційних технологій (англійські педагоги Дж. Дьюї та В. Кільпатрик, українські та російські учені І.Л. Бім, В.В. Гузеєв, І. Єрмаков, А. Кікненко, Н. Морзе, О. Пехота, Є.С. Полат, Т.Є. Сахарова та ін.). Проблеми медіаосвіти та медіакультури неодноразово розглядали зарубіжні та вітчизняні науковці, зокрема М. Бахтін, А. Спічкін, Ю. Усов, С. Пензин, О. Баранов, Е. Бондаренко, К. Безелгет (Caгу Bazelgette), Е. Харт (Endrew Hart) та інші.

Досвід за інноваційним потенціалом – комбінаторний.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду.

Технологія реалізації інноваційної розробки: за ініціативою шкільного видавництва «Вісник Мрії – новий формат» (ЗНВК № 19) силами громадської організації «Республіка Мрія» в мережі Інтернет був створений електронний ресурс «Портал шкільної преси ЗНВК № 19», головний редактор порталу шкільної преси Андрій Єлькін є директором міжнародного громадського екологічного видавництва «Вісник Мрії», випускником міжнародних освітніх програм, двічі навчався у Сполучених Штатах Америки (2008 та 2010 році), має сертифікати Центру лідерства Бібліотеки Конгресу США «Ореп World». Портал шкільної преси об'єднує в собі двадцять періодичних видань дитячих ЗМІ. Сьогодні в проєкті працює більш 100 учнів і 20 педагогів, які створюють цікавий інформаційний простір, навчаються та розповсюджують корисну інформацію щодо власної природоохоронної діяльності, підвищують екологічну свідомість читача.

Сайт має багаторівневий контент зі зручною навігацією та дозволяє реалізувати розміщення та доступність як текстових, так відео- і фотоінформаційних джерел. Сайт має детальне меню, що активує розділи «Новини», «Каталог статей», «Довідник редакцій», фотогалерею (модуль фоторепортажів), сторінку дистанційного навчання, розвинутий форум.

Кожна газета має власний контент, де оперативно розміщуються новини, фоторепортажі, статті, відеоролики.

Окрема сторінка сайту «Новини проєкту ВМ-НФ» періодично оновлюється матеріалами про нові міські, обласні, національні проєкти та конкурси журналістської спрямованості. Ми на-

магаємося своєчасно інформувати наших читачів про можливості реалізації крупних та значущих проектів. З недавніх пір ми почали розміщувати навчальні матеріали, які допомагають учням удосконалити необхідні уміння та навички. На сайті розміщуються гіперпосилання та банери дружніх Інтернет ресурсів – сайтів урядового та неурядового секторів. Це дає можливість користувачу отримати оперативну навігацію для необхідного пошуку запитуваної інформації, а нашому ресурсу взаємокорисну співпрацю. З будь-якої сторінки сайту ви можете перейти на інтернет-ресурси освітнього і екологічного змістового формату.

Розділ новин має багаторівневу навігацію: окремо новини газет і єдиний канал новин, що дозволяє користувачу здійснювати зручний перехід зі сторінки на сторінку. Ми намагаємося публікувати все, що заслуговує на увагу. Будь-яка інформація про події у школі, в Запорізькій області чи в країні, що потрапляє на сайт, оперативно активується. А щодо фільтру новин – користувачам сайту (тобто зареєстрованим представникам шкільних редакцій – модераторам) надана можливість самостійно розміщувати свої матеріали на сайті. В даному випадку ми дотримуємося основного принципу ресурсу – принципу відкритості. Наші гості мають можливість залишати коментарі та оцінювати практично всі матеріали сайту. Це має велике значення для забезпечення діалогізації видавницького процесу, дозволяє створювати інтерактивне розвиваюче середовище.

Засновники сайту взяли до уваги можливість висловити свою думку щодо окремих матеріалів сайту і обговорити свої враження он-лайн, коли створювали розділ «Форум». На сьогодні в цьому розділі учасниками проекту відкриті актуальні, за їх думкою, теми. Кожен користувач нашого сайту на форумі має можливість відкрити власну тему, ініціювати опитування або вести конференцію з будь-якої теми.

Портал має експертну раду, до складу якої входять адміністрація навчального закладу і керівники найефективніших в Запорізькій області екологічних НГО, письменники – офіційні автори «Мрії», а також представники Орхузького центру Держуправління охорони навколишнього середовища в Запорізькій області. Експертна рада здійснює оцінювання зусиль шкільних редколегій, допомагає в організації раціональної діяльності, веде пошук та

забезпечує фінансування проекту, формулює рекомендації щодо подальшого розвитку видань.

Створення цього ресурсу було необхідним в умовах подальшого розвитку шкільної преси ЗНВК № 19.

За допомогою сайту ми вирішуємо ряд питань. По-перше, інформуємо шкільну громадськість про стан навколишнього середовища в мікрорайоні, в місті, інформуємо про екологічні небезпеки та ризики, що сприяє формуванню екологічно грамотного світогляду наших вихованців. По-друге, підвищуємо компетенції наших учнів з боку вмінь в області сучасних електронних технологій, формуємо культуру спілкування та надання інформації у всесвітній мережі Інтернет. По-третє, за рахунок інтерактивних форм організації видавничого процесу (ігрових стимулів) створюємо цікаву та привабливу для учнів розвиваючу освітню програму, яка заохочує усе більше прихильників з боку школярів та їх батьків. Крім того, портал дозволяє шукати партнерів та однодумців, з якими ми активно обмінюємося різноманітним досвідом.

Провідна педагогічна ідея досвіду. В основу змістової частини інноваційної розробки покладено проектну роботу щодо створення виховної системи в загальноосвітньому навчальному комплексі з формування екологічної культури школярів, залучення шкільної громадськості до процесів вирішення екологічних питань, активізації проведення позашкільних практичних занять з учнями, вчителями та батьками відносно рішень, спрямованих на покращення стану навколишнього середовища та активного формування у населення громадянської свідомості з питань охорони навколишнього середовища; пропаганди здорового способу життя.

Умови реалізації досвіду: створення комфортного психологічного клімату, доступність інформаційних ресурсів з проблеми екологічної освіти, організація постійної взаємодії адміністрації навчального закладу, педагогів та учнів, наявність кваліфікованих спеціалістів у галузі інформаційних та комунікаційних технологій, здатних до організації методичного та технологічного супроводу веб-ресурсу, створення певних матеріально-технічних умов.

Результати практичної реалізації досвіду: В Запорізькому навчально-виховному комплексі № 19 створено унікальну систему екологічного виховання. До практичної активної діяльності залучено більше 100 учнів. Встановлено міцні неформальні контакти між учнями і педагогічним колективом, що робить виховну роботу ефективнішою. Як результат, учнів, що потребують додаткової уваги з боку адміністрації школи в навчальному закладі лише двоє. В рамках проекту проводяться реальні екологічні природоохоронні рейди, висаджено понад 200 дерев, упорядковано територію навчального закладу, здійснюються туристичні зльоти під час яких активно пропагується здоровий спосіб життя. Проте, найбільшим здобутком медіапроекту є створення умов для самореалізації кожного учня відповідно до його можливостей та уподобань.

Рекомендації щодо впровадження досвіду в масову педагогічну практику. Досвід може бути використаний керівниками освітніх закладів для розв'язання проблеми підвищення ефективності виховної роботи, спрямування її в особистісно орієнтовану площину, активізацію інноваційних педагогічних та інформаційних технологій в процесі запровадження екологічної освіти.

Досвід розглянутий і затверджений на засіданні кафедри менеджменту освіти та психології (Протокол № 2 від 8 лютого 2012 р.).

Досвід зберігається на кафедрі менеджменту освіти та психології КЗ «ЗОШПО» ЗОР.

**ОБЛАСНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
МОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯКОСТІ ОСВІТИ
КЗ «ЗОППО» ЗОР**

**Районний методичний кабінет відділу освіти
Пологівської районної державної адміністрації**

***Адреса: 70600, Запорізька область, м. Пологи,
вул. Горького, 32
тел. (0265) 2-33-28
факс (0265) 2-29-46***

e-mail: polrayvo@zr.ukrtel.net

***Автор досвіду: Стольнікова Антоніна Миколаївна, завідувач-
ка районним методичним кабінетом відділу освіти
Пологівської РДА Запорізької обл.***

Вєрозубова Т.Г., (061) 222-25-85

Тема досвіду:

**Системний підхід до організації
науково-методичної роботи в районі**

Актуальність і перспективність досвіду.

Положення про районний (міський) методичний кабінет (центр), затверджене наказом МОН України від 08 грудня 2008 року № 1119, передбачає приведення статусу, функцій та змісту діяльності методкабінетів і центрів відповідно до сучасних вимог. Згідно зі статтями 42, 25 Законів України «Про загальну середню освіту» та «Про дошкільну освіту», методичні кабінети (центри) здійснюють науково-методичне забезпечення системи загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти у міжкурсовий період. Нове розуміння місії методичної служби вимагає перегляду завдань і принципів її функціонування. Структура системи методичної роботи є досить динамічною, що дає можливість на місцях успішно розв'язувати питання, пов'язані з обґрунтуванням етапів і компонентів діяльності методичної служби, добором найбільш ефективних форм і методів. В умовах

педагогічного інноваційного руху виникла потреба у створенні інноваційної моделі методичної служби – районного методичного кабінету – як центру неперервного професійного вдосконалення педагогічних і керівних кадрів на засадах освітнього менеджменту і маркетингу. У цьому зв'язку методична робота розглядається як цілісна система взаємопов'язаних дій і заходів, яка ґрунтується на досягненнях науки, передового досвіду та конкретному аналізі і спрямована на всебічне підвищення професійної майстерності кожного вчителя і розвиток творчого потенціалу педагогічного колективу в цілому. Оскільки методична робота є складним цілісним утворенням, то науковою основою для її організації та здійснення має бути системний підхід.

На відміну від традиційної моделі науково-методичної роботи, побудованої за предметним принципом, дана модель ґрунтується на основі таких принципів:

- принцип системного підходу до науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу;
- принцип змістової індивідуалізації;
- принцип порівняльного педагогічного аналізу результативності роботи педагогів і досягнень учнів.

Реалізація цих принципів у роботі районного методичного кабінету дозволяє забезпечити головну умову ефективності – організувати систематичну роботу всіх ланок на кінцевий результат. Серед основних вимог до постановки мети і завдань методичної служби при системному підході є:

- відповідність змісту методичної роботи директивним документам про стратегію розвитку освіти;
- відповідність мети і задач методичної роботи кінцевим результатам практичної діяльності педагога;
- взаємозв'язок змісту, форм, методів і засобів методичної роботи;
- взаємозв'язок основних напрямків методичної роботи;
- прогностичне обґрунтування мети і завдань методичної роботи із врахуванням перспектив розвитку освітньої галузі.

Нові підходи до середньої освіти вимагають кращої підготовки до роботи адміністрацій і педагогів навчальних закладів, активізації науково-методичних досліджень вчителів, створення гнучкої інформаційної системи, використання нетрадиційних форм роботи з педагогічними кадрами, організації якісної самоосвітньої діяльності педагогів. Все це, в свою чергу, дозволяє докорінно змінити цілі, освітні задачі та зміст методичної роботи, особливо в сільському регіоні.

Теоретична база досвіду

Питання системного підходу до організації науково-методичної роботи у період реформування освіти виходить на перший план. Цю проблему у своїх працях розглядають сучасні вчені В. Пуцов, В. Пікельна, І. Жерносек, О. Мармаза, В. Ястребова та методисти-практики І. Охріменко, Г. Литвиненко, О. Зінченко та ін. Усі вони сходяться в головному: сучасні умови вимагають якісної зміни методичної роботи, що проявляється у постановці й осмисленні мети та підпорядкуванні всієї роботи її досягненню, тобто залежність усієї науково-методичної роботи від функціонального принципу та її спрямування на кінцевий результат. У такому ракурсі науково-методична робота зводиться до створення системи соціально-психологічних умов для зміцнення й збереження сприятливих тенденцій у самовдосконаленні, самореалізації та самоактуалізації педагога.

За інноваційним потенціалом досвід – комбінаторний.

Інноваційно-педагогічна модель досвіду

Досвід спрямовано на забезпечення системного підходу в організації науково-методичної роботи районним методичним кабінетом в умовах сільського регіону. Проблема інноваційного розвитку освітньої системи району вирішується шляхом поглибленого технологічного опрацювання відповідних інноваційних ідей на змістовно-цільовому, організаційно-діяльнісному, оцінно-результативному та контрольно-управлінському рівнях, впровадження технології науково-методичного та психологічного супроводу. В її основі – принципи демократизації та гуманізації, особистісно-зорієнтований підхід до опанування педагогічними

кадрами інноваційною діяльністю, сприяння вільному вибору індивідуального маршруту розвитку професійної компетентності.

Наукова новизна досвіду полягає в створенні інноваційної системи науково-методичної роботи в умовах сільського району на основі технології науково-методичного та психологічного супроводу навчально-виховного та інноваційного процесів.

В основу досвіду покладено системний підхід у дослідженні впливу науково-методичного та психологічного супроводу в організації науково-методичної роботи на районному і шкільному рівні, згідно з яким освітня система району розглядається у взаємодії із зовнішнім середовищем (освітнім простором). Оскільки мета завжди виступає як системотворчий чинник, в основу мети системної науково-методичної роботи мають бути покладені завдання (розвиток професійно значущих якостей вчителя, їхнє формування чи вдосконалення), спосіб і характер дій районного методичного кабінету, спрямованих на кінцевий результат. РМК забезпечив здійснення системного підходу до організації науково-методичної роботи при розв'язанні єдиної методичної проблеми.

Результативність у вирішенні проблеми полягає в такому:

1. Створено інформаційний простір району:

- сайт відділу освіти;
- 10 сайтів шкіл;
- Електронну скриньку відділу освіти, РМК, 16 ЗНЗ;

Впроваджено спеціальне ПЗ – програма «Мікрорайон», програма «КУРС Школа» в усіх навчальних закладах.

2. Змодельовано структуру науково-методичного забезпечення району (рис. 1).

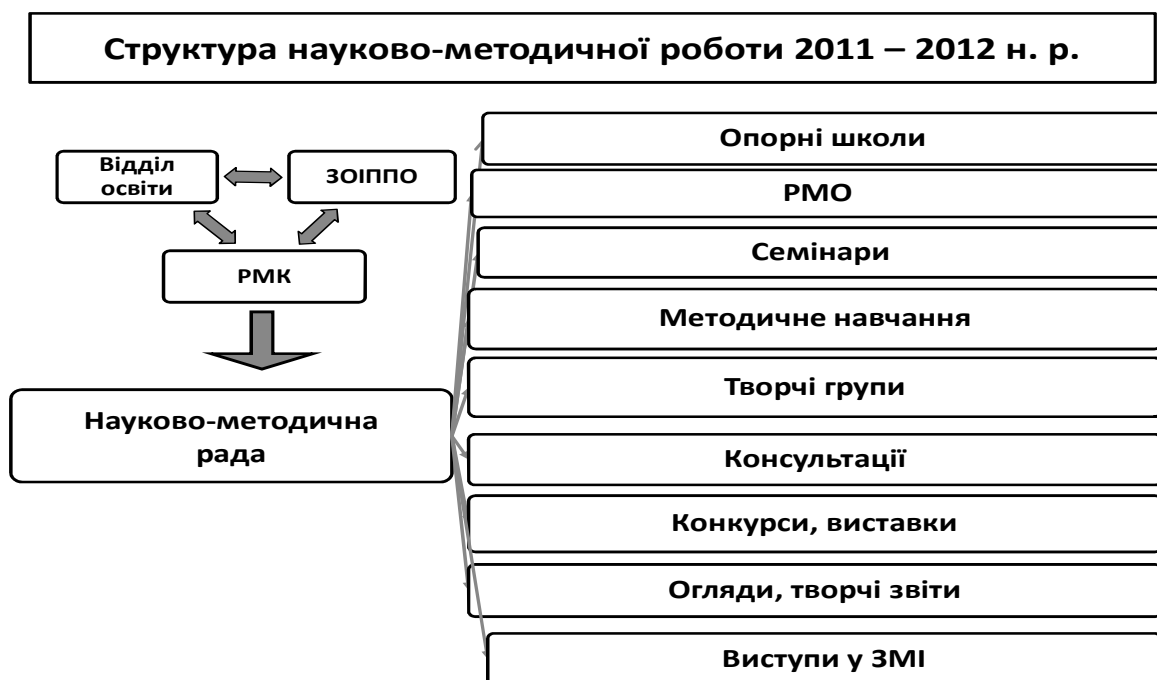

Рис. 1

3. Розроблено програму реалізації науково-методичної проблеми «Розвиток професійної компетентності як ключового компонента професійного становлення педагога» (2009–2014 рр.).

ЕТАПИ РОБОТИ НАД НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЮ ПРОБЛЕМОЮ

1 етап. Підготовчий етап (2009–2010 н.р.)

1. Вивчення вихідних показників професійної компетентності педагогів. 2. Науково-теоретична підготовка керівників навчальних закладів та керівників методичних служб району до впровадження програми. 3. Виявлення проблем науково-методичного забезпечення професійного становлення педагогів у навчальних закладах та методичних структурах районної освітньої системи.	➔	Актуальність проблеми
--	---	-------------------------------------

2 етап. Планово-прогностичний етап (2010–2011н.р.)

1. Планування роботи з реалізації програми у всіх структурних підрозділах.	➔	Накопичення теоретичного
---	---	--

2. Визначення форм підвищення кваліфікації педагогічних кадрів за особистісними потребами. 3. Психолого-педагогічна підтримка самопроектування педагогами особистісного професійного становлення та розвитку професійної компетентності.	матеріалу
--	-----------

3 етап. Організаційно-діяльнісний (2011–2013 рр.)

1. Проведення досліджень у галузі професійної педагогічної діяльності. 2. Дослідження педагогами району власної педагогічної практики: - особистісний рівень (цілі, зміст, методи і форми впливу на розвиток учнів); - соціальний рівень (підтримка норм і цінностей суспільства); - професійно-колегіальний рівень (дослідження практики колег, співпраця, прийняття колегіальних рішень). 3. Запровадження координаційного управління науково-методичною роботою в районі.		Вдосконалення навчально-виховного процесу, формування ППД в рамках навчальних закладів району
---	--	---

4 етап. Підсумково-аналітичний (2013–2014 рр.)

1. Визначення динаміки змін у рівнях розвитку професійної компетентності педагогічних працівників району. 2. Осмислення індивідуальними та колективними суб'єктами досвіду власної діяльності в процесі реалізації програми, співвіднесення досягнутих результатів з концепцією та метою програми. 3. Поширення інноваційного досвіду науково-методичної роботи, який виник у процесі реалізації програми. 4. Відзначення колективних та особистісних досягнень суб'єктів реалізації програми.		Систематизація накопиченого матеріалу
---	--	---

4. Визначені та систематизовані форми методичної роботи (рис. 2)

Рис. 2

Розроблено програму психологічного забезпечення навчально-виховного процесу в закладах освіти, метою якої є: забезпечити якісний соціально-психологічний супровід навчально-виховного процесу в закладах освіти району.

Вирішення завдань неперервного вдосконалення педагогічних і керівних кадрів потребує розробки нових форм організації діяльності методичної служби, зокрема мережевої моделі її організації, для якої характерна структура мережі вільно пов'язаних між собою рівноправних і незалежних учасників. Це об'єднання навчальних закладів різних типів, бібліотек, установ культури, 10 районних творчих і проблемних груп, 10 базових опорних закладів, 5 ресурсних центрів. Мережева організація освітнього простору у даному випадку передбачає цілеспрямований інтенсивний обмін інформацією, знаннями, проектами, навчальними програмами, матеріальними, інтелектуальними, організаційними і кадровими ресурсами.

Основним принципом такої організації роботи є спільна діяльність педагогів, методистів, психологів, соціологів і саме вона сприяє оновленню форм і методів роботи з педагогічними кадрами і педагогічними колективами, підвищенню якості організації методичного простору регіону, мобільному реагуванню на потреби кожного педагога, підвищенню якості роботи педагога і якості навчності учня, створенню адаптивного освітнього середовища.

Провідна ідея досвіду полягає у створенні інноваційної системи науково-методичної роботи в умовах сільського регіону, підвищенні якості освіти в усіх типах освітніх закладів.

Досвід схвалено на засіданні науково-методичної ради КЗ «ЗОШПО» ЗОР (протокол № 3 від 22 травня 2012 року) і рекомендовано до впровадження методичними кабінетами області.

Матеріали досвіду зберігаються в районному методичному кабінеті відділу освіти Пологівської РДА.

II. Проблеми виховання та розвитку особистості школяра

ОБЛАСНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ ОСВІТИ

**Бердянська спеціалізована школа I–III ступенів № 16
з поглибленим вивченням іноземних мов
Бердянської міської ради**

**Адреса: 71630, м. Бердянськ, вул. Ліспайська, 45
тел. (0253) 4-32-94**

**Автор досвіду: Бєдунова Олена Михайлівна, практичний
психолог**

Сироватко О.М., (061) 236-18-14

Тема досвіду:

**Формування та розвиток навичок здорового способу життя
школярів засобами діяльності психолого-педагогічного клубу
для підлітків**

Базова модель досвіду

Актуальність досвіду полягає в психологічному забезпеченні системи просвітницько-пропагандистської та превентивної роботи як структурного компоненту освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура», затвердженої Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти (2004 р.). У досвіді розглядається її педагогічний, соціальний, психологічний аспекти. Досвід, що започатковано у 2007–2008 навчальному році, забезпечує впровадження шкільної програми «За здоровий спосіб життя» та спрямовано на залучення підлітків до активних форм роботи з популяризації здорового способу життя.

Перспективність досвіду полягає в забезпеченні практичним психологом психолого-педагогічної корекції девіантної поведінки школярів в навчальному закладі, оскільки існує теоретичне обґрунтування та практична можливість здійснення традиційних форм корекційно-розвивальної роботи з підлітками, але бракує упорядкованих нетрадиційних форм просвітницько-пропагандистської роботи з підвищення психологічної культури, в ході яких вирішуються питання розвитку особистості підлітків, зокрема «групи ризику», формуються комунікативні та здоров'язберігаючі навички учасників клубу, здійснюється психологічна допомога і підтримка щодо формування сталої позитивної самооцінки, школярами набувається досвід розвитку внутрішніх ресурсів та саморозвитку, відповідального ставлення до власного здоров'я та формування здорового способу життя.

Теоретичною базою досвіду стали Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті (2002 р.), Положення про психологічну службу в системі освіти України, Концепція розвитку психологічної служби системи освіти України на період до 2012 року, ідеї вітчизняних та зарубіжних вчених: Т.К. Андрущенко, М.Р. Бітянової, О.Д. Дугобай, Н.Ф. Денисенко, Н.Ю. Синягіна, О.Л. Кононко, Т.І. Прищепи про складові компонентів здоров'я, концепція М.І. Лісіної про спілкування як особливу комунікативну діяльність, робота Л.Ф. Анн про особливості проведення психологічного тренінгу з підлітками, роботи Р.А. Смирнової, Р.І. Терещук, Г.М. Андрєєвої, К.Л. Абульханової-Славської, Т.А. Рєпіної, Я.Л. Коломинського; Державна цільова соціальна програма зменшення шкідливого впливу тютюну на здоров'я населення на період до 2012 року, Загальнодержавна програма забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 роки, Державна програма «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року. Пріоритетними напрямками діяльності практичних психологів є просвітницько-пропагандистська робота з підвищення психологічної культури педагогів, батьків, учнів та превентивне виховання, метою якого є формування у школярів орієнтації на здоровий спосіб життя та захист психічного здоров'я, профілактика алкоголізму, наркоманії, ВІЛ-інфекції і злочинності.

Результативність у вирішенні проблеми полягає у такому:

- побудовано структурну модель організації та проведення клубної діяльності психологічної спрямованості в спеціалізованій школі з поглибленим вивченням іноземних мов;
- розроблено програму роботи клубу «Підліток» щодо підвищення ефективності просвітницько-пропагандистської та превентивної діяльності з формування орієнтації на здоровий спосіб життя;
- представлено комплекс заходів щодо забезпечення клубної роботи з учнями школи з проблеми (сценарії виступів агітбригади в рамках Тижня порозуміння для учнів 5–6-х класів, волонтерської групи в рамках Правового тижня, Днів здоров'я для учнів початкових класів, пам'ятки та буклети для старшокласників, тематичні шкільні газети, тематичні тренінги для школярів «групи ризику» тощо);
- організовано співпрацю клубу «Підліток» зі студентами Бердянського державного педагогічного університету, зустрічі з працівниками дитячої кримінальної міліції, лікарями, юристами та спеціалістами служби у справах дітей;
- участь у загальноміських акціях та соціальних проектах для старшокласників, тренінгів «ВІЛ/СНІД: знання і розуміння» у межах роботи соціального проекту «Молодь України проти ВІЛ/СНІДу» за програмою Корпусу Миру США в Україні;
- опубліковано матеріали досвіду роботи клубу «Підліток» у двох інформаційно-методичних збірниках: ВІЛ/СНІД знання і розуміння: методичний посібник для соціальних педагогів та психологів ЗОШ та студентів ВНЗ / упоряд.: О.А. Халабузар, І.В. Школа. – Бердянськ: видавець Ткачук О.В., 2011. – 120 с. – С. 59–61; 70–75; Захарова Н.М., Гуренко О.І. Популяризація здорового способу життя серед учнівської молоді: навчальний посібник. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2009. – 181 с. – С. 137–146;
- досвід діяльності клубу представлено на сайті Бердянської спеціалізованої школи І–ІІІ ступенів № 16 з поглибленим вивченням іноземних мов.

За інноваційним потенціалом досвід – авторський.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

В основі запропонованої технології клубної роботи з підлітками знаходиться особистісно-компетентнісний підхід. Пріоритетними напрямками роботи клубу згідно з річним планом роботи навчального закладу визначено: правову освіту та правове виховання учнів; роботу з популяризації здорового способу життя; профілактику агресивності та жорстокої поведінки серед підлітків.

Метою клубу є сприяння усвідомленому ставленню учнів до особистого здоров'я та формуванню життєвих цінностей; формування в учнівської молоді переконання у необхідності дотримання правових обов'язків та вироблення активної життєвої позиції.

Завданнями діяльності клубу визначено: ознайомити учнів з небезпечними наслідками шкідливих звичок; довести, що здоровий спосіб життя – пріоритетна лінія розвитку суспільства в цілому й кожної особистості зокрема; навчити підлітків приймати усвідомлене рішення, робити вільний вибір за певної поінформованості; сприяти орієнтації на здоровий спосіб життя.

В зазначеній технології визначено чотири етапи практичної діяльності психолога навчального закладу, кожен з яких має певну мету і завдання щодо розвитку та корекції відповідального ставлення до особистого здоров'я та поняття здорового способу життя.

Структурними елементами і засобами роботи психологічного клубу для підлітків є такі етапи в діяльності практичного психолога як: діагностично-корекційний, прогностично-організаційний, практичний та узагальнюючий.

Мета діагностично-корекційного етапу – забезпечення школярів достовірною, адекватною інформацією стосовно проблеми. В процесі роботи визначено суб'єктивні аспекти відношення дітей до проблеми здорового способу життя та рівень сформованості знань про здоров'я, інформованості про дію шкідливих речовин на дитячий організм та наслідки їх вживання; виявлено об'єктивну картину міжособистісних відносин і спілкування дітей в групі, вивчено принципи взаємостосунків між дорослими та дітьми. Проводяться індивідуальні бесіди та анкетування учнів «групи ризику», вивчаються їхні інтереси та здібності, результати досліджень використовуються при залученні школярів до спіль-

ної діяльності. Члени клубу працюють з популярною та науковою літературою, намагаються самостійно складати варіанти опитувальників-анкет з проблеми здорового способу життя.

На прогностично-організаційному етапі психологом побудовано структурну модель клубної діяльності та розроблено тематику заходів щодо правової освіти та правового виховання учнів, популяризації здорового способу життя, профілактики агресивності та жорстокої поведінки серед підлітків.

Мета практичного етапу діяльності – створення мотивації до збереження здоров'я і безпечної поведінки, формування поведінкових навичок, участь в різноманітних профілактичних заходах. На цьому етапі здійснюється просвітницька робота, що реалізується у двох напрямках: профілактика негативних явищ серед учнівської молоді та популяризація альтернативних форм життя. Традиційно членами клубу проводяться такі позакласні виховні заходи для учнів школи: розвивально-пізнавальні заняття для учнів 5-х класів «Ми обираємо здоров'я», спортивні змагання «Мама, тато, я – спортивна сім'я», інтерактивні виховні години для учнів 6–7-х класів: «Ми за життя без шкідливих звичок», «Все у твоїх руках», виступи на батьківських зборах про тютюнову залежність підлітків в Україні. У межах волонтерської роботи члени клубу «Підліток» проводять заняття з елементами тренінгу з профілактики тютюнової, алкогольної, наркотичної залежності підлітків з таких тем: «Як не потрапити на гачок», «Вміємо сказати «ні» в екстремальній ситуації» тощо. Старшокласники віддають перевагу таким формам роботи як дебати «Такі різні напої. Чи існує проблема дитячого алкоголізму», засідання круглого столу «Причини, через які підлітки скоюють злочини», «Наркоманія очима підлітків», театралізовані вистави та виступи агітбригад «Молодь за здоровий спосіб життя». Під час підготовки до заняття з теми «Толерантне ставлення до людей з ВІЛ» членами клубу вивчена і проаналізована думка громадськості з цього питання, учасники провели інтерв'ю серед мешканців мікрорайону школи різних вікових категорій, батьків та учнів. Результатом опитування став відеоролик, що продемонстрували на загально-міському заході-акції для юнаків і дівчат «Жити в світі, де є СНІД/ ВІЛ. Вільний мікрофон». У межах підготовки до відкритої міської акції для старшокласників за темою «Репродуктивне здоров'я молоді» членами клубу також проведено анкетування підлітків, підготовлено відеоролики та театралізовані номери. Освоєн-

ня напрямку клубної діяльності щодо профілактики жорстокості в підлітковому середовищі розпочато з анкетування учнів різних вікових категорій «Чи є наша школа безпечною» та проведення батьківського лекторію за темою «Причини і наслідки жорстокої поведінки підлітків» спільно з працівниками Служби у справах дітей та кримінальної міліції.

Мета узагальнюючого етапу – підведення підсумків корекційно-розвивальної роботи з дітьми, що мали шкідливі звички та труднощі при спілкуванні з однолітками та дорослими, визначення змін, що відбулися в результаті проведення клубної роботи. Відбулося адресне розповсюдження інформації щодо проблеми з формування здорового способу життя, попередження типових негативних помилок особистісного розвитку підлітків, освоєння нової корисної діяльності, отримання навичок міжособистісного спілкування тощо. На узагальнюючому етапі учасники клубної роботи отримують безпосередній досвід участі в інформаційно-просвітницьких заходах, виявляють активну життєву позицію, що формується в процесі спільної діяльності, оволодівають достатнім рівнем знань щодо проблеми, зацікавлені в участі в подібних формах соціальних практик, мають бажання залучитися до подібних заходів в майбутньому, зацікавлені у надбанні нової, додаткової інформації, поповненні багажу знань.

Провідна педагогічна ідея досвіду: клубна діяльність психологічного спрямування, що може використовуватися в шкільній практиці, є одним з варіантів нетрадиційної розвивальної роботи практичного психолога та одночасно добровільним об'єднанням учнівської молоді, що передбачає залучення всіх бажаючих до певних соціальних практик та суспільно-корисної діяльності на більш-менш тривалий термін.

Дана технологія діяльності суттєво відрізняється від традиційної тренінгової і корекційно-розвивальної роботи психолога в стабільних групах, тому що розвивальний або корекційний зміст вміщується в різні види внутрішньошкільної та соціальної взаємодії. Відмінності існують і в тому, як організовується робота і яким змістом вона наповнюється. Насамперед, певний відновлювальний і розвивальний психологічний зміст роботи вкладається у цьому випадку у звичні соціально-педагогічні форми взаємодії учнів один з одним, педагогами, класними керівниками, оточуючим середовищем: виховні години, тематичні заходи і масові ак-

ції тощо, причому, в організації й проведенні цих заходів велика роль відводиться членам добровільного об'єднання підлітків. Діяльність підліткового клубу не може розглядатися тільки як зручний методичний прийом, як засіб організації психологічної роботи з учнями. З моменту створення клубу члени добровільного об'єднання починають шлях власного розвитку, поступово й часто незалежно від керівника клубу (практичного психолога) перетворюючись у потужний засіб психологічного впливу на однолітків, суб'єктів шкільного та соціального життя, систему їхніх стосунків, їхній психічний розвиток у різноманітних сферах.

Досвід ухвалено на засіданні експертної групи Запорізького обласного науково-методичного Центру психології та соціології освіти 17 листопада 2011 р. (протокол № 02) та науково-методичної ради КЗ «ЗОІППО» ЗОР протокол № 3 від 22 травня 2012 року.

Матеріали досвіду «Формування та розвиток навичок здорового способу життя школярів засобами діяльності психолого-педагогічного клубу для підлітків» можуть бути використані методистами методичних кабінетів з виховної роботи, методистами з психологічної служби, практичними психологами та заступниками директорів загальноосвітніх навчальних закладів з виховної роботи.

Матеріали досвіду зберігаються у Запорізькому обласному науково-методичному Центрі психології та соціології освіти.

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

**Новопилипівська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів
Мелітопольської районної ради**

**Адреса: 72351, с. Новопилипівка, вул. Луначарського, 22,
Мелітопольський р-н, Запорізька обл.
тел. (0619) 4-97-6-40**

**Автор досвіду: Курочка Ольга Федорівна, практичний психолог
Новопилипівської ЗОШ І–ІІІ ступенів**

Волярська О.С., (061)233-40-83

Тема досвіду:

**Технологія психолого-педагогічної підтримки молодших
підлітків в умовах сільської школи**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність досвіду обумовлені наявністю неадекватних механізмів пристосування дитини до школи у формі порушень навчання і поведінки, конфліктних стосунків, психогенних захворювань і реакцій, підвищеного рівня тривожності, спотворень в особистісному розвитку.

В основі цих проблем міститься складна взаємодія індивідуальних і соціальних чинників несприятливих для гармонійного розвитку, а пусковим механізмом формування самих проблем в переважній більшості випадків стає невідповідність педагогічних вимог, що пред'являються до дитини, її можливостям.

Наукове обґрунтування досвіду обумовлено наявністю таких чинників, які негативно впливають на розвиток дитини: невідповідність шкільного режиму санітарно-гігієнічним умовам навчання, що орієнтовані на середньовікові норми, психофізіологічним особливостям фізично і психічно послаблених дітей; невідповідність цим особливостям темпу учбової роботи в гетерогенному класі; екстенсивний характер учбових навантажень; переважання негативної оцінної ситуації в стосунках дитини і педагогів; підвищений рівень респектації батьків відносно своєї

дитини, неможливість дитини виправдати їх очікування і надії і, у зв'язку з цим, психотравмуюча ситуація в родині.

За інноваційним потенціалом досвід – модифікований, що передбачає поєднання традиційних психолого-педагогічних форм й методів психодіагностичного обстеження учнів і сучасних корекційно-розвивальних заходів.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

Технологія психолого-педагогічної підтримки молодших підлітків в умовах сільської школи

Мета – вивчення соціально-психологічних особливостей навчально-виховного процесу молодших підлітків в умовах сільської школи.

Завдання технології:

- створення умов для успішного розвитку молодших підлітків у сільській школі;
- підвищення рівня психологічної готовності дітей до навчання та пізнавального розвитку;
- адаптація навчальної програми, навантажень та освітніх технологій до індивідуальних особливостей молодших підлітків.

Всі ці завдання можуть бути виконані лише за умов спільної діяльності педагогів, психологів, адміністрації школи та батьків учнів.

Основні наукові ідеї: особистісно-орієнтований та системний підходи у навчанні та вихованні учнів підліткового віку в умовах сільської школи.

У результаті проведення технології психолого-педагогічної підтримки молодших підлітків в умовах сільської школи здійснено формування й об'єднання учнівського колективу, вироблено систему єдиних і послідовних вимог до учнів; встановлено певні норми взаємин молодших підлітків з учасниками навчально-виховного процесу

Алгоритм технології психолого-педагогічної підтримки молодших підлітків в умовах сільської школи

1. Організаційна робота (проведення великих та малих педрад, нарад із представниками шкільної адміністрації, педагогами).

Щорічно доцільно проводити ознайомлення педагогічного колективу, адміністрації школи й батьків, учнів з цією проблемою, планом роботи й результатами психологічних обстежень. На семінарах класних керівників і вчителів-предметників слід знайомити з основними завданнями й труднощами первинної адаптації, тактикою спілкування з дітьми і з тим, яку допомогу їм можна надавати.

Для вчителів проводяться семінари за такими темами: «Основні проблеми, що виникають у період адаптації до умов навчання в середній школі», «Вікові психологічні особливості учнів», «Рекомендації щодо організації роботи з учнями на початку навчального року», «Психологічні ігри та вправи».

З боку батьків необхідно одержати згоду на проведення тренінгових та корекційних занять із їхніми дітьми. Ознайомити батьків із проблемами «особливих» дітей (гіперактивних, сором'язливих, тривожних). Розповісти про можливі причини такої поведінки та про те, яку допомогу можна надати дитині.

2. Психологічна діагностика.

Перший етап діагностики проводиться у випускному класі початкової школи з метою визначення рівня готовності учнів до навчання в школі середньої ланки. На даному етапі досліджуються рівні розумового розвитку й наочно-образного мислення учнів, їхня самооцінка, особливості нервової системи, рівень навчальної мотивації й тривожності, тобто визначається рівень сформованості всіх новоутворень для даного віку.

Другий етап діагностики проводиться на початку п'ятого класу з метою вивчення ступеня й особливостей пристосування дітей до нової соціальної ситуації поряд з педагогічними спостереженнями. На цьому етапі обстежуються рівні тривожності, мотивації, розумового розвитку учнів, їхньої самооцінки і провідної репрезентативної системи.

Паралельно йде анкетування батьків з питань фізичного й психічного стану дітей. Отримані результати першого і другого етапів діагностики порівнюються, й на підставі цього порівняння здійснюється якісний і кількісний аналіз, робляться висновки щодо змін, що відбулися, даються рекомендації учителям і батькам.

3. Консультативна робота з педагогами, учнями та батьками учнів.

Робота з педагогами найчастіше проводиться у вигляді групових консультацій на семінарах. Консультування батьків, чий

діти можуть зазнавати труднощів пристосування до школи, здійснюється індивідуально або на батьківських зборах.

Робота із самими дітьми – це насамперед допомога в опануванні нового стилю спілкування з дорослими й однолітками, заняття з регуляції власного стану, вироблення ефективних прийомів організації навчальної діяльності. Все це проводиться як в індивідуальній, так і у груповій формах.

4. Профілактична робота. Вона здійснюється шкільним психологом, спрямована на надання підтримки кожному підліткові, на емоційне сприйняття нової соціальної ситуації і нових навчальних вимог, вироблення навичок навчальної самоорганізації дітей. Найбільш ефективно і продуктивно така робота проходить у формі тренінгових занять або циклу розвиваючих занять.

5. Корекційно-розвиваюча робота. Така робота може проводитися з дітьми індивідуально або в мікрогрупах, які формуються на основі подібності проблем, що виявлено у дітей на етапі діагностики. Одночасно проводиться робота з родиною школяра та вчителями.

6. Аналітична робота. Такий вид діяльності психолога спрямовано на осмислення проведеної системи психолого-педагогічної діяльності з адаптації дітей до умов середньої школи, на оцінку ефективності роботи і корекції робочих планів (як психолога, так і педагогів, що працюють із п'ятикласниками). Аналіз ситуації дає можливість обговорювати з учителями, адміністрацією школи, батьками форми і методи подальшої роботи.

Результатами впровадження технології психолого-педагогічної підтримки молодших підлітків в умовах сільської школи є таке:

1. Створено систему вивчення соціально-психологічних особливостей навчально-виховного процесу молодших підлітків в умовах Новопилипівської ЗОШ I–III ступенів.

2. Проведено комплекс заходів з підвищення рівня психологічної готовності дітей молодшого підліткового віку до навчання в умовах сільської школи.

3. Надано рекомендації вчителям з адаптації навчальних програм, навантажень та освітніх технологій до індивідуальних особливостей молодших підлітків в умовах сільської школи.

Таким чином, результатом сумісної діяльності психологів, педагогів та учнів молодшого підліткового віку є створення

сприятливих умов для успішного розвитку молодших підлітків в умовах сільської школи.

Провідною педагогічною ідеєю досвіду є підвищення рівня психологічної готовності дітей до навчання та виховання в умовах сільської школи.

Рекомендації щодо впровадження досвіду в масову психолого-педагогічну практику

Досвід рекомендовано до впровадження психологам закладів освіти області за умов:

- вивчення психологами особистісних характеристик учнів молодшого підліткового віку;
- забезпечення високого наукового рівня щодо використання сучасних корекційних програм і технологій;
- забезпечення шкільних психологів необхідним психодіагностичним інструментарієм.

Досвід схвалено на засіданні кафедри менеджменту освіти та психології КЗ «ЗОППО» ЗОР (протокол № 2 від 13.02.2012 р.) і рекомендовано до впровадження в закладах освіти області.

Матеріали досвіду зберігаються на кафедрі менеджменту освіти та психології КЗ «ЗОППО» ЗОР і Новопилипівської ЗОШ I–III ступенів.

Запорізька гімназія № 8 Запорізької міської ради

Адреса: м. Запоріжжя, вул. Малиновського, 14-А
тел. (061) 769-80-14

Автор досвіду: Макарова Леся Терентіївна,
практичний психолог

Волярська О.С., (061) 233-40-83

Тема досвіду:

**Технологія психологічного супроводу профільного навчання
як чинник професійного самовизначення гімназистів**

Базова модель досвіду

Останнім часом на ринку праці зростає орієнтація на людський потенціал тому, що продуктивність праці, у більшості випадків, визначається конкурентоспроможними кадрами, а не тільки матеріальною базою.

Актуальність і перспективність досвіду обумовлені сучасними потребами закладів освіти у психологічному супроводі профільного навчання під час навчально-виховного процесу. Актуальним стало обговорення змісту і суттєвих передумов профільного навчання особистості учня підліткового віку і старшого шкільного віку.

Наукове обґрунтування досвіду. На виконання Закону України «Про загальну середню освіту» та постанови Кабінету Міністрів України від 13.04.2007 р. № 620 «Про внесені зміни до п. 1 постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. № 1717» розроблена Концепція профільного навчання в старшій школі.

Згідно з Концепцією, профільне навчання спрямоване на формування ключових компетентностей старшокласників, набуття ними навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, фізичних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти. Реалізація ідей профільного навчання ставить випускника перед необхідністю робити відповідальний вибір –

первинне самовизначення стосовно напрямків своєї діяльності. Основна ідея профільного навчання полягає у розширенні поля вибору, забезпеченні різновиду освітнього простору. Тому підліток має бути готовим до нових ситуацій прийняття рішень під час вибору змісту, форм, методів, темпу, індивідуального стилю навчальної діяльності.

За інноваційним потенціалом досвід – комбінаторний, що передбачає оригінальне поєднання традиційних психолого-педагогічних технологій й форм психологічного супроводу профільного навчання учнів.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

Технологія психологічного супроводу профільного навчання складається з декількох взаємопов'язаних блоків, які дозволяють створити простір для успішного розвитку особистості в системі профільного навчання.

I. Діагностичний блок.

Мета – вивчення учнівських інтересів, нахилів та здібностей для визначення профілю навчання.

Згідно з концепцією гімназії профільне навчання передбачає підготовку учнів 5–7-х класів до ранньої профілізації шляхом створення предметних груп за інтересами. З метою створення у 8–9-х класах постійно діючих стабільних профільних класів для поглибленого вивчення окремих предметів досліджуються: інтереси та нахили учнів, їхні здібності, бажання.

З метою подальшого вивчення та визначення професійного профілю проводиться робота, що дає змогу допомогти старшокласнику конкретизувати вибір напрямку професійної підготовки, а також виявити його готовність до такої роботи, для надання десятому класу гуманітарного профілю, який необхідний для отримання освіти у вищому навчальному закладі.

II. Психологічна підтримка учнів.

Робота в даному напрямку розрахована на розвиток творчих здібностей, вироблення адекватної самооцінки в процесі стабілізації емоційно-вольової сфери учнів з ознаками педагогічної заanedбаності як первинної (наслідок виховання в сім'ях з негативним впливом), так і вторинної (як наслідок недостатнього педагогічного впливу в період профільного навчання).

Основною метою є підвищення пізнавальної активності; формування і розвиток надпредметних навичок: робота з текстом, виступ перед аудиторією.

Завдання націлені на усунення та попередження ймовірного спаду пізнавальної активності і включають в себе: розвиток і тренування пізнавальних процесів: пам'яті, уваги, уяви і мислення, як передумови розвитку гнучкості розумової діяльності; стабілізацію емоційного стану як умови запобігання виникнення емоційних порушень: страх, агресивність, замкненість; навчання учнів методам оволодіння своїми емоціями, переживаннями, хвилюваннями.

Реалізація даного напрямку включає: введення молодшого підлітка у світ професій (презентація проектів учнів профільних класів); індивідуальні корекційно-розвивальні заняття; групові тренінгові заняття за програмою «У пошуках спільної творчості».

Невід'ємною частиною є проектна робота учнів, яка забезпечує всебічний розвиток особистості і навички самопрезентації. Результат роботи учні демонструють перед учнями 5–6 класів

III. Робота з педагогічним колективом.

Мета – психологічна просвіта вчителів, що впливає на розвиток особистості учнів під час профільного навчання.

З цією метою робота проводиться в двох напрямках: просвітницький та розвивальний.

Напрямок психологічної просвіти передбачає підвищення психологічної грамотності, забезпечення психологічних умінь стосовно особливостей вікових періодів, специфіки організації навчальної діяльності та особистісного розвитку учнів.

Розвивальний – передбачає розвиток і тренування професійних особистісно значущих якостей (рефлексивність, підвищення мотивації, мисленнєву гнучкість, емпатичність, індивідуальний стиль педагогічної діяльності). Даний напрямок забезпечується в ході тренінгових занять з вчителями за програмою «Педагогічна усвідомленість».

IV. Робота з батьками.

Не менш важливу роль у формуванні професійної усвідомленості відіграють батьки, які не прямо, але суттєво впливають на формування світоглядних орієнтацій, потреб і ставлення дітей до профільного навчання.

Мета – забезпечення батьків учнів необхідною інформацією з розвитку професійних здібностей дітей.

Мета технології психологічного супроводу профільного навчання – здійснити особистісний підхід до профільного навчання учнів.

Особистісний підхід до профільного навчання учня має спиратись на цілісне уявлення про життєвий та професійний шлях, охоплювати найбільш важливі, довготривалі, ключові (детермінаційні, підготовчі, апробаційні, зрілі, акмеологічні, генеративні, самообслуговуючі) події його життя.

Основні наукові ідеї: діяльнісний, дослідницький, особистісно-орієнтований та системний підходи у навчанні та професіоналізації учнів.

У результаті впровадження технології психологічного супроводу профільного навчання та виходячи з потреби диференціації профільного навчання, враховуючи його напружений, а іноді й екстремальний для певної категорії дітей характер, пропонуємо ділити класи, хоча б на деяких видах занять і тимчасово, на підгрупи дітей. Розподіл учнів на підгрупи необхідний для того, щоб відійти від практики нівелювання дітей з різними, протилежними соціально- та індивідуально-психологічними особливостями.

Алгоритм технології психологічного супроводу профільного навчання.

Процес професійного визначення молоді під час навчання у середній та старшій ланках гімназії проходить кілька стадій (етапів):

1) 5–7-мі класи – пошуковий – формування у підлітків професійної спрямованості, усвідомлення власних інтересів, здібностей, цінностей, від яких залежить вибір професії і вибір свого місця в суспільстві.

2) 8–9-ті класи – профільна орієнтація – період розвитку професійної самосвідомості, тобто, сформованості у учнів особистісного сенсу вибору напрямку власної освіти; уміння співвідносити свою мету із своїми ідеалами, уявлення про цінності і реальні можливості.

3) 10–11-ті класи – уточнення соціально-професійного статусу (на базі поглибленого вивчення певних предметів з 8-го кла-

су), проявляється стійкий інтерес і здібності, зосереджується увага на формуванні професійно важливих рис; відбувається контроль і корекція професійних планів завдяки рівню самопідготовки та саморозвитку.

Профільне навчання технологічно здійснюється за парціальною схемою, що передбачає послідовне виконання дискретних загальноосвітніх і профільних завдань, варто звертати більше уваги на цілісні форми профільного навчання, які може запропонувати в даний період переважно позашкільна освіта, а в загальноосвітній школі та в індивідуальній роботі – метод проектів. Доцільно було б у старшій школі розглядати професійне самовизначення учнів як власне творчий особистісний проект, визначаючи його мотиваційний, інформаційно-змістовий, цільовий та програмний, операційно-результативний та емоційно-почуттєвий (пов'язаний із суспільною підтримкою) компоненти.

Результатом творчої діяльності автора є:

1. Проведено підготовку учнів 5–7-х класів до ранньої профілізації.
2. Розроблено заходи з психологічної просвіти вчителів у вигляді тренінгових занять з вчителями за програмою «Педагогічна усвідомленість».
3. Здійснено забезпечення батьків учнів 5–7-х, 8–9-х класів необхідною інформацією з розвитку професійних здібностей дітей.
4. Проаналізовано процес профілізації навчання молоді у середній та старшій ланках гімназії з метою складання рекомендацій учням з професійного самовизначення.

Результатом сумісної діяльності психологів та учнів є надання дітям можливості пізнати себе, сформовано риси і якості, які б забезпечили умови для подальшого розвитку та саморозвитку особистості.

Провідною педагогічною ідеєю досвіду є технологія психологічного супроводу профільного навчання як чинника професійного самовизначення гімназиста.

Рекомендації щодо впровадження досвіду в масову психолого-педагогічну практику

Досвід рекомендовано до впровадження психологам закладів освіти області за умов:

- вивчення психологами ціннісних орієнтацій учнів, які є найбільш загальними соціальними детермінантами вибору професії;
- забезпечення високого наукового рівня щодо використання сучасних освітньо-розвивальних програм і технологій;
- здійснення теоретичної та практичної підготовки вчителів, шкільних психологів до використання методик психодіагностики соціально-психологічних особливостей особистості учня.

Досвід схвалено на засіданні кафедри менеджменту освіти та психології КЗ «ЗОППО» ЗОР (протокол № 2 від 13.02.2012 р.) і рекомендовано до впровадження в закладах освіти області.

Матеріали досвіду зберігаються на кафедрі менеджменту освіти та психології КЗ «ЗОППО» ЗОР і у Запорізькій гімназії № 8.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

**Кінськороздорівський навчально-виховний комплекс
Пологівської районної ради**

**Адреса: 70651, Запорізька область, Пологівський район,
с. Кінські Роздори, вул. Леніна, 83
тел. 35-3-72**

**Автор досвіду: Черкун Олексій Іванович, заступник
директора з навчально-виховної роботи, вчитель української
мови і літератури, член обласної творчої групи «Факел» при
КЗ «ЗОШПО» ЗОР**

Гавриленко Л.А., (099) 562-54-99

Тема досвіду:

**Виховання національної свідомості, національного характеру
школярів засобами традицій і звичаїв українського народу**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність досвіду

Проблема національного виховання набула сьогодні особливого звучання як форма самовизначення нашого народу. Національний аспект змісту українського виховання репрезентується, як правило, поняттям національного виховання, що формує громадсько-патріотичну свідомість. Сьогодні він втілює в собі мету і процес національно-етнічного відродження українського народу. Національне виховання розглядається на сьогодні як домінанта всієї системи української освіти.

Національне виховання зорієнтоване на національні і загальнолюдські цінності. Воно ставить собі за мету прищепити дітям віру в українську ідею, що втілює прагнення до державності і соборності; розвинути почуття любові до свого народу і шанобливе ставлення до власної культури, мови, традиції; утвердити пошану до державної символіки і Конституції України; відродити почуття національної гідності і самоповаги.

Національні вартості втілюються найперше в національній культурі: літературі, мистецтві, в національних традиціях, в правових джерелах, в стосунках людей тощо. Ця проблема розв'язується найповнокровніше на ґрунті українського народознавства.

Теоретичне підґрунтя досвіду

Науковий інтерес до народознавства та етнопедагогічної проблематики у ХХ ст. з'являється у 60-х роках за участі В. Сухомлинського.

«Народ – живе, вічне джерело педагогічної мудрості» – зазначав В. Сухомлинський і навіть хотів створити фундаментальну працю про взаємозв'язок звичаїв і традицій народу з народною педагогікою. Про це він не раз писав у листах до етнопедагога Г. Волкова. В. Сухомлинський всіляко заохочував його до роботи над дослідженнями народної педагогіки. Народна педагогіка, народознавство стали одним із найжиттєдайніших джерел його творчості.

З часом кількість публікацій з різних аспектів української народної педагогіки, народознавства як скарбниці життєвого досвіду збільшується. Це статті Ю.П. Ступака, В.П. Мирного, С.С. Гарбенко. Розгорненого висвітлення ця тема знайшла у книжках Г. Довженюк, В. Верховинця, Н. Гаврилюка, М. Пазяка, В. Скуратівського.

Важливою основою у вивченні спільної роботи педагогів і батьків з виховання національної самосвідомості через систему традицій і звичаїв українського народу є творча педагогічна спадщина М.Г. Стельмаховича. «Феномен народних звичаїв і традицій» є настільною статтею у цій справі, а наріжним каменем є слова: «...кожна новонароджена людина в процесі свого росту й духовного розвитку засвоює досвід етнічної поведінки спочатку через засвоєння звичаїв, а потім через сприйняття традицій. Завдяки звичаям дитина звикає притримуватися правил поведінки значно раніше, ніж розуміти їх моральну суть...»

Сьогодні ні в кого не викликає сумнівів думка про те, що ефективність формування творчої особистості підвищується, якщо забезпечуються: використання педагогіки народознавства; засвоєння учнями знань про рідний край, народ, його культуру і спосіб життя, вмінь та навичок у їх практичному застосуванні; співробітництво вчителів, батьків, учнів у виборі різних форм і

видів діяльності з вивчення питань народознавства. У власних умовах школа об'єктивно виступає провідним фактором прилучення молоді до національної культури і традицій.

Народознавство – це не вузька дисципліна, яку можна вивчати чи не вивчати в школі.

Це наука про націю, людину в її зв'язках із природою, мовою, історією, побутом, обрядами та звичаями, усною творчістю. Це важливий і могутній чинник навчання й виховання, розвитку особистості й оздоровлення суспільства.

Результативність досвіду полягає у такому:

- школа виступила могутнім фактором звернення до витоків народного життя, творчого використання скарбів народної мудрості, духовності, здобутків науки, ідейного потенціалу нашого суспільства;
- у шляхах і засобах: рідна мова, історія народу, краєзнавство, родовід, природа і екологія рідного краю, фольклор та ін.;
- активних формах роботи: моделювання нетрадиційних виховних заходів на засадах народознавства;
- надання переваги дискусійним формам та методам поширення знань, які дають можливість створити сприятливі умови для розвитку ініціативи;
- аналіз педагогічних ситуацій, конкурсів, аукціонів педагогічних ідей, апробація нових форм народознавчої роботи з учнями та ін.

За інноваційним матеріалом досвід – комбінаторний.

Метою досвіду є: прищеплення дітям віри в українську ідею, що втілює прагнення до державності та соборності; формування почуття любові до свого народу, шанобливе ставлення до власної культури, мови, традицій; утвердження пошани до державної символіки і Конституції України; відродження почуття національної гідності і самоповаги.

Технологія досвіду

Провідну роль у національному вихованні учнів в усвідомленні ними себе як особистості патріота і громадянина України відіграють уроки народознавства та позакласні заходи.

Цілі і завдання національної системи виховання досягаються на засадах глибокого і всебічного оволодіння учнями змісту освіти, який базується на національних та загальнолюдських цінностях і реалізується в процесі проведення різних заходів.

Щодо методів, то автор надає перевагу таким, які формують суспільну поведінку і сприяють нагромадженню практичного життєвого досвіду дитини.

Виховна сила народної педагогіки ще в тому, що вона вміє спонукати кожного до правильного вчинку, спрямувати на додержання норм поведінки.

З метою стимулювання дітей до творчої діяльності автор використовує різні прийоми (педагогічна вимога, суспільна думка, очікувана радість, змагання, напучення, заборона, застереження, заохочення).

Курс «Українське народознавство» гарантує кожному учневі можливість відчувати себе частинкою історії, відродивши в собі генетичну пам'ять народу, національну свідомість, яка дає животворчу наснагу всім (громадськості), хто прагне збагнути витoki свого роду, усвідомити свою людську гідність в усіх її проявах. Подолання прірви між народом і владою є запорукою майбутнього нашої держави. Це можливе тільки за повного усвідомлення взаємної відповідальності народу і влади за майбутнє держави.

Невідкладне завдання освіти – виховання майбутніх будівничих суверенної, незалежної України.

Технологію діяльності автора вирішують такі заходи:

- відкриття зали історичної пам'яті та національного виховання «Берегиня»;
- музею-мультимедіа (відеоматеріали за останні 15–20 років із життя школи, села, основні позакласні та позашкільні заходи, свята сільської громади);
- створення банку кращих уроків з використанням елементів народознавства (з усіх предметів шкільного циклу);
- оновлення і поживавлення роботи гуртків народно-прикладного мистецтва (розпис, ткацтво, писанкарство, лозоплетіння, витинанка);
- створення циклу екскурсій залом історичної пам'яті і національного виховання «Берегиня». «Коли стени і експозиції оживають».

Резюме автора: народознавство для сучасного підростаючого покоління – це своєрідний орієнтир у складних процесах самопізнання, громадського самовизначення, у пошуках шляхів творчого самовираження. Досвід показує, що тільки незалежний базовий рівень власної національної культури, засвоєний людиною в юному віці, є ядром, основою її духовного й соціального становлення, а рідна культура – той надійний плацдарм, що стимулює постійне нарощування й розвиток її потенційних творчих можливостей. Процес вивчення юною особистістю народознавства – це процес пізнання і засвоєння культурно-духовних здобутків свого народу.

Провідною ідеєю досвіду є формування громадянина суверенної держави України, залучення батьківської громадськості до роботи з відновлення та впровадження звичаїв та традицій українського народу.

Досвід схвалено на робочій нараді Науково-методичного центру позашкільної освіти КЗ «ЗОІППО» ЗОР (протокол № 4 від 02.04.2012 р.) і рекомендовано до впровадження в практичну діяльність педагогів, директорів та обласного радіо.

Матеріали досвіду знаходяться в Кінськороздорівському ЗНЗ, у кабінеті народознавства КЗ «ЗОІППО» ЗОР (№ 308 III поверх корпусу № 2; тел. 236-18-44).

**Комунальний заклад
«Запорізький січковий колегіум-інтернат»
Запорізької обласної ради**

**Адреса: 69097, м. Запоріжжя, пр. Ювілейний, 19
тел. (061) 224-93-21**

**Автори досвіду: Михайлова Віта Володимирівна, заступник
директора з виховної роботи; Каменєва Тетяна Валеріївна,
педагог-організатор**

Устименко О.С., (061) 222-25-81

Тема досвіду:

**Учнівське самоврядування «Козацька Рада»
як чинник формування особистості колегіанта**

Базова модель досвіду

Актуальність та перспективність досвіду полягає в створенні моделі взаємодії педагогічного, учнівського і батьківського колективів щодо розвитку соціальної активності учнів, виховання почуття власної гідності і надання їм можливості виявити себе у життєдіяльності закладу. Досвід сприяє розвитку колегіантів на кращих козацьких традиціях, вирішенню назрілих питань навчально-виховної діяльності закладу.

Теоретична база досвіду

Науковим підґрунтям досвіду є праці вітчизняних вчених, які пов'язані з теорією розвитку особистості у діяльності (Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтєв), положенням педагогіки щодо виховання дітей в колективі та колективній творчій діяльності (І. Іванов, А. Макаренко), концепцією громадянського виховання (Р. Арцишевський, Н. Бібік, В. Сухомлинський), особистісно орієнтованим підходом у вихованні (І. Бех, М. Вашуленко, О. Савченко), закономірностями соціалізації школярів (В. Іванов, Н. Лавриченко, С. Харченко, І. Цимбал).

За інноваційним потенціалом досвід – модифікаційний.

Результативність впровадження досвіду полягає у такому:

- розроблено модель учнівського самоврядування «Козацька Рада» Запорізького Січового колегіуму (рис. 1);
- змодельовано організаційно-функціональний зміст діяльності органу учнівського самоврядування «Козацька Рада»;
- упроваджено інформаційно-презентаційну діяльність органу учнівського самоврядування «Козацька Рада»;
- розроблено та реалізується проект «Школа Лідера» з навчання колегіантів основам самоуправлінської діяльності та формування лідерської позиції;
- орган дитячого самоврядування «Козацька Рада» КЗ «Запорізький Січовий колегіум-інтернат» ЗОР переможець обласного етапу Всеукраїнського конкурсу на кращу організацію діяльності органів учнівського самоврядування у 2010–2011 н.р.

Структура учнівського самоврядування «Запорізького Січового колегіуму-інтернату»

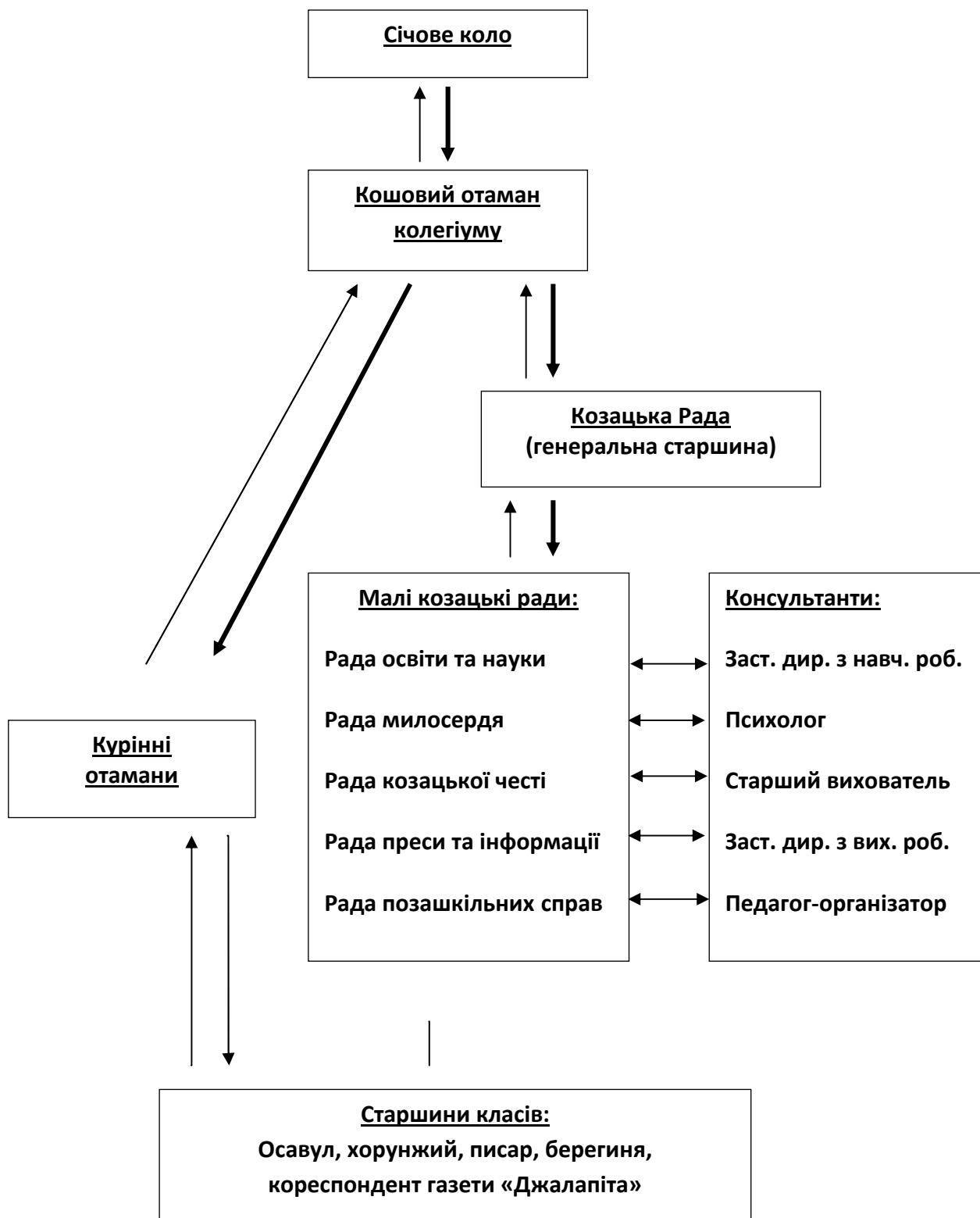

Рис. 1

Провідна педагогічна ідея досвіду – упровадження козацьких традицій на засадах учнівського самоврядування.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

Запропонована технологія формування організаційних і управлінських умінь учнів полягає в розробці програми навчання лідерів, впровадженні методів навчання, визначенні програми дій, спрямованої на підвищення ефективності учнівського самоврядування в навчальному закладі: розвиток у колегіантів умінь і навичок вироблення і прийняття рішень.

Пошуково-творча діяльність авторів досвіду сприяє створенню за допомогою органу учнівського самоврядування духовно-морального клімату взаємних стосунків, утвердження учнів у ролі організаторів і відповідальних за якість життя колективу, перетворення їх на суб'єкт виховання і самовиховання. Підготовка педагогічного, учнівського і батьківських колективів до діяльності щодо збагачення життєвих цілей і внутрішнього духовного світу кожного члена колективу через привабливість соціально значущих ініціатив, емоційну єдність усіх його членів. Форми взаємодії у системі учнівського самоврядування активізують процес зростання ініціативи у дітей, який проявляється у прийнятті самостійних рішень, у висуненні і постановці виховних завдань самими вихованцями, розширюючи рамки їхнього особистісного вдосконалюючого цілепокладання, змінюючи властиві їм ціннісні орієнтири. Система учнівського самоврядування закладу допомагає продовжувати і розвивати кращі традиції українського виховання, сприяє вирішенню назрілих питань навчально-виховної діяльності закладу.

Рекомендації щодо впровадження досвіду в масову педагогічну практику

Перспективний педагогічний досвід рекомендовано до впровадження педагогічними колективами загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів, враховуючи специфіку, традиції, проблеми та інтереси учнів.

Досвід схвалено на робочій нараді науково-методичного центру позашкільної освіти КЗ «ЗОІППО» ЗОР (протокол № 4 від 04 квітня 2012 р.) і рекомендовано для впровадження у освітній процес закладів освіти.

Матеріали досвіду знаходяться в КЗ «Запорізький Січковий колегіум-інтернат» ЗОР.

**Комунарський районний центр молоді та школярів
Запорізької міської ради**

**Адреса: 69104, м. Запоріжжя, вул. Ситова, 17-А
тел. (0612) 95-23-62**

**Автор досвіду: Шевчук Оксана Олександрівна, керівник
гуртка, хореограф-балетмейстер студії театру танцю
«Юнона» Народного художнього колективу**

Заруба С.П., (061) 222-25-81

Тема досвіду:

**Формування творчої компетенції,
естетичне виховання дітей та підлітків на заняттях
хореографії**

Базова модель досвіду

Актуальність та перспективність досвіду обумовлені розвитком суспільства, соціально-економічними перетвореннями; потребою суспільства в особистості, яка володіє новим типом мислення, ефективно вирішує життєві проблеми й має високий рівень духовно-морального виховання. У зв'язку з цим пріоритетною стає орієнтація цілісного позашкільного педагогічного процесу на розвиток потенціалу учня засобами мистецтва.

Педагог розглядає становлення авторської позиції в поетапності її впровадження, в реалізації проблемно-ситуативного підходу, впровадженні сучасного програмно-методичного забезпечення, в основу якого закладено інтеграцію мистецтв, забезпеченні педагогічної підтримки творчих проявів вихованців, стимулюванні їх творчої активності. Педагогом виявлено взаємозв'язок становлення авторської позиції дитини в художньо-творчій діяльності з формування творчої компетенції і естетичною вихованістю, що є пріоритетним завданням позашкільної освіти.

Вимогами до реалізації педагогом проблеми є системний підхід: теоретичне осмислення педагогічної ідеї, ґрунтовне й зважене вивчення теоретичних та практичних засад, організація психолого-педагогічного супроводу проблеми, розробка дидак-

тичних рекомендацій, проведення психологічних досліджень з вихованцями та їх батьками щодо виявлення результативності та ефективності досвіду.

Теоретична база досвіду

Науковим підґрунтям досвіду є дослідження з проблем формування педагогічної майстерності педагога (А.В. Мудрик, І.А. Зязюн, В.А. Сластьонін, Т.І. Сущенко), професійної підготовки хореографа в системі вищої гуманітарної освіти (С.А. Легка, О.О. Таранцева), психолого-педагогічних основ теорії формування особистості та її художньо-творчого розвитку (Б.Г. Ананьєв, Л.С. Виготський, Л.Н. Коган), специфіки хореографічної діяльності (К.Ю. Василенко, А.І. Гуменюк, Т.В. Пуртова), теорії та методики хореографічної роботи з дітьми (А.П. Тараканова, Т.С. Ткаченко, Л.Ю. Цветкова), особливостей аматорського художньо-естетичного процесу (Л.В. Дорогих, А.С. Каргін, В.І. Мазепа, Ю.В. Петров, Л.М. Попов, Б.Н. Путілов, Є.А. Смирнова).

Результативність впровадження досвіду полягає у такому:

- розроблено та впроваджено комплексну програму студії театру танцю «Юнона» з естетичного виховання та формування творчої компетентності на основі інтеграції мистецтв;
- опрацьовано взаємозв'язок становлення авторської позиції дитини в художньо-творчій діяльності з її естетичною вихованістю й розроблено програмно-методичне забезпечення;
- розроблено комплекс педагогічних умов, які сприяють ефективності естетичного виховання дітей та підлітків в контексті становлення їх авторської позиції;
- розроблено модель творчої компетентності випускника гуртка хореографічного напрямку;
- розроблено методичні рекомендації і конспекти занять для керівників гуртків хореографічного напрямку Комунального центру молоді та школярів;
- студія театр танцю «Юнона» є ресурсним центром КЗ «ЗОШПО» ЗОР.

За інноваційним потенціалом досвід – комбінаторний.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

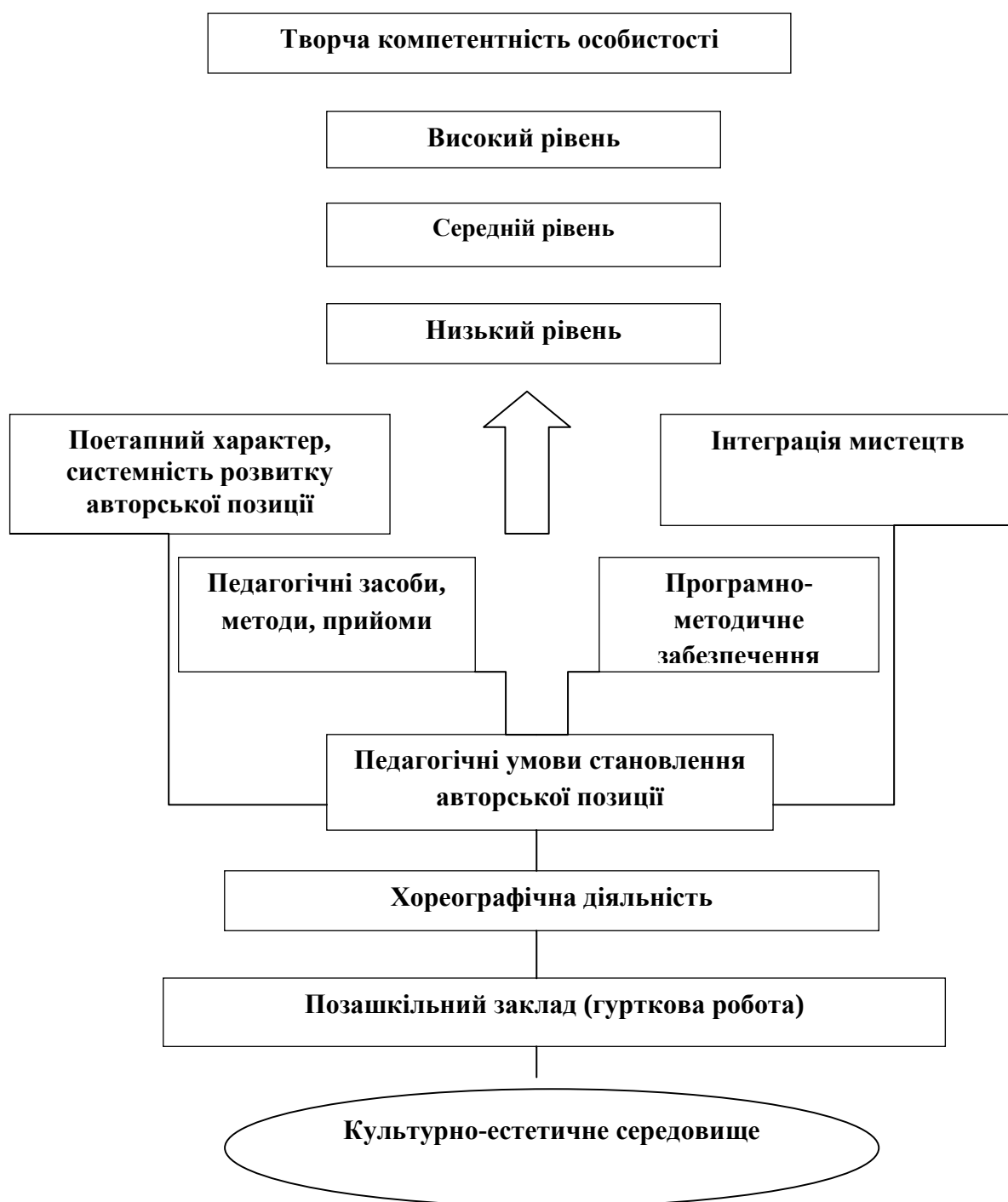
Технологія формування творчої особистості засобами розвитку авторської позиції складається з трьох основних компонентів: емоційно-почуттєвого, когнітивно-оцінного, діяльнісно-творчого.

Емоційно-почуттєвий компонент націлено на розвиток естетичного почуття, основою якого є естетичне переживання. Реалізація цього компонента збагачує естетичне враження дітей та підлітків, на базі чого формується інший – когнітивно-оцінний компонент.

Когнітивно-оцінний компонент спрямовано на розвиток естетичного смаку й формування творчої компетентності (здатність вихованців не тільки емоційно реагувати й виділяти естетичний зміст в інформації, що надійшла, а й уміння обґрунтувати свій вибір, провести аналіз, спираючись на закони мистецтва).

Діяльнісно-творчий компонент спрямовано на розвиток здатності вихованців до активності, до самостійного створення матеріальних і духовних продуктів, які відповідають критеріям краси. На рівні даного компоненту відбувається переклад естетичних емоцій і оцінок вихованців у творчо спрямовані дії, сукупність яких характеризує їх авторську позицію.

Комплекс педагогічних умов становлення авторської позиції дітей на заняттях хореографією

Критерії та показники сформованості творчої компетентності вихованців засобами розвитку авторської позиції

Компоненти	Рівні		
	високий	середній	низький
Емоційно-почуттєвий	- багатство емоційно-почуттєвих хвилювань; - уважний, сконцентрований стан під час перегляду чи прослуховування твору	- емоційність виявляється тільки при сприйманні знайомих творів; - нестабільність під час перегляду чи прослуховування твору	- емоційне сприймання не проявляється; - відсутність уваги під час перегляду чи прослуховування твору
Когнітивно-оцінний	- оцінки та судження відрізняються самостійністю; - образність, оригінальність мови	- помічають найбільш яскраві та цікаві моменти, будують на цьому власні судження і надають оцінку	- оцінка обмежується словами: «подобається», «не подобається»
Діяльнісно-творчий	- музику для танцю обирають не випадково, вдумливо, співвідносячи стиль музики та хореографії; - рухи передають характер музики; - прагнення висловити в танці почуття та хвилювання	- обирають музичний матеріал для танцю із знайомого репертуару, орієнтуючись на думку педагога; - схильні використовувати елементи інсценування тексту пісні в танці, вибір рухів майже одноманітний; - висловлюючи настрій в танці, не завжди зберігають цілісність образу	- підбір музичного матеріалу низького естетичного рівню (не придатна для танцю музика); - нестримний самовираз (повторення одноманітних рухів, тупотіння на місці та ін.); - наслідування, імітація

Провідною педагогічною ідеєю досвіду є комплекс педагогічних умов становлення авторської позиції дітей на заняттях хореографією, що сприяє їх духовному становленню, естетичному розвитку, емоційно-художньому насиченню, стає для них ціннісно значущою, стимулює творчу активність та їх авторство.

**Рекомендації щодо впровадження досвіду
в масову педагогічну практику**

Перспективний педагогічний досвід рекомендовано до впровадження педагогічними колективами позашкільних та загальноосвітніх закладів освіти естетичного профілю.

Досвід схвалено на робочій нараді науково-методичного центру позашкільної освіти КЗ «ЗОІППО» ЗОР (протокол № 5 від 07 травня 2012 р.) і рекомендовано для впровадження у освітній процес позашкільних навчальних закладів та загальноосвітніх закладів освіти естетичного профілю.

Матеріали досвіду зберігаються в науково-методичному центрі позашкільної освіти КЗ «ЗОІППО» ЗОР та Комунарському районному центрі молоді та школярів Запорізької міської ради.

КАФЕДРА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Запорізька гімназія № 71 з поглибленим вивченням іноземної мови Запорізької міської ради

**Адреса: 69035, Запоріжжя, пр. Маяковського, 8
тел. (061) 233-71-32**

Автори досвіду: директор гімназії Терновська Людмила Іванівна; члени творчої групи заступники директора з навчально-виховної роботи: Качерова Т.В., Сметана Ю.О., Діденко О.В; медичні працівники: лікар-травматолог дитячої лікарні № 2 Тимошенко О.Є., лікар-педіатр гімназії № 71 Пушнова О.С., медична сестра гімназії № 71 Олійник Т.В., вчителі фізичного виховання Швець М.М., Пащенко С.Ф., Юрченко І.В. (головний спеціаліст ТВО Орджонікідзевського району)

Мінакова І.В., (061) 236-30-98

Тема досвіду:

Формування здорової особистості в умовах розвивального середовища школи-гімназії

Актуальність та перспективність досвіду

Підростаюче покоління постійно відчуває на собі техногенне навантаження, наслідки Чорнобильської катастрофи, хімізації, екологічного забруднення, погіршення побутових умов, порушення системи харчування, в більшості своїй не отримує повноцінного відпочинку, не має достатньої рухової активності.

За даними МОЗ України, зараз у 90% учнівської молоді є відхилення у здоров'ї і більш як 50% мають слабку фізичну підготовку.

За останні 5 років захворюваність дітей 7–14 років збільшилась на 35%. Більш як у п'ять разів підвищилась захворюваність дітей та підлітків на хвороби обміну речовин. Неухильно зростає загальна дитяча інвалідність.

Згідно зі статистичними даними 60% випускників загальноосвітніх закладів мають порушення постави, 50% – короткозорість, 40% – порушення серцево-судинної системи та

нервово-психічні відхилення, 60% – порушення мови, 62% дітей 12–14 років та 72% 15–20-річних вживають алкоголь. Кожна третя дитина 12–14 років і кожна друга після 15 років палить. Кожен п'ятий підліток 15–18 років вживає наркотиків.

Показник розповсюдженості захворюваності в Запорізькій області на 1000 дітей 7–14 років за останні п'ять років зріс на 15,5%. Перше місце у структурі розповсюдженості посідають захворювання органів дихання, відповідно друге та третє – захворювання органів травлення, травми та отруєння.

Рівень стану здоров'я знижується з віком, незалежно від регіону проживання і соціального середовища людини. Нездорові дорослі народжують хворих дітей, яких виховує нездорове навколишнє середовище. Порочне коло сприяє виникненню глобальної катастрофи – вимиранню нації.

За свідченням ЮНЕСКО та ВОЗ, Україна одержала статус держави, що вмирає.

Виниклі хвороби лікує медицина. Це – медична категорія. Але значимість медицини для суспільства незмірно менше, ніж системи виховання й навчання. Здоров'я – показник резерву життя, життєздатності людини як цілісної системи в єдності його тілесних і психічних характеристик, що формуються в процесі виховання. Тому здоров'я – категорія медико-педагогічна.

Задоволеність батьків роботою навчального закладу, перебування дитини близько 70% свого часу в гімназії, зумовлює, що саме гімназія повинна давати знання та вміння правильного, здорового способу життя; діагностувати та покращувати здоров'я дітей. Досягти цієї мети можна лише за умови комплексної роботи батьків, педагогів, лікарів, психологів.

Теоретична база досвіду

Школа охоплює більшість дітей віком до 18 років. Це той період життя, коли формується самоідентичність людини, її особиста система цінностей, погляди і переконання. Школа – місце, де учні і вчителі проводять разом багато часу. Це уможливлює поєднання навчального процесу з вихованням. Упровадження високоякісних профілактичних програм полегшує це завдання. Навчальні програми, методики дають змогу ретельно спланувати і здійснити вплив на дитину, ще до того, як у її житті можуть виникнути реальні ризики і проблеми.

Україна активно сприйняла світові тенденції щодо поліпшення стану здоров'я населення через освіту. Серед найважливіших стратегічних завдань національних програм «Освіта (Україна ХХІ століття)», «Діти України», Національна доктрина розвитку освіти в Україні, «Здоров'я через освіту» були визначені завдання всебічного розвитку людини і становлення її духовного, психічного та фізичного здоров'я. Починаючи з 1994 року, в школах України почалось викладання валеології, з 1999 року вводиться курс «Основи безпеки життєдіяльності», а з 2001 року курс «Основи здоров'я» з першого класу. У 1995 р. Україна вперше взяла участь у міжнародному проекті «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю».

На вирішення проблем профілактики та формування здорового способу життя спрямовані окремі положення Закону «Про загальну середню освіту» (1999), які стосуються навчання навичок здорового способу життя, а також «Про рекламу» (1996), що обмежують рекламу шкідливих для здоров'я товарів. В Україні розроблено і затверджено Концепцію державної політики у сфері здійснення контролю над тютюновими виробами та тютюнопалінням (2001), успішно впроваджується Комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації» (1998), «Національна програма патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства» (1999).

Відповідно до рекомендації ВООЗ, зокрема Європейської політики ВООЗ «Здоров'я для всіх на ХХІ століття», в Україні розроблено міжгалузеву комплексну програму «Здоров'я нації», аналогів якій не існує. Програма передбачає вагомий комплекс міжгалузевих дій, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я населення, підвищення народжуваності, зниження смертності, продовження активного довголіття і тривалості життя.

Заключні тези Оттавської Хартії наголошують: «Здоров'я створюється і втрачається людьми у ситуаціях їхнього повсякденного життя: там, де вони навчаються, працюють, розважаються і кохають. Здоров'я створюється в процесі піклування про себе та про інших, уміння приймати рішення й здобувати контроль над обставинами власного життя і забезпечувати таке становище, щоб суспільство в якому людина живе, створювало умови для гарного здоров'я всіх його членів».

Результативність досвіду полягає в тому, що в гімназії діє програма «Школа сприяння здоров'ю» з 2005 р., нова редакція якої затверджена рішенням педагогічної ради гімназії (протокол № 10 від 31.08.2011). Програмою визначена стратегія дій гімназії щодо виховання відповідального ставлення до власного здоров'я як до вищої індивідуальної та суспільної цінності, формування у дітей навичок здорового способу життя на засадах розвитку життєвих навичок, збільшення рухової активності учнів, створення безпечних умов навчання. У школі втілюється программа «Гігієна позвоночника – залог красивої фігури», яка розроблена лікарем лікувально-діагностичного центру «Аура» Воробьовим А.Ф.

У гімназії стало нормою проведення круглих столів та диспутів «Про проблеми алкоголізму і наркоманії», перегляд відеороликів, які зробили учні старших класів гімназії, та стаціонарних фільмів «СНІД та його наслідки», «Шкідливість куріння. Досвід», «Тест», «Наркоманія – ворог століття», уроки здоров'я за тренінговою системою, зустрічі з лікарями-спеціалістами, з працівниками прокуратури, міліції, виступи агітбригад «Развал-схождение» (ЮІР, «Фенікс» (ДЮП), «Адреналін» (ЗСЖ).

Запроваджено моніторинг стану фізичного, психічного і морального здоров'я учнів та інфраструктури, яка забезпечує збереження здоров'я школярів; створення комп'ютерної картотеки та розробки на кожного учня індивідуальної картки здоров'я, у яку заносяться результати тестування на початку та в кінці навчального року.

За інноваційним потенціалом досвід – комбінаторний.

Технологія досвіду полягає у втіленні таких напрямів роботи школи-гімназії:

- освоєння педагогами нових методів реабілітації в процесі навчання школярів, використання інтерактивних технологій уроку, що зберігають здоров'я учнів;
- гігієнічне нормування навчального навантаження, обсягу домашніх завдань і оптимального режиму дня;
- чітке відстеження санітарно-гігієнічного стану школи;

- розвиток медичної, психолого-педагогічної та соціальної служб школи для своєчасної профілактики психологічного та медичного стану здоров'я учнів;
- залучення системи гурткової, позакласної і позашкільної роботи для формування навичок здорового способу життя учнів;
- участь в узагальненні досвіду шляхом ознайомлення з роботою реабілітаційних установ, відвідування науково-практичних конференцій, семінарів, лекцій з означеної проблеми;
- планомірна організація повноцінного збалансованого харчування учнів з урахуванням особливостей стану їх здоров'я.

Провідна ідея досвіду: створення сприятливих умов щодо підвищення рівня фізичного, духовного здоров'я, психологічної комфортності та соціального благополуччя гімназистів.

Досвід схвалено на засіданні кафедри початкової освіти та реабілітаційної педагогіки (протокол № 3 від 15.03.2012р.) і рекомендовано для впровадження в практику роботи шкіл усіх типів.

Матеріали зберігаються в Запорізькій гімназії № 71 з поглибленим вивченням іноземної мови Запорізької міської ради й на кафедрі початкової освіти та реабілітаційної педагогіки КЗ «ЗОШПО» ЗОР.

КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

**Дошкільний навчальний заклад «Золотий ключик» № 5
Енергодарської міської ради**

**Адреса: 71503, Запорізька обл., м. Енергодар,
вул. Комсомольська, 35**

тел. (06139) 33-21-91, завідувач Макєєва Н.С.

**Автори досвіду: Гришукова Тетяна Анатоліївна – вихова-
тель-методист, Волошина Ольга Геннадіївна – вихователь**

Байєр О.М., (061)236-30-94

Тема досвіду:

**Арт-терапія в освітньому просторі сучасного
дошкільного навчального закладу**

Базова модель досвіду:

Актуальність досвіду ґрунтується на статистичних даних, отриманих у ході моніторингових досліджень стану психологічного благополуччя дітей в ДНЗ № 5. На сьогоднішній день існує тенденція до зростання кількості дітей дошкільного віку з проблемами у соціально-емоційному та інтелектуальному розвитку, а також дітей з особливими освітніми потребами. Постає проблема надання ефективної психолого-педагогічної допомоги дітям та їхнім батькам. Тому зростає інтерес до арт-терапії як універсального методу вільного самовираження дитини та гармонізації тих сторін особистості, для вираження яких немає адекватних вербальних засобів.

Теоретичну базу досвіду становлять праці науковців в галузі вікової та педагогічної психології як-от: Є. Фромм, Є. Берн, Б. Беттельхейм, Р. Гарднер, А. Менегетті щодо розвитку особистості дитини в дошкільному віці, а також роботи вітчизняних психологів та педагогів щодо використання арт-терапії та казкотерапії у роботі з дітьми (Е. Лісіна, Т.Д. Зінкевич-Євстегнеєва та ін.).

Науково-методичне забезпечення досвіду здійснювали:

Байєр О.М. – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти КЗ «ЗОППО» ЗОР.

Провідною педагогічною ідеєю досвіду є розуміння необхідності гармонізувати освітній вплив дітей дошкільного віку, який спрямовано на розвиток інтелектуальної сфери з метою успішної підготовки дітей до навчання у школі. Дитину примушують до інтелектуальних зусиль, та при цьому недостатньо часу і уваги приділяється її емоційній сфері, розвитку почуттів та морально-духовному вихованню. Отже, казка та арт-терапія дозволяють вирішувати поточні проблеми емоційного стану дитини та позитивно впливати на розвиток її внутрішнього світу.

Метою інноваційної розробки є створення такого арт-терапевтичного супроводу корекційно-відновлювальних та педагогічних заходів, який би найефективніше сприяв психофізичному розвитку та соціалізації дітей, формуванню почуття емоційного благополуччя у ДНЗ та сім'ї, а також гармонізації дитячо-батьківських відносин.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

Характеристика інноваційної компоненти досвіду. Опис досвіду розкриває питання надання своєчасної психологічної та психотерапевтичної допомоги дитині дошкільного віку задля її успішного психофізичного розвитку.

У Державній базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» наголошено: основне призначення дорослого – допомогти дошкільнику жити власними силами, у злагоді з довідками й згоді із собою як активному суб'єкту життєдіяльності.

Однією з ефективних технологій у психологічному супроводі дитини, що сприяють її успішному психофізичному розвитку є арт-терапія.

Арт-терапія – природний і дбайливий метод зцілення і розвитку душі через художню творчість.

Напрямки арт-терапії відповідають видам мистецтв, а різноманітність технік практично необмежена.

Виокремлюють такі її види: зображувальну терапію (візуальні види мистецтва); музикотерапію; танцювально-рухову тера-

пію; драмотерапію; казкотерапію; пісочну терапію; бібліотерапію; маско терапію; ігротерапію; кольоротерапію; лялькотерапію.

Переваги арт-терапії:

- Арт-терапія не має обмежень у використанні, кожна людина (незалежно від свого віку, культурного досвіду, соціального середовища) може брати участь у арт-терапевтичній роботі.

- Арт-терапевтичні методи є особливо цінними в роботі з маленькими дітьми, які ще не мають повноцінного вербального спілкування.

- Методи арт-терапії застосовуються з дітьми, що мають різні емоційні і поведінкові порушення, а також порушення фізичного розвитку і страждаючими соматичними захворюваннями.

- Під час арт-терапевтичних занять створюються умови довіри і безпеки, розвиваються моторні і пізнавальні навички, дитина має можливість відчувати успіх від творчої діяльності.

Дуже цінним при роботі з дітьми з різними поведінковими і емоційними порушеннями є те, що у відносинах з дорослим дитина може встановити оптимальну для себе дистанцію, оскільки художні матеріали і образи є своєрідними «посередниками» в його контакті з оточуючими. Терапевтичний ефект дитячої образотворчої творчості полягає у тому, що в процесі занять дитини малюванням відбувається організація і розвиток його психічної діяльності.

Практичною цінністю ППД є наявність методичного забезпечення моделі психологічного супроводу дітей методами арт-терапії.

Модель застосування арт-терапії в освітньому просторі ДНЗ

Робота з дітьми:

- Використання пісочної, лялькової та музичної терапії у процесі адаптації дітей раннього віку.
- Використання музикотерапії на педагогічних, психологічних та логопедичних заняттях, під час ігрової діяльності та режимних моментів (прийом їжі, засинання) (Додаток 1 у тексті ППД).
- Використання нетрадиційних технік та експериментування з художнім матеріалом на заняттях із зображувальної діяльності (Додаток 2 у тексті ППД).
- Проведення практичним психологом циклу казкотерапевтичних занять з дітьми старшого дошкільного віку «У королівстві почуттів» (Додаток у тексті ППДЗ).
- Проведення вихователями тренінгових занять на розвиток соціально-емоційної сфери дітей дошкільного віку з елементами арт-терапії за програмою «Де живе добро і зло» (Додаток 4 у тексті ППД).

Робота з педагогами:

- Використання прийомів зображувальної терапії, музикотерапії, казкотерапії на педрадах, семінарах, методичних нарадах, тренінгах особистісного та професійного росту.
- Проведення семінарів-практикумів, консультацій, розробка рекомендацій і пам'яток для педагогів з метою навчання їх арт-терапевтичним прийомам і технікам у роботі з дітьми (Додаток 5, 6 у тексті ППД).
- Індивідуальні тематичні консультації.

Взаємодія з батьками:

- Використання арт-терапевтичних прийомів на батьківських зборах з метою саморозкриття батьків та гармонізації дитячо-батьківських відносин.
- Проведення спільних сімейних проектів «Портрет моєї сім'ї», «Дерево моєї родини», «Сімейний герб», «Ромашка мого імені», «Драбинка досягнень дитини», «Це Я», «Новий рік коло воріт» (Додаток 7 у тексті ППД).
- Розробка інформаційного матеріалу, рекомендацій і пам'яток для батьків (Додаток 8 у тексті ППД).
- Індивідуальні тематичні консультації.

Ефективність арт-терапевтичних методів відстежувалась за допомогою діагностичного блоку, в який увійшли такі методики:

- тест «Тривожність» (Р. Темлл, М. Дорки, В. Амен) для дошкільників,
- дитячий апперцептивний тест;
- проєктивна методика «Неіснуюча тварина»;
- тест О.В. Хухлаєвої «Драбинка»;
- метод експертної оцінки рівня соціальної компетентності та емоційного благополуччя дітей.

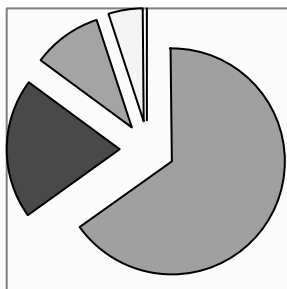
Аналіз отриманих результатів засвідчив, що системна робота психологічної служби та педагогічного колективу ДНЗ щодо впровадження арт-терапії в освітній процес сприяє покращенню психоемоційного стану дітей, зняттю тривожності, агресивності, формуванню почуття психологічної захищеності, що має велике значення для подолання психофізичних вад. Також вихователі і батьки відзначили поліпшення сну, апетиту, самопочуття, активності та настрою дітей.

Отримані результати: створено позитивний емоційний фон в ДНЗ для дітей, що сприяло:

- корекції і активізації пізнавальних процесів та комунікативної функції дітей;
- активізації творчих проявів;
- вилученню із освітнього середовища чинників тривожності;
- стимуляції рухових функцій;
- розвитку і корекції сенсорних процесів і сенсорних здібностей;
- розвитку відчуття ритму, темпу, часу;
- розвитку інтелектуальних здібностей і фантазії;
- розвитку вербальних і невербальних комунікативних навичок.

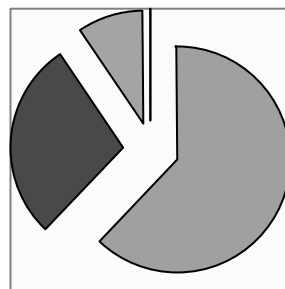
Діаграми рівня емоційного благополуччя дітей груп дошкільного віку

Жовтень 2010р.

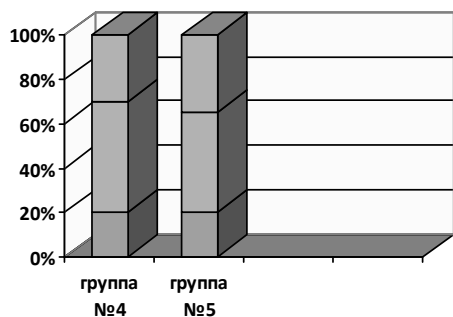
■ високий рівень
■ вище середнього
■ середній рівень
□ ниже среднего
■ низкий

Квітень 2011р.

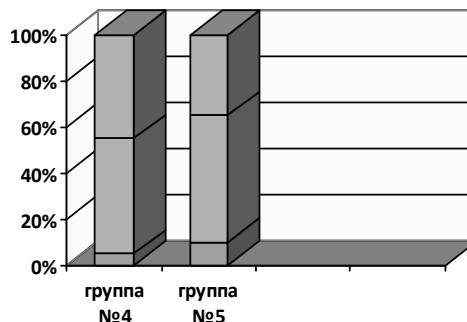
Діаграми рівня сформованості ЗУН дітей старших груп

Вересень 2010р.

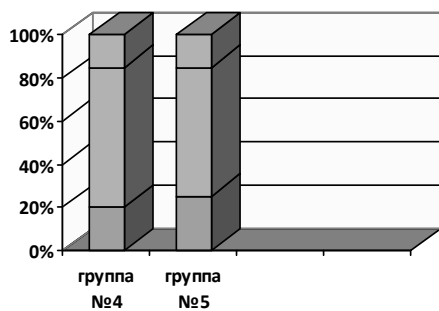
■ високий рівень
■ середній рівень
■ низкий рівень

Квітень 2011р.

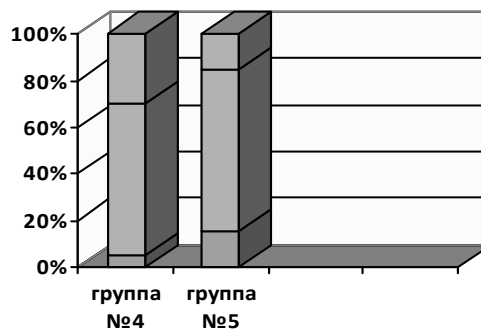
Діаграми рівня сформованості мовленнєвої активності

Вересень 2010р.

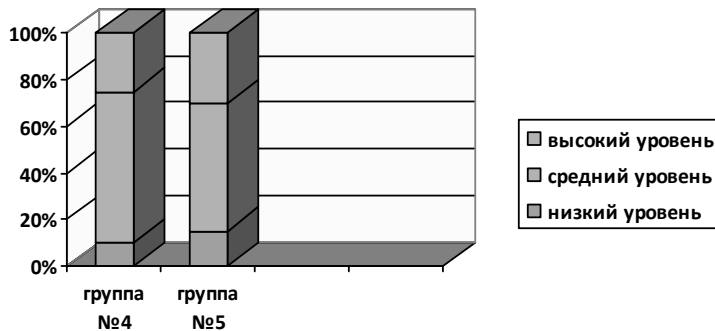
■ високий рівень
■ середній рівень
■ низкий рівень

Квітень 2011р.

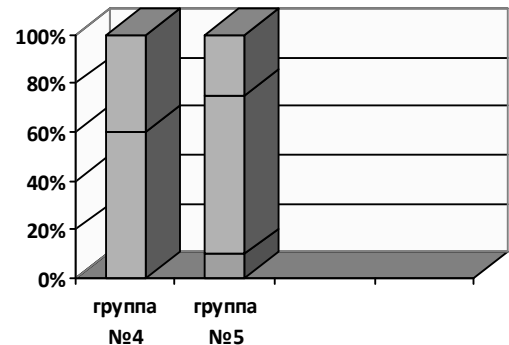

Діаграми рівня сформованості творчих здібностей

Вересень 2010р.

Квітень 2011р.

Перспективний педагогічний досвід містить:

- пояснювальну записку, що розкриває актуальність даної проблеми;
- вісім додатків у вигляді методичних розробок для реалізації завдань базової моделі застосування арт-терапії в роботі з дітьми, батьками та педагогами;
- комплекс діагностичних методик для визначення розвитку дитини за напрямками: інтелектуальний розвиток, соціально-емоційний розвиток; креативний розвиток.

Досвід було презентовано на III Міжнародній виставці «Сучасні навчальні заклади-2012» у номінації «Реформування дошкільного закладу освіти: оновлення змісту і методичного забезпечення, форм і методів навчання та виховання», та відзначено дипломом.

Рекомендації щодо впровадження досвіду

Досвід схвалено на засіданні кафедри дошкільної освіти (протокол № 5 від 07.05.2012 р.), має практичне значення і рекомендується для впровадження в практику роботи ДНЗ. Матеріали досвіду зберігаються на кафедрі дошкільної освіти КЗ «ЗОППО» ЗОР.

**Дошкільний навчальний заклад № 3
Енергодарської міської ради**

**Адреса: 71500, м. Енергодар, вул. Комсомольська, 21
тел. (0239) 3-13-29**

**Автори досвіду: Корендо Раїса Яківна, вихователь-методист,
Бабіч Світлана Володимирівна, вихователь вищої категорії**

Погрібняк Н.В., (061) 236-30-94

Тема досвіду:

**Сучасне предметно-розвивальне середовище – умова
повноцінного розвитку дошкільників**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність досвіду обумовлені необхідністю створення сучасного розвивального середовища дошкільного навчального закладу щодо забезпечення умов для повноцінного розвитку і формування компетентності дітей в різних сферах, надання всіх можливостей для придбання знань, умінь у процесі життєдіяльності.

На початку нового тисячоліття назріла насущна потреба в модернізації одного з найважливіших інститутів соціалізації людини – системи освіти. Опора на природничо-наукові принципи при організації життєдіяльності дитини повинна допомогти у вирішенні багатьох проблем сучасного освітнього закладу. Це вимагає від педагога вибору нових форм і методів роботи. Освітній заклад повинен забезпечити право на освіту як на всебічний розвиток, так і на розвиток резервних можливостей організму. Предметно-розвивальне середовище позитивно впливає на гармонійний розвиток особистості, і саме тому його організація є однією з найважливіших педагогічних проблем.

Досвід ґрунтується на психолого-педагогічних досягненнях таких вчених: С.Л. Новосьолова, Е.И. Тихєєва, Л.С. Виготський, В.А. Петровський, К.Л. Крутій, О.Л. Кононко, які в своїх дослідженнях розкрили значення розвивального середовища для повноцінного розвитку дітей дошкільного віку. Саме середовище,

постійно впливаючи на дитину через органи почуттів, без слів формує смак, уяву дітей про красу, ціннісні орієнтації. Воно безпосередньо впливає на їх емоції, настрої, життєдіяльність. Саме останнім часом виросла активна роль педагогіки в пошуці шляхів вдосконалення, створення сучасного середовища як умови формування особистості, що дозволяє сформувати у кожної дитини уяву про мету свого життя. Організуючи життєвий простір дітей дошкільного віку, педагоги керуються головною вимогою визначеною Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», Концепцією моделі освітнього простору, де середовище є умовою якісної освіти і джерелом розвитку особистості дитини дошкільного віку.

Автори досвіду доводять, що сучасне предметно-розвивальне середовище необхідно розглядати як сферу взаємодії трьох суб'єктів: педагог, дитина і середовище між ними. Саме такий підхід дозволяє розглядати трикомпонентну взаємодію суб'єктів як єдиний процес цілеспрямованого формування особистості дитини. Вони впевнені, що правильно організоване середовище дає дитині можливість відчувати психологічну захищеність, сприяє розвитку його особистісних якостей, здібностей, допомагає оволодіти різними способами діяльності. Саме таке середовище спрямоване на формування у дітей активного пізнавального ставлення до оточуючого світу, предметів, людей, природи. Авторами досвіду запропоновано моделі сучасного предметно-розвивального середовища як умови впливу на повноцінний розвиток дошкільників. Зрозуміло, що діти швидко ростуть, набувають нових знань, умінь і досвіду, тому те середовище, яке сьогодні стимулює їх розвиток, завтра – може стати пасивним, а післязавтра буде гальмувати його. Саме це і було враховано при створенні сучасного середовища в дошкільному навчальному закладі: воно має характер відкритої і незамкнутої системи, здатної до змін.

Результативністю впровадженого досвіду є розроблена модель сучасного навчального розвивального середовища (груп, кабінетів, залів, холів тощо), це гармонізація середовища як життєвого простору, що впливає на повноцінний розвиток дитини дошкільного віку. Саме всередині цього середовища дитина здобуває вміння мислити, розмірковувати, вивчає свої внутрішні сили і можливості, експериментує з матеріалами, визначає свої від-

ношення зі світом, досягає життєвого діалогу, оволодіває способами креативної поведінки і навчається користуватися створеним середовищем для саморозвитку і самовдосконалення.

Запропонована система роботи має не тільки теоретичний характер, вона випробувана на практиці з дітьми впродовж чотирьох років.

Результати роботи мають позитивну динаміку. Створене сучасне середовище викликає у дітей інтерес, здивування, радість в очах малюків. Все, що їх оточує несе пізнавальне навантаження, дає корисну інформацію, збуджує почуття дітей, сприяє бажанню пізнати щось нове, викликає бажання ставити питання і допомагає знаходити на них відповіді. Після чотирьох років роботи були підведені підсумки. Аналіз проводився за певними параметрами і показав такі результати:

- за параметром «Емоційне благополуччя дітей в ДНЗ» порівняно з контрольною групою дітей в експериментальній групі на кінець року низький рівень відсутній, а високий збільшився на 22,3%;
- за параметром «Соціальна компетентність і комунікативні навички» порівняно з контрольною групою дітей в експериментальній групі на кінець року низький рівень відсутній, а високий збільшився на 27,1%;
- за параметром «Пізнавальна сфера» порівняно з контрольною групою дітей в експериментальній групі на кінець року низький рівень відсутній, а високий збільшився на 11,1%;
- за параметром «Розвиток творчих здібностей» порівняно з контрольною групою дітей в експериментальній групі на кінець року низький рівень відсутній, а високий збільшився на 22,3%;
- за параметром «Розвиток ігрових вмінь і навичок» порівняно з контрольною групою дітей в експериментальній групі на кінець року низький рівень відсутній, а високий збільшився на 27,7%.

За інноваційним потенціалом досвід – комбінаторний.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

Провідна педагогічна ідея досвіду – це створення сучасного предметно-розвивального середовища в ДНЗ як умова впливу на повноцінний розвиток дитини дошкільного віку.

Автори пропонують технологію досвіду, що охоплює шість етапів роботи щодо створення сучасного предметно-розвивального середовища в дошкільному навчальному закладі, як умови впливу на повноцінний розвиток дошкільників.

Крім того, цінним у досвіді є розроблені моделі сучасного навчального розвивального середовища.

Рекомендації щодо впровадження досвіду

Досвід має практичне значення і рекомендується для впровадження в практику роботи ДНЗ.

Досвід схвалено на засіданні кафедри дошкільної освіти (протокол № 5 від 07.05.2012 р.).

Матеріали досвіду зберігаються на кафедрі дошкільної освіти КЗ «ЗОППО» ЗОР.

**Дошкільний навчальний заклад № 39 «Чебурашка»
комбінованого типу Мелітопольської міської ради**

**Адреса: 72316, м. Мелітополь, вул. Дзержинського, 400
тел. (06192) 7-14-07**

**Автор досвіду: Івахно Людмила Дмитрівна,
вихователь-методист**

Погрібняк Н.В., (061) 236-30-94

Тема досвіду:

Пропедевтичний курс навчання грамоти

Базова модель досвіду

Актуальність досвіду обумовлено пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті та програми «Діти України», Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про мови» щодо модернізації дошкільної освіти, змінами в соціальному розвитку суспільства, вимогами практики в двомовному регіоні, підвищенням вимог початкової школи, а також визначається вирішенням завдань пропедевтичного курсу навчання грамоти, який введено у 2011 році у комплексну додаткову освітню програму «Дитина в дошкільні роки».

Сучасною ознакою освітнього процесу в дошкільних закладах України є демократизація, гуманізація, створення умов для всебічного розвитку дітей дошкільного віку. Одним із важливих завдань освіти є формування мовної та мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку.

Досвід ґрунтується на психолого-педагогічних досягненнях таких вчених: А. Богуш, І. Гудзик, О. Горошкіна, М. Вакуленко, Л. Журова, М. Пентилюк, А. Пузирьов, А. Іваненко, М. Монтессорі, Д. Ельконіна, В. Давидова, С. Френе, Ж.О. Декролі, які довели, що пріоритетним завданням спеціальної підготовки дошкільників до навчання грамоти є розвиток у них фонематичного слуху, що включає формування широкої орі-

ентації дітей у мовній дійсності, умінь звукового аналізу й синтезу, усвідомленого ставлення до мови й мовлення.

Автор досвіду доводить важливість та необхідність введення в освітній процес дошкільного навчального закладу проведення занять з «Пропедевтичного курсу навчання грамоти» для дітей молодшого дошкільного віку, що сприяє розвитку фонематичного слуху з метою підготовки до навчання звуковому аналізу слів в середньому дошкільному віці.

Комплексне вирішення мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку проходить через формування всіх складових мовлення та вирішення таких завдань: сприяння отриманню знань з розділу «Навчання грамоти»; впровадження інноваційних технологій; розвиток мовленнєвих здібностей та логічного мислення дитини; розвиток фонематичного сприйняття; активізація пошуково-дослідницької діяльності.

Автором досвіду пропонуються етапи вирішення проблеми, а саме: констатуючий, пропедевтичний, діяльнісний, підсумковий.

Головною метою **першого етапу** було визначення стану організації пропедевтичного курсу навчання грамоти на основі використання інноваційних технологій в дошкільному навчальному закладі.

Завданням даного етапу було: з'ясування рівня професійної майстерності педагогів; обстеження рівня знань дошкільників; аналіз методичного забезпечення щодо проведення пропедевтичного курсу навчання грамоти.

Для реалізації **другого етапу** було сплановано організаційно-методичну роботу. Створено групу педагогів з урахуванням результатів діагностування, їх бажання працювати над проблемою. Творча група була ініціатором проведення «Методичного тижня», прес-конференції, огляду дидактичних посібників та ігор.

Підсумком роботи на другому етапі стало блочно-тематичне планування, у якому зібрано різноманітний мовний, дидактичний матеріал, який сприяє розвитку уваги, пам'яті, мислення, уяви, наочність, вправи на розвиток дрібної моторики пальців рук.

Метою **третього етапу** (діяльнісного) було створення умов для розвитку фонематичного слуху. Основні завдання, що вирішувалися на цьому етапі: організація підготовчої роботи до занять; ознайомлення і вправляння у вимові звуків; закріплення

знань під час проведення дидактичних ігор; удосконалення умінь та навичок під час проведення звукового аналізу слів.

Пропонований навчальний матеріал подається в порівнянні, зіставленні і спонукає дітей постійно міркувати, аналізувати, робити власні висновки, обґрунтовувати, обирати правильне рішення серед різних варіантів відповідей. Таким чином формується і розвивається головна цінність, основа всієї навчальної діяльності – творче мислення дитини, на основі якої поступово виникає потреба володіння мовою та її вдосконалення.

Робота над досвідом упродовж трьох років створила підґрунтя для переходу до **четвертого етапу** – підсумкового. Метою стало підведення підсумків роботи – аналіз, моніторинг рівня знань дітей і оцінювання якості діяльності педагогів, презентація результатів. Завданнями цього етапу стали: діагностика рівня знань дітей, проведення підсумкової аналітичної бесіди за круглим столом за участю педагогів.

Результатом творчої діяльності є:

- перспективно-календарне планування для молодшого, середнього, старшого дошкільного віку.

Розроблено:

- методичні рекомендації для вихователів з впровадження інноваційних технологій під час проведення занять;
- орієнтовні конспекти занять для дітей молодшого, середнього, старшого дошкільного віку з урахуванням рівнів пізнавального розвитку дітей;
- план роботи творчої групи, методичного тижня.

Дошкільний навчальний заклад нагороджено грамотами управління освіти Мелітопольської міської ради за:

- професіоналізм, творчий підхід у справі навчання та виховання дітей дошкільного віку.
- вагомий внесок у зміцнення міжнаціональної злагоди, виховання толерантності у дошкільників.

Грамотою КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради – за I місце у VII обласному конкурсі ігрових та навчальних посібників для дітей дошкільного віку.

Почесною грамотою управління освіти і науки Запорізької облдержадміністрації – за участь у обласному конкурсі «Методист року-2011».

Дипломами:

- V виставки-презентації: «Освіта України. Інноваційні технології навчання» у м. Київ – за розробку і впровадження в навчально-виховний процес інноваційних освітніх технологій.
- I міжнародного форуму «Освіта Запорізького краю-2010» з проблеми «Креативний розвиток дошкільника» – за вагомий внесок у розвиток інноваційного освітнього простору.

За інноваційним потенціалом досвід – комбінаторний.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

Провідна педагогічна ідея досвіду – створення оптимальних умов щодо апробації та впровадження інноваційних освітніх технологій в навчально-виховний процес дошкільного навчального закладу.

Автором пропонується технологія досвіду, що охоплює чотири етапи роботи щодо проведення «Пропедевтичного курсу навчання грамоти з дітьми дошкільного віку».

Крім того автор пропонує освітньо-виховну роботу здійснювати з опорою на блочно-тематичне планування, добирати різноманітний мовний матеріал, дидактичний матеріал, який би сприяв розвитку уваги, пам'яті, мислення, уяви.

Для проведення занять пропонується моделювання проблемних ситуацій, що підвищують пізнавальну активність дітей і сприяють розвитку творчого потенціалу особистості кожної дитини; при цьому застосовуються різні види дитячої діяльності – гра, малювання, що підпорядковуються меті пізнавального характеру. Завдяки наочному характеру пропонованих завдань постійно фіксуються успіхи дітей, вносяться необхідні корективи в процес опанування ними нової термінології, підтримка дитини, в разі необхідності на проміжних етапах виконання завдання, сприяє найбільшою мірою реалізації їх потенційних можливостей.

До проблемної теми складено інноваційне поле, яке включає: педагогічну технологію М. Монтесорі, технології розвитку творчої особистості Г. Альтштуллера, систему розвивального навчання Д. Ельконіна, В. Давидова, школу успіху і радості С. Френе, «Школа для життя», через життя Ж.О. Декролі. Систематизовано форми та методи організації освітнього процесу при впровадженні технологій.

При складанні перспективного планування занять з грамоти приділялась увага розподілу освітньо-виховного матеріалу. Найбільш конкретною формою планування, де педагог може проявити власну творчість, є календарне планування, що конкретизує освітньо-виховні завдання щодо розвитку кожної дитини зокрема та дитячого колективу загалом; систематизує педагогічну діяльність встановлюючи зв'язки між її окремими видами, формами; забезпечує послідовність у роботі з урахуванням недоліків та досягнень педагогічного процесу.

Орієнтовні конспекти занять складено з урахуванням рівнів пізнавального розвитку дітей. В основній частині матеріал подається для дітей середнього та достатнього рівня розвитку, сплановано попередню роботу з дітьми низького рівня, а для дітей з високим рівнем розроблено завдання з ускладненням.

Конспекти занять з «Пропедевтичного курсу навчання грамоти» для всіх вікових груп супроводжуються переліком завдань, наочних матеріалів з коментарем щодо ходу занять із використанням інноваційних технологій – різнопланових завдань, графічними зображеннями наочних дидактичних посібників, необхідних для проведення ігор, розвивальних вправ. Під час розробки занять враховувалося те, що доволі низька увага дошкільнят ще дуже слабка, поріг сприйняття – не високий, мислення має наочно-образний характер, загальний інтерес від діяльності спрямований на її результати, а не на способи дій. Усі завдання ігрового характеру.

Одним із важливішим завдань у процесі навчання грамоти є навчання дітей звукового аналізу слів.

Навчальний матеріал подається в порівнянні, зіставленні і спонукає дітей постійно міркувати, аналізувати, робити власні висновки, вчитися обґрунтовувати, обирати правильне рішення серед різних варіантів відповідей. Таким чином формується і розвивається головна цінність, основа всієї навчальної діяльності – творче мислення дитини, на основі якої поступово виникає потреба володіння мовою, а також вдосконалення її.

Рекомендації щодо впровадження досвіду

Досвід має практичне значення і рекомендується для впровадження в практику роботи ДНЗ.

Досвід схвалено на засіданні кафедри дошкільної освіти КЗ «ЗОППО» ЗОР (протокол № 5 від 07.05.2012 р)

Матеріали досвіду зберігаються на кафедрі дошкільної освіти КЗ «ЗОППО» ЗОР.

**Дошкільний навчальний заклад № 9
Мелітопольської міської ради**

**Адреса: 72318, м. Мелітополь, б-р 30-річчя Перемоги, 16-А
тел. 5-40-78**

Автор досвіду: Дума Ольга Миколаївна, завідувач

Погрібняк Н.В., (061) 236-30-94

Тема досвіду:

**Комплексне забезпечення впровадження козацької
педагогіки в практику роботи дошкільного
навчального закладу**

Базова модель досвіду:

Актуальність та перспективність досвіду обумовлені залученням нових поколінь до національної культури, оскільки кожен народ не просто зберігає виховні традиції й особливості, що історично склалися, але й прагне перенести їх у майбутнє, щоб не втратити національну особистість і самобутність. Саме тому педагогічний аспект означеного питання розуміється не тільки як відродження й відтворення традицій народу, але і як навчання та залучення нового покоління до системи культурних цінностей свого народу і своєї Держави та формування громадянської самосвідомості в дітей дошкільного віку.

Досвід ґрунтується: на наукових дослідженнях Л.С. Виготського, О.В. Запорожця, О.М. Леонтьєва, С.Л. Рубінштейна та інших, які наголошують на необхідності залучення особистості до національних надбань в дошкільному віці.

Автори концепції української козацької педагогіки В.Г. Гусь, Ю.Д. Руденко, З.О. Сергейчук вважають, що дошкільне родинне виховання має високий статус батьківської і материнської народної козацької педагогіки. Про ґрунтовну і розгалуджену систему навчання і виховання козаків писали видатні вчені М. Грушевський, Д. Дорошенко, Д. Яворницький. Зарубіжні дослідники М. Аркас, П. Алепський, Г. Боплан, Ф. Боденшандт, К. Делямер, П. Моріме у своїх дослідженнях звертали увагу на духовність, всебічну загартованість козаків.

С. Сірополко, І. Пуха, В. Панащенко, Д. Федоренко, М. Стельмахович відзначають, що в козацькому вихованні широко застосовувалися ідеї і засоби народної педагогіки, бо козаки були типовими представниками рідного народу, вони зробили «програму виховання козака» і «виховання на козацьких традиціях». Д. Яворницький наголошує на значущості використання вільного часу козаків для фізичної підготовки дітей.

Роботи докторів педагогічних наук А.М. Богуш, К.Л. Крутій, к.п.н. Г.І. Григоренко, спрямовують педагогів-дошкільників на використання козацької педагогіки в практичній діяльності дошкільних навчальних закладів.

Автор досвіду доводить, що система дошкільної освіти має забезпечувати залучення дитини до системи цінностей культури і традицій українського народу. Завдання будь-якої освіти – залучення особистості до культурних цінностей, науки, мистецтва, моральності, права, господарства, до національної спадщини. Дошкільна освіта має враховувати традиції, особливості, менталітет народу, що проживає на певній території, а також ідеї розвитку національної культури, досвід народної педагогіки щодо виховання у дітей дбайливості, любові до рідного краю.

Основним завдання педагогів є впровадження в педагогічну практику цілісного підходу до розвитку особистості через реформування змісту та гуманізацію цілей дошкільної освіти, забезпечення системи елементарних цінностей, позитивного ставлення до людей, залучення дитини до національної та світової культури.

Автор вважає, що організовувати роботу з дітьми необхідно з огляду на соціальне замовлення нашого суспільства.

Автором розроблена система роботи з дітьми дошкільного віку з впровадження цілісного підходу щодо розвитку особистості шляхом реформування змісту та гуманізацією цілей дошкільної освіти, забезпечення становлення системи елементарних цінностей, позитивного ставлення до людей, залучення дитини до національної та світової культури.

За результатами моніторингу з означеної проблеми діти навчилися спостерігати, порівнювати, співпереживати, дивуватися, радіти, захоплюватися, сумувати, обурюватися, оцінювати себе, оточуючий світ та своє місце в ньому; зріс рівень професійної майстерності педагогів щодо здійснення патріотичного вихован-

ня підростаючого покоління на засадах козацької педагогіки, активізуючи розвиток національної самоповаги, ідеї збереження та розвитку національного відродження.

Результати обстеження свідчать, що діти володіють знаннями про козаків, історію рідного краю, у них сформовані чесноти притаманні козакам. Підтвердженням став міський конкурс «Козацькі розваги» та міська краєзнавча гра «Запорізька Січ – билинний край», де перемогу отримав випускник дошкільного навчального закладу.

Робота дошкільного навчального закладу неодноразово висвітлювалась на сторінках місцевих періодичних видань та на каналах місцевого телебачення, що сприяло підвищенню іміджу дошкільного закладу, популяризації ідей козацької педагогіки. У березні 2012 року педагогічний колектив закладу нагороджено бронзовою медаллю на Міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти-2012» в номінації «Реформування дошкільного закладу освіти».

За інноваційним потенціалом досвід – комбінаторний.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

Провідна педагогічна ідея досвіду – козацька педагогіка як чинник залучення дитини дошкільного віку до системи цінностей культури і традицій українського народу.

Автор пропонує формування особистості дошкільника через застосування суспільно-історичного досвіду, втіленого в матеріальних і духовних цінностях; формування людських цінностей і гуманістичної спрямованості особистості; взаємозв'язок національного та інтернаціонального виховання

Пропонується до впровадження технологія досвіду, що включає 5 блоків: організаційно-методична робота, методична робота, діти, робота з батьками, взаємозв'язок з соціумом.

На увагу заслуговують: програма діяльності дошкільного навчального закладу № 9 з Мелітопольським куренем війська Запорозького Низового; системна взаємодія з «Школою джур», методичні рекомендації; посібник «Козацький словничок для маленьких діточок», конспекти занять, сценарії свят і розваг, збірники пісень; збірники віршів, приказок, прислів'їв, збірник козацьких кодексів, макети, портфоліо груп, авторські ігри, перспективне

планування для дітей дошкільного віку, програми гуртків «Школа майбутніх джур», «Юних екскурсоводів міні-музею «Козацької слави».

Досвід має практичне значення і рекомендується для впровадження в практику роботи ДНЗ області.

Досвід схвалено на засіданні кафедри дошкільної освіти КЗ «ЗОППО» ЗОР (Протокол № 5 від 07.05. 2012 р.).

Матеріали досвіду зберігаються в дошкільному навчальному закладі № 9 Мелітопольської міської ради.

IV. Проблеми освіти

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

**Комунальна установа «Пологівський колегіум № 1»
Пологівської районної ради**

Адреса: 70600, м. Пологи, вул. Пролетарська, 18
Автор досвіду: Корнєйко Наталія Іванівна, вчитель
української мови та літератури

Корицька Г.Р., (061) 222-25-82

Тема досвіду:

**Проектна діяльність як чинник формування життєвих
компетенцій учнів у процесі вивчення української мови
та літератури**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність досвіду

Необхідність пошуку перспективних педагогічних технологій, спрямованих на формування конкурентоздатної особистості, робить актуальним у наш час проектне навчання, яке готує молодь до самостійного життя, вчить критично мислити.

Щоб забезпечити розвиток учня, знань та умінь не досить, слід їх спрямувати на життєві компетенції, які б дали можливість дитині самореалізуватися. Досягти цього можна шляхом використання інноваційних технологій. Проектна діяльність є однією з них. Актуальність методу проектів у наші дні як виду дослідницької діяльності учнів пояснюється й тим, що проектування перетворилося на найбільш розповсюджений вид інтелектуальної діяльності людини в усіх галузях: соціально-освітній, виробничій, культурній, науці та техніці.

У загальноосвітніх закладах проектна діяльність використовується під час вивчення предметів, де відбувається плекання уч-

ня як творця й проектувальника свого життя, так і у позакласній роботі, де за мету ставиться виконання виховних завдань.

Теоретичною базою досвіду стали концептуальні засади педагогіки життєтворчості (І.Г. Єрмаков, Д.О. Пузіков, В.В. Олійник), ідеї компетентнісного підходу (Т.М. Титаренко, І.В. Родигіна), праці вітчизняних науковців (Г.К. Селевко, В.В. Гузєєв, К.О. Баханов, В.А. Нищета, Н.О. Венцева) про технології навчання, пов'язані з дидактичними процесами, засобами й організаційними формами. До уваги взято наукові обґрунтування педагогів Дж. Дьюї, В. Кілпатрика, які є засновниками методу проектів.

Проект – це цільовий акт діяльності, в основі якого лежать інтереси учня.

Основні вимоги, які висуває проектна діяльність: проект повинен спиратися на знання учнів, розширювати їх; враховувати принцип послідовності, наступності, вікові та індивідуальні особливості учнів; тема повинна бути цікава та доступна учням; проект повинен розвивати творчість, самостійність, ініціативність, бажання самовиразитися; побудова змісту проектів на основі структури життєвої компетентності; результати мають бути матеріальними – відеофільм, альбом, газета, посібник тощо.

Навчальне проектування вимагає від кожного учня усвідомлення мети діяльності, розуміння сутності розв'язуваної проблеми, її практичної цінності, володіння методами дослідження, самостійності виконання, хоча й при спрямуванні роботи вчителем. Ця технологія зорієнтована на застосування фактичних знань та набуття нових (шляхом самоосвіти) і є прикладом поєднання урочної та позаурочної діяльності. Тема проекту завжди є чимось більшим, ніж навчальні завдання.

Педагогічна література подає кілька типів проектів, які використовуються в шкільному навчанні.

Дослідницькі проекти цілком підпорядковані логіці дослідження й мають структуру, наближену до справжнього наукового дослідження, або таку, що повністю відповідає йому. Діяльність учнів спрямована на розв'язання проблеми, результат якої заздалегідь невідомий. Для цих проектів важливі мета, структура, соціальний напрям, актуальність. Вони дають змогу активізувати та розвивати розумові й мовленнєві здібності школярів, їхнє мислення, пам'ять, привчають до уважності, спостережливості, відповідальності, формують культ знань.

Творчі проекти, які не мають детально опрацьованої структури діяльності. Остаточний результат – газета, твір, відеофільм тощо. Головне завдання проекту полягає в тому, щоб навчити школярів грамотно, логічно, творчо висловлювати свої думки, використовуючи засоби художньої виразності.

Пригодницькі та ігрові проекти також не мають чіткої структури. Вона визначається під час опрацювання учасниками ролей (історичні особи, герої, які імітують взаємини різного роду). Ступінь творчості учнів дуже високий, але домінуючим видом діяльності залишається гра. Результати роботи намічаються на початку, проте повністю вони виявляються лише наприкінці. Структура проекту залишається несталою до завершення роботи.

Результат ігрового проекту – це реклама книжки, імітація зйомки, продовження оповідання чи повісті, літературно-театральні вистави, обігрування різних сюжетних версій та ситуацій, у яких опиняються герої, літературні ігри (кросворди, чайнворди, лабіринти, ребуси тощо), ігрова імітація соціальних і ділових стосунків тощо.

Інформаційні проекти зорієнтовані на збирання інформації, мають структуру: мета, актуальність, методи отримання й обробки інформації, оформлення результатів, презентація. Результат такого проекту можна представити таким чином: збір й оформлення цікавих фактів із життя письменника (життєва позиція, ідейно-естетичний ідеал, кредо й світогляд, вдача, темперамент, грані особистості, характер, зацікавлення й захоплення, обдарування тощо); пошук і оформлення відомостей про різні варіанти твору; складання карти подорожей літературних героїв; створення фотоальбомів, виставок; проведення уявних екскурсій тощо.

Ці проекти носять інтегрований характер. Учні одержують проблемні завдання залежно від пізнавальних інтересів і творчих здібностей (завдання для біографів, учнів-літературознавців, учнів-читців тощо).

Практично-організаційні спрямовані на вироблення конкретної програми дій, рекомендацій. Результати обов'язково чітко орієнтовані на соціальні інтереси, захоплення учнів. Це можуть бути проекти законів, програми дій, документи, газети тощо. Особливо важливою є правильна організація координаційної роботи у вигляді поетапних обговорень та презентація одержаних результатів і можливих засобів їх упровадження у практику. Результати прикладних проектів – це складання програми з літера-

тури для внуків, заповіту нащадкам, словників різних видів (топонімічних, власних назв, застарілих слів, діалектизмів, неологізмів тощо, хроніки життя класу, законів класу (школи), інструкції тощо.

На практиці частіше доводиться мати справу зі змішаними типами проектів.

Метод проектів (від грец. – «шлях дослідження») – це система навчання, коли учні здобувають знання й уміння в процесі планування та використання поступово ускладнюваних практичних завдань проектів. В. Кілпатрик виокремив *чотири типи шкільних проектів*: втілення ідеї в зовнішню форму; отримання естетичної насолоди; подолання інтелектуальної перепони; здобуття нових знань та досвіду.

Суть проектного методу – не формувати, а розвивати особистість у процесі свідомої діяльності для розв’язання завдань.

За інноваційним потенціалом досвід носить комбінаторний характер, оскільки передбачає конструктивні поєднання, інтеграцію сучасних педагогічних технологій та методик, спрямованих на розвиток творчої особистості. Це дозволяє вчителю самому творчо інтерпретувати різні підходи до організації навчально-виховного процесу, а не заглиблюватися в суть тільки однієї технології.

Практична значущість

Рушійною силою процесу навчання є інтерес учнів до предмета. Саме інтерактивні та особистісно зорієнтовані педагогічні технології, серед яких і метод проектів, розвивають його. Метод проектів є доцільним, тому що передбачає використання вчителем сукупності дослідницьких, пошукових, творчих методів та прийомів.

Під час проектної діяльності вирішується ціла низка завдань:

- розвиваються пізнавальні навички, формуються вміння самостійно контролювати свої знання;
- активно розвивається критичне мислення;
- учні опановують ефективні техніки переконання та презентації своїх аргументів;
- учні навчаються ефективно спілкуватися, вести переговори, розв’язувати проблеми та конфлікти;

- школярі розвивають уміння працювати в команді, брати на себе відповідальність, аналізувати результати своєї діяльності;
- виробляються навички роботи з джерелами інформації, ведення дискусії.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду Технологія діяльності вчителя

Запропонована автором досвіду технологія діяльності вчителя полягає в проектуванні розвитку життєвих компетенцій школярів на уроках української мови та літератури; зосередження зусиль на виявленні умови ефективного формування цих компетенцій.

Навчальне проектування вимагає від учнів усвідомлення мети діяльності, уміння здійснювати первинну обробку навчальної інформації, навички здійснювати окремі навчальні, інформаційні, самоосвітні операції, володіння пошуково-дослідницькою діяльністю, активності і самостійності виконання.

У процесі проектної діяльності звична форма роботи поступається проблемному навчанню, адже учитель тільки ставить задачу, а діяльність із зібрання потрібної інформації, підбір методів дослідження й аналіз отриманих даних проводять учні, тобто вирішують певну проблему. Здійснення проектного навчання звичайно займає кілька уроків, іноді чверть або півріччя. У цьому випадку основна робота над проектом здійснюється в позаурочний час, учитель виступає в ролі консультанта.

У своїй діяльності автор використовує окремі типи проектів, вибір яких зумовлено віковими та особистими характеристиками учнів. Проект дає можливість кожному учасникові, незалежно від рівня підготовки, виявити свою індивідуальність та зробити особистий внесок у спільну працю. У разі парної чи групової роботи по-новому постають проблеми лідерства й партнерства. Учасникам групового проекту доводиться організовувати обговорення завдань, вчитися раціонально розподіляти обов'язки в групі, вчитися робити вибір, брати відповідальність за свої рішення. У проектній діяльності учні з вищим рівнем підготовки надають допомогу слабшим, тобто учні навчають один одного. Слабкі учні почувуються комфортно. Отримуючи беззаперечну мотивацію, вони знаходять можливість самореалізації.

Провідною педагогічною ідеєю досвіду є створення середовища успіху, яке сприяє розвитку пошуково-дослідницьких і творчих здібностей учнів, формує навички самоорганізації та виховує загальнолюдські цінності.

Досвід роботи схвалено на засіданні кафедри філософії та суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «ЗОІППО» ЗОР (протокол № 4 від 11 квітня 2012) і рекомендований для впровадження в закладах освіти області.

КАФЕДРА ДИДАКТИКИ ТА МЕТОДИК НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

**Районний методичний кабінет
відділу освіти Пологівської районної державної адміністрації**

**Адреса: 70600, Запорізька область, Пологівський район
м. Пологи, вул. Жовтнева, 70
тел.: (06165) 2-34-81; (06165) 2-33-28
факс (06165) 2-29-46
e-mail: rmk-pology@yandex.ru**

**Автор досвіду Терещенко Ніна Дмитрівна, методист
районного методичного кабінету відділу освіти
Пологівської райдержадміністрації**

Крамаренко Н.В., (061) 236-30-96

Тема досвіду:

**Сучасне організаційно-методичне забезпечення діяльності
сільського районного методичного об'єднання вчителів
фізики: компетентнісний підхід**

Актуальність і перспективність досвіду зумовлені необхідністю практичної реалізації основних положень Закону України «Про освіту», Державної національної програми «Освіта», «Україна ХХІ століття», Закону України «Про загальну середню освіту», Державного стандарту базової і повної середньої освіти, «Плану дій щодо поліпшення якості фізико-математичної освіти на 2009–2012 роки», обласної програми підвищення якості природничо-математичної освіти на 2012–2015 рр.

У нашій державі триває активний пошук здобуття якісної безперервної освіти, спричинений кардинальними соціально-економічними змінами, демографічною ситуацією, законотворчими процесами. Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету держави на міжнародній арені.

Навчальний заклад є відкритою системою, яка взаємодіє із зовнішнім середовищем, обмінюючись з ним енергією, інформа-

цією тощо. Її ефективність визначається не тільки власними якостями, але й умовами середовища. Реалізацію основних положень чинного законодавства в галузі освіти у навчальному закладі можна здійснити шляхом організації науково-методичної роботи.

Науково-методична робота об'єднання розглядається як цілісна система пошуково-дослідницької діяльності через впровадження компетентнісного підходу, що базується на досягненнях педагогічної науки і творчого пошуку вчителів.

Тактична мета роботи методичного об'єднання обрана з урахуванням її соціально-психологічних умов і визначається як:

- зростання рівня кваліфікації, майстерності педагога;
- створення умов для задоволення фахових та загальнокультурних потреб педагогів у їх творчій та дослідницькій самореалізації;
- підвищення потенціалу методичного об'єднання;
- реалізація творчих здібностей вчителів;
- вміння членів методичного об'єднання адаптуватися до змін, що відбуваються у соціумі тощо;
- поліпшення якості знань учнів, їх вихованості та розвитку.

Кінцева мета науково-методичної роботи – розвиток професійної компетентності педагога для підвищення ефективності та якості навчання і виховання учнів, підготовки їх до свідомого обрання професії й активної участі у громадському житті. Таку особистість може сформувати й підготувати до життя тільки високо компетентний педагог.

Теоретичними засадами досвіду визначено такі концепції:

- безперервної педагогічної освіти педагога;
- компетентнісного підходу в освіті;
- впровадження ІКТ в освітній процес побудови інформаційного освітнього простору школи і регіону.

Результати у вирішенні проблеми

Результати роботи свідчать, що скоординована та цілеспрямована науково-методична робота районного методичного об'єднання вчителів фізики забезпечує умови для безперервного вдосконалення фахової освіти і підвищення кваліфікації педагогів.

гічних працівників, розвиток творчих можливостей, вивчення та узагальнення авторського перспективного педагогічного досвіду.

Районне методичне об'єднання у 2009–2010 навчальному році посіло **I місце** у I обласному фестивалі методичних об'єднань вчителів фізики та астрономії.

За останні три роки 40% вчителів фізики підвищили свій кваліфікаційний рівень, 4 педагогам присвоєно педагогічне звання «вчитель-методист», 3 – «старший вчитель».

Друковані видання, які висвітлюють пошуково-дослідницьку діяльність районного методоб'єднання:

- Терещенко Н.Д. Реалізація проблемного навчання шляхом застосування інтерактивних методів на уроках фізики – методичний посібник / Запоріжжя: Акцент, 2008.
- Збірник різнорівневих завдань з фізики для моніторингового дослідження. 9 клас / Запоріжжя: Акцент, 2008 / укладачі: Терещенко Н.Д., Падалко В.В., Сиваш Т.П., Сиваш Ю.О., Шведенко В.О., Плетінь Р.Ф.
- Членами творчої групи «Профільне самовизначення учнів як засіб інтеграції знань» закінчено роботу із створення збірника задач з фізики для окремих професій, методичного посібника «Абетка вибору», розроблено бінарні уроки з фізики з орієнтуванням на майбутні професії, вивчено можливості курсу фізики для інтеграції знань учнів. Узагальнений матеріал підготовлено до друку.

Участь педагогів у заходах щодо підвищення фахового рівня, це:

- *Всеукраїнський конкурс «Учитель року» (обласний етап)*

V місце – Сиваш Юлія Олексіївна, вчитель фізики Пологівської СРШ I–III ступенів № 2;

- *Міжнародний конкурс молодіжних досвідів з енергоефективності «Енергія і середовище» – краща версія уроку* з теми «Збережемо клімат планети» – Падалко В.В., вчитель фізики Чубарівської ЗОШ I–III ст.

Інноваційно-педагогічна модель досвіду

За інноваційним потенціалом досвід має комбінаторний характер і базується на вихідних положеннях навчально-

методичного забезпечення діяльності районного методичного об'єднання вчителів фізики.

Об'єктом розробки і реалізації досвіду є підвищення кваліфікації вчителів фізики в системі пошуково-дослідницької діяльності районного методичного об'єднання.

Предметом розробки і реалізації досвіду є організаційно-методичні умови забезпечення діяльності сільського методичного об'єднання вчителів фізики на компетентнісних засадах.

Завданнями творчої діяльності районного методичного об'єднання є:

- сприяння пошуку та використанню в навчально-виховному процесі перспективних форм, методів і прийомів навчання й виховання, нових освітніх технологій;
- створення колективу однодумців, які працюють над постійним професійним самовдосконаленням, підвищенням продуктивності педагогічної праці;
- інструктування та консультування педагогічних працівників з питань виконання нормативно-правових документів, організації навчально-виховного процесу;
- оперативне інформування вчителів про досягнення психолого-педагогічної науки та ідей передової практики району, області, країни;
- організація та стимулювання ініціативи вчителів до науково-дослідницької та творчої діяльності, спрямованої на вдосконалення, оновлення й розвиток навчально-виховного процесу;
- вивчення професійних досягнень учителів, моделювання, узагальнення та впровадження їх досвіду роботи в практику;
- створення умов для використання в роботі вчителів діагностичних методик з прогнозування, узагальнення та оцінювання результатів педагогічної діяльності.

Основні напрямки організаційно-методичної роботи

- експертна оцінка освітньо-кваліфікаційного забезпечення навчально-виховного процесу педагогічними кадрами;

- моніторинг освітньої діяльності педагогічних працівників відповідно до нормативних документів з питань загальної середньої освіти;
- психолого-педагогічний супровід навчально-виховного процесу;
- виявлення, вивчення та впровадження в практику перспективного педагогічного досвіду;
- підготовка педагогічними працівниками навчально-методичних посібників, засобів навчання, створення власних розробок позакласних заходів, дидактичних матеріалів, збірників задач;
- організація колективних, групових та індивідуальних форм методичної роботи з педагогічними працівниками;
- організація та здійснення педагогічних експериментів, пошукової та науково-дослідницької роботи;
- взаємовідвідування навчальних занять та позакласних заходів з метою обміну досвідом роботи та вдосконалення навчально-виховного процесу;
- реалізація завдань інформатизації освіти, забезпечення інформаційної складової професійної компетентності педагогічних працівників;
- організація методичної роботи як компонент системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в рамках роботи районного методичного об'єднання;
- організація роботи творчої групи вчителів фізики з проблеми «Профільне самовизначення учнів як засіб інтеграції знань»;
- підвищення фахового рівня педагога через участь у фахових конкурсах;
- організація роботи зі здібними та обдарованими учнями;
- впровадження інноваційних технологій вчителями фізики для посилення ефективності навчально-виховного процесу.

Пошуково-дослідницька діяльність з педагогічними кадрами в рамках методичного об'єднання була спрямована на розвиток творчої особистості вчителя та учня. Головні зусилля зосереджено на наданні реальної, дієвої допомоги педагогам навчальних закладів у підвищенні їх професійної майстерності, створенні

творчої атмосфери, яка сприяла б ефективному втіленню інновацій. З 2009 року в районі розпочато вивчення нової проблемної теми «Розвиток професійної компетентності як ключового компонента професійного становлення педагога». На черговому засіданні РМО вчителів фізики та астрономії було обрано нову науково-методичну проблему «Сучасне організаційно-методичне забезпечення діяльності сільського районного методичного об'єднання вчителів фізики: компетентнісний підхід», розраховану на наступні п'ять років.

Формування середовища щодо науково-методичної проблеми є центральною ланкою в пошуково-дослідницькій діяльності його членів.

Основні етапи роботи над проблемною темою

I етап – підготовчий – 2009–2010 навчальний рік.

Зміст роботи:

- вивчення вихідних показників професійної компетентності педагогів;
- вивчення вихідного рівня організаційно-методичного забезпечення розвитку професійної компетентності педагогів у районній освітній системі;
- виявлення проблем організаційно-методичного забезпечення професійного становлення педагогів у районному методичному об'єднанні.

II етап – теоретичний (дослідження проблеми) – 2010–2011 навчальний рік.

Зміст роботи:

- розробка моделі організаційно-методичного забезпечення розвитку професійної компетентності педагогів;
- планування роботи РМО вчителів фізики і астрономії;
- визначення форм підвищення кваліфікації педагогічних кадрів за особистісними потребами;
- психолого-педагогічна підтримка самодослідження педагогами особистісного професійного становлення та розвитку професійної компетентності.

III етап – організаційно-діяльнісний – 2011–2013 навчальні роки.

Зміст роботи:

- спрямована організація досвіду з реалізації організаційно-методичного забезпечення роботи вчителів;
- корекція роботи педагогів, які мають проблеми з впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес;
- проведення моніторингових досліджень якості навчальних досягнень учнів;
- обмін досвідом роботи відносно реалізації роботи над проблемною темою.

IV етап – підсумково-аналітичний – 2013–2014 навчальні роки.

Зміст роботи:

- визначення динаміки змін у рівнях розвитку професійної компетентності педагогів методичного об'єднання;
- осмислення індивідуальними та колективними суб'єктами досвіду власної діяльності в процесі реалізації науково-методичної проблеми;
- поширення інноваційного досвіду організаційно-методичної роботи, який виник у процесі реалізації проблеми;
- відзначення колективних та особистісних досягнень членів РМО.

В процесі творчої діяльності отримані такі результати:

- розроблено і реалізуються індивідуальні програми самоосвіти кожного вчителя;
- сплановано проведення засідань РМО в очній та дистанційній формах;
- організовано роботи творчої групи вчителів фізики з дистанційною підтримкою (створено сайт «Віртуального МО»);
- удосконалено алгоритми роботи зі здібними та обдарованими дітьми;
- забезпечено вивчення педагогічної та методичної літератури за допомогою ресурсів Інтернету;
- сплановано взаємодію як компонент системи підвищення кваліфікації вчителів фізики району з кафедрою дидактики та методик навчання природничо-математичних дисциплін КЗ «ЗОШПО» ЗОР;

- здійснено діяльність творчої групи вчителів фізики з проблеми «Профільне самовизначення учнів як засіб інтеграції знань»;
- підвищено фаховий рівень педагогів засобами проведення конкурсів «Учитель року», «Фізики-лірики», «Відкритий світ» тощо;
- впроваджено інноваційні технології в навчально-виховний процес з метою підвищення якості навчання фізики та астрономії;
- створено авторські розробки, позакласні заходи, дидактичні матеріали, збірники задач з фізики;
- проведено захист авторських розробок дидактичних матеріалів, відеоматеріалів, захист соціальних проектів і портфоліо;
- проведено звіти вчителів, підготовка особистих портфоліо;
- організовано участь школярів району у Всеукраїнських учнівських конкурсах та олімпіадах за підтримки ІКТ-технологій («Технік-юніор», «Астроном-юніор», «Левеня», «Колосок»).

Провідна педагогічна ідея досвіду – створення колективу однодумців, які працюють над постійним професійним вдосконаленням, підвищенням продуктивності педагогічної праці в сучасних умовах реформування школи і впровадження освітніх ІКТ.

Така система пошуково-дослідницької, експериментальної діяльності методичного об'єднання забезпечує високі результати у розвиток професійної компетентності педагога для підвищення ефективності та якості навчання і виховання учнів

Досвід схвалено на засіданні кафедри дидактики та методик навчання природничо-математичних дисциплін КЗ «ЗОІППО» ЗОР (Протокол № 5 від 06 червня 2012 року) й рекомендовано відділам освіти області до впровадження за умов їх фахової, професійної компетентності з означеної проблеми.

Матеріали досвіду зберігаються на кафедрі дидактики та методик навчання природничо-математичних дисциплін КЗ «ЗОІППО» ЗОР та у районному методичному кабінеті відділу освіти Пологівської райдержадміністрації.

**ОБЛАСНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
МОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ЯКОСТІ ОСВІТИ КЗ «ЗОППО» ЗОР**

**Запорізька суспільно-гуманітарна гімназія № 27
Запорізької міської ради**

**Адреса: 69005, м. Запоріжжя, б-р. Центральний, 15-А
тел. (0612) 34-22-91**

**Автор досвіду: Хромова Олена Іванівна, вчитель англійської
мови, старший учитель**

Бабкова О.О., (061) 222-04-94

Тема досвіду:

**Упровадження моніторингових досліджень у процесі
вивчення англійської мови як чинник підвищення якості
комунікативних компетентностей учнів**

Базова модель досвіду

*Якщо не міряти результати,
то не можна відрізнити успіху від
поразки.*

Девід Осборн

Актуальність і перспективність досвіду

Національна Доктрина розвитку освіти України передбачає постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу засобами моніторингу.

Виникає проблема необхідності внутрішньої системи моніторингу в навчальному закладі. Зовнішнє оцінювання може визначити лише ступінь відповідності освітньої системи державним стандартам, проте воно не зможе надати рекомендацій щодо досягнення їх якості, знайти шляхи оптимального росту показників навченості, узгодження запитів суспільства з максимальним задоволенням потреб кожного учня. Моніторингові дослідження рівня навчальних досягнень школярів призначені для координації діяльності всіх ланок освітньої системи і спрямування освітньої

діяльності на виконання державних стандартів. Завдяки цим дослідженням кожен учень має уявлення про свою навчальну підготовку й отримує допомогу в коригуванні її якості відповідно до особистісних можливостей і потреб.

Теоретичною базою досвіду є наукові праці В. Лоханової, В. Рєпкіна, О. Поташника, в яких висвітлюються проблеми дослідження моніторингу якості освіти; Д. Уїлмса, в яких розглядаються питання розвитку моніторингу в межах ЗНЗ.

Досвід узагальнює деякі компоненти з питань здійснення контрольно-оціночної діяльності, підпорядкування її розвивальній направленості навчання (Г. Ксензова), досягнення найбільшої об'єктивності результатів перевірки (М. Челишкова), корекції системи оцінювання (М. Чошанова).

Результативність у вирішенні проблеми

Апробовано методику моніторингових досліджень у системі роботи вчителя. Адаптовано базові та індивідуальні кваліметричні моделі оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу, рівня сформованості спеціальних, загальноосвітніх умінь і навичок в рамках навчальної теми. Сформовано пакет методичних рекомендацій щодо інтерпретації результатів моніторингових досліджень рівня сформованості комунікативних компетентностей учнів з англійської мови. Складено індивідуальні корекційні програми. Експериментально підтверджено вплив моніторингових процедур на формування в школярів мотивації до вивчення іноземної мови.

За інноваційним потенціалом досвід є комбінаторним, що передбачає нові конструктивні поєднання відомих педагогічних ідей, технологій та методик.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

Технологія досвіду передбачає вирішення ключових завдань щодо формування комунікативних компетентностей у процесі вивчення англійської мови:

- прогнозування змісту і наслідків навчально-виховного процесу, вибір на цій основі досконалих технологій, запроектованих результатів;
- виявлення чинників, які впливають на стан навчальної підготовки, аналіз і порівняння рівня навчальних дося-

гнень за результатами тематичних атестацій і семестрового оцінювання;

- відстеження, аналіз і узагальнення інформації про чинники, які впливають на успішність навчання;
- складання індивідуальних корекційних програм, освітніх траєкторій для учнів;
- використання диференційованого підходу до окремих груп учнів на основі діагностики і реальних можливостей: проектування конкретних досягнень і контроль запланованих результатів;
- здійснення моніторингових спостережень рівня формування комунікативних компетентностей учнів з англійської мови відповідно до технології запровадження моніторингових досліджень на внутрішньошкільному рівні

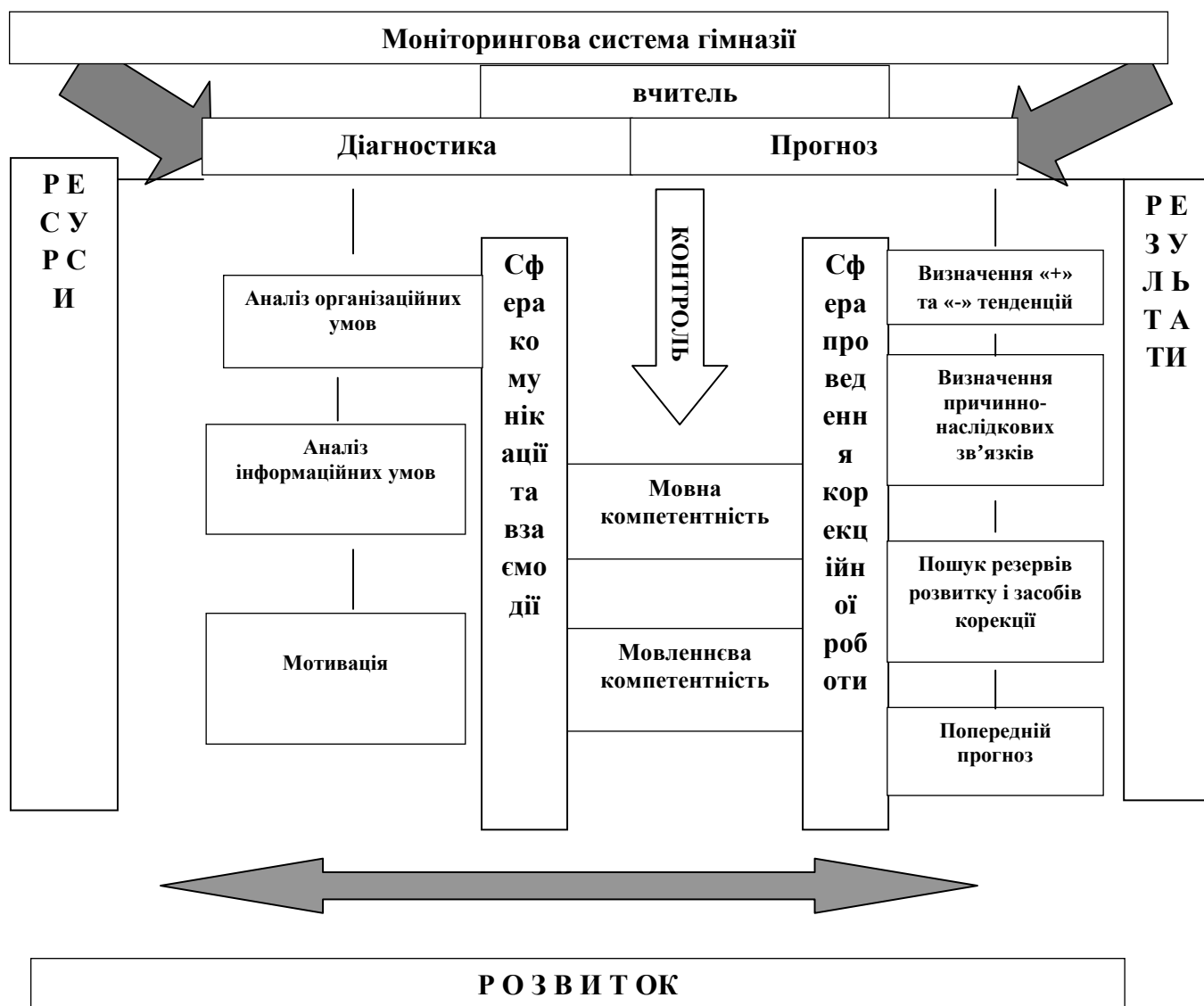

Рис. 1. Схема діагностико-прогностичної діяльності вчителя

Технологія запровадження моніторингових досліджень у процесі вивчення англійської мови

Після **діагностичної контрольної роботи** вчитель планує урок або серію уроків, враховуючи труднощі в оволодінні матеріалом, вносить своєчасні корективи у процес навчання для попередження повторних помилок і коригує недоліки викладання навчального матеріалу. Діагностичний зріз дає підстави для поділу учнів на групи за їх рівнем підготовки з іноземної мови.

Поточний контроль передбачає перевірку становлення знань і навичок учнів. Цей контроль дозволяє замінити види роботи, їх послідовність залежно від особливостей тієї чи іншої групи учнів. Учитель бачить, як засвоюються нові лексичні одиниці або граматичні структури, чи може учень написати офіційний лист або дискусійний твір і т.д.

Періодичний (тематичний) контроль дозволяє визначити якість вивчення учнями навчального матеріалу з певних тем, тривалість засвоєння отриманих знань. Від учнів вимагається самостійна конструктивна діяльність. Засобом оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу слугує базова та індивідуальна кваліметричні моделі.

Підсумковий контроль – інтегруючий контроль, який дозволяє робити висновки про загальні досягнення учнів.

Автор узагальнює інформацію про розвиток окремих учнів, груп учнів, їх потреб, самосвідомості, формування цілей, що відповідають державним і суспільним вимогам, умінь орієнтуватися в ситуаціях, самостійно приймати рішення.

Якість освіти автор розглядає як відповідність певній нормі, стандарту. Але разом з тим, поняття норми не є абсолютним, незмінним, фіксованим. Ці норми зазнають постійних змін, набувають нових меж, якостей тощо. Отже, категорія «якість освіти» переглядається, змінюється залежно від умов, вимог суспільства та часу.

Провідна педагогічна ідея досвіду: створення своєчасного інформаційного та методичного супроводу освітнього процесу в межах моніторингових досліджень рівня навчальних досягнень учнів з метою підвищення якості формування предметних компетентностей у гімназистів під час вивчення англійської мови.

Досвід апробовано в системі навчально-виховного процесу Запорізької гімназії № 27, репрезентовано в роботі районного МО вчителів англійської мови, відзначено на конкурсі «Вчитель року-2009». Науково-теоретичне обґрунтування та науково-практична апробація проблемної теми заслуговує на увагу та практичне використання вчителями англійської мови області.

Досвід схвалено на засіданні обласного науково-методичного центру моніторингових досліджень КЗ «ЗОІППО» ЗОР (протокол № 5 від 07 травня 2012 р.) і рекомендовано до впровадження в закладах освіти області.

Матеріали досвіду зберігаються в обласному науково-методичному центрі моніторингових досліджень КЗ «ЗОІППО» і в Запорізькій СГГ № 27 Запорізької міської ради.

КАФЕДРА ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ, СПОРТУ ТА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

**Запорізький загальноосвітній багатoproфільний навчально-
виховний комплекс № 106 Запорізької міської ради**

**Адреса: м. Запоріжжя, вул. Рубана, 6
тел. (061) 236-69-30**

**Автор досвіду: Циб Сергій Олександрович,
вчитель фізичної культури**

Миронюк О.І., (061) 233-40-53

Тема досвіду:

**Методика використання ігрових вправ у процесі розвитку
творчих здібностей і розумових здатностей дітей дошкільного
та молодшого шкільного віку**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність досвіду

Побудова демократичного суспільства з високорозвинутою економікою, духовне відродження українського народу є об'єктивною потребою в розвитку національної системи фізичного виховання, здатної забезпечити всебічний розвиток особистості, якій притаманний високий рівень фізичного, морального і психічного здоров'я.

На сучасному етапі розвитку освіти існує декілька концепцій фізичного розвитку дітей і учнів 3–11-ти років. В основі методологічної концепції тієї або іншої програми лежить певний погляд авторів на здоров'я дитини, на створення умов, що сприяють становленню і розвитку особистості, оберігають її самобутність і розкривають творчий потенціал кожного вихованця. В рамках даного напрямку з'явилась особлива система фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками, теоретично і експериментально обґрунтована в проекті «Розвивальна педагогіка оздоровлення» (Росія, РПО професор Кудрявцев В.). Ефективність такої освітньо-оздоровчої роботи полягає в тому, щоб виховати в ди-

тини здатність усвідомлювати для чого здоров'я і заради чого потрібно бути здоровим?

Тому, цінності здоров'я, фізкультури і спорту як фундаментальні здобутки індивідуального зростання особистості, повинні стати смислоутворювальними під час побудови всього освітнього процесу від ДНЗ до вищих навчальних закладів на рівні проектування змісту освіти, розробки його методів і конкретних технологій.

Науково-теоретичною базою досвіду є:

- концепція педагогіки оздоровлення В. Кудрявцева;
- концепція формування «схеми тіла» А. Горелова;
- ієрархічні принципи багаторівневої організації рухів М. Бернштейна;
- методика розвитку «рухового інтелекту» Г. Домана та ін.

Вивчення означених робіт у рамках аксіологічного підходу, аналіз практичної діяльності, проблем і запитів соціуму обумовило створення й апробування методичних розробок для вдосконалення системи фізичного виховання дітей 3–11-ти років, в основі яких – відповідне збагачення, доповнення змісту занять і уроків з фізичної культури.

За інноваційним потенціалом досвід – комбінаторний, конструктивно поєднує провідні ідеї компетентнісного підходу, технології навчання в певних умовах освітньої діяльності НВК «дитячий садок–школа».

Результативність представленого педагогічного досвіду проявляється у формуванні високоморальної, гармонійно розвинутої, творчої особистості, яка готова до самостійної діяльності в нових економічних умовах; у здійсненні комплексного підходу до формування пізнавальної сфери у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Адже дошкільний вік є сенситивним в утворенні багатоманітних тимчасових зв'язків у структурах головного мозку і, відповідно, має велике значення для всебічного розвитку індивіда. Результати роботи за описаною технологією мають позитивну динаміку формування пізнавальної сфери та розвитку творчих здібностей і розумових здатностей дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Всі здобутки автора висвітлено в методичному посібнику *«Розвиток „рухового інтелекту” дітей на заняттях з фізичної культури»*, який рекомендовано для фахівців з фізичного виховання навчальних закладів, студентів вищих навчальних закладів, коледжів, батьків.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

Технологія діяльності автора здійснюється в режимі пошуково-дослідницької і експериментальної діяльності з реалізації проблемної теми *«Методика використання ігрових вправ у процесі розвитку творчих здібностей і розумових здатностей учнів дошкільного та молодшого шкільного віку»*, яка передбачає: усвідомлення педагогічної проблеми; пошук шляхів (ідей) вирішення педагогічної проблеми; втілення педагогічного задуму в практичну діяльність; перевірку та оцінку результату. Діяльність побудована на таких основних принципах: гуманізму; особистої зацікавленості учнів, які будуються не в предметній логіці, а в логіці діяльності кожного учня, що набуває суб'єктивного змісту; принцип співпраці між учнями, учнями та вчителем; принцип усвідомленої дії, принцип толерантності; принцип відповідальності за кінцевий результат. В основу навчання покладено діяльнісний та комплексний підхід. Реалізація проблеми здійснювалась за означеними етапами:

I. Етап розробки комплексів фізичних вправ з використанням побутових підручних предметів під час занять різних форм з дітьми 3–11-ти років.

II. Етап визначення ефективності впливу розроблених комплексів вправ на підвищення рівня розумових і творчих здібностей дітей дошкільного та молодшого шкільного віку; встановлення взаємозалежності зростання визначених показників з позитивною динамікою рівнів фізичної підготовленості дітей.

III. Етап технологічного конструювання апробованих методичних розробок у контексті їх використання у здоров'язбережувальному та здоров'яформувальному освітньому середовищі.

У ході вирішення цієї проблеми, згідно з задумом автора, оздоровчо-розвивальна робота з дітьми у навчальному закладі повинна бути націлена на досягнення таких ефектів:

1. Культивування в дітях осмисленого перетворювального ставлення до особистого фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я як єдиного цілого; розширення на цій основі адаптивних можливостей дитячого організму (підвищення його життєвої стійкості, опірності, вибірковості по відношенню до зовнішніх дій).

2. Закріплення педагогами та медиками ефектів окремих оздоровчих заходів у вигляді константних психомоторних станів дитини, які далі можуть відтворюватися в режимі саморозвитку.

3. Виховання в дитини здібності до самотворення – «творення» власної тілесної організації в особистісно доступних межах.

4. Оволодіння дітьми найпростішими навичками «самолікування», самокорекції власного психосоматичного стану, а також психологічної взаємодопомоги у відповідних ситуаціях.

5. Активізація і розвиток пізнавального інтересу до свого тіла і його можливостей.

6. Розвиток емоційного співпереживання іншим людям.

Означене дозволило створити і апробувати методичні розробки для дітей 3–11 років, в основі яких – відповідне збагачення, доповнення змісту занять і уроків з фізичної культури. Вибір і реалізація даного підходу – це можливість працювати творчо, бути в постійному пошуку і знати шляхи до самозмін, самовдосконалення дорослих і дітей.

Провідна педагогічна ідея досвіду полягає у розвитку здоров'я через залучення до тих форм фізичної культури, які сприяють не тільки фізичному а й особистісному зростанню дитини; у створенні оптимального шкільного середовища для розвитку фізичного, розумового та творчого потенціалу особистості, що відповідає сучасним потребам розвитку національної системи фізичного виховання, здатної забезпечити всебічний розвиток особистості, якій притаманний високий рівень фізичного, морального і психічного здоров'я. При гармонійному розвитку сторін особистості ми маємо яскраву індивідуальність у зрілому колективі. З урахуванням вікових психологічних новоутворень особлива увага звертається на становлення в дітей потреби в самотворенні.

Рекомендації щодо впровадження досвіду в масову педагогічну практику

Досвід може бути використано інструкторами ДНЗ, вчителями фізичної культури освітніх закладів, батьками в системі родинного фізичного виховання для вирішення проблем розвитку творчих здібностей і розумових здатностей учнів дошкільного та молодшого шкільного віку.

Досвід схвалено на засіданні науково-методичної ради КЗ «ЗОШПО» ЗОР (протокол № 3 від 22 травня 2012р.).

Матеріали досвіду зберігаються на кафедрі фізичної культури і спорту КЗ «ЗОШПО» ЗОР і в Запорізькому загальноосвітньому багатопрофільному навчально-виховному комплексі № 106.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР

**Комунальний заклад «Василівська гімназія „Сузір'я”»
Василівської районної ради**

**Адреса: 71600, Запорізька обл., м. Василівка,
вул. Шевченка, 82
тел.: (061-75) 7-35-16, 7-32-30,
096-78-88-353**

Автор досвіду: Безрукова Любов Володимирівна, учитель-методист, член обласної творчої групи вчителів початкових класів при КЗ «ЗОШПО» ЗОР

Пучина Н.Р., (061) 222-25-83

Тема досвіду:

**Формування читацьких умінь і навичок учнів
початкових класів**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність досвіду

Актуальність і перспективність досвіду зумовлені потребами сучасного суспільства, реалізацією завдань, висунутих Національною доктриною розвитку освіти України і спрямованих на формування комунікативної і толерантної особистості школяра, створення умов для його цілісного формування.

У Державному стандарті початкової загальної освіти чітко вказано, що першочерговим завданням учителя є всебічний розвиток молодшого школяра: формування першооснов читацької культури учня, емоційно-ціннісного ставлення до змісту прочитаного, розвиток особистості дитини засобами художнього слова.

Теоретичним обґрунтуванням досвіду слугують дослідження вітчизняних та зарубіжних учених: Я. Коменського, О. Савченко, М. Жинкіна, К. Ушинського та педагогів-новаторів В. Сухомлинського, І. Постоловського, М. Зайцева, О.М. Кушніра, І. Федоренка.

За інноваційним потенціалом досвід – комбінаторний.

Результати досвіду

Упровадження автором нових технологій, методик в освітній процес сприяють високому рівню навчальних досягнень, розвитку й вихованню учнів, а це:

- упровадження технології О.М. Кушніра «ІЦП» – читання зі звуковим орієнтиром, відмова від артикуляції, читання мовчки, уроки «Усного слова», читання цілими словами;
- застосування системи навчання читанню М.О. Зайцева:
 - навчання дитини читати і рахувати в межах 100;
 - складовий принцип навчання читанню за таблицями та кубиками М.О. Зайцева;
- навчання дітей читанню за системою І.З. Постоловського:
 - антиципація – головна умова динамічного читання;
 - робота з динамічними тренажерами та тренувальними засобами («Решітка», «Пилка», «Антиципатор», «Пошукова таблиця слів», «Склади прислів'я», «Знайди пару» тощо);
 - робота за дидактичними тренажерами («Буквений конструктор», «Вертушка», «Зірочка», «Квадрат приголосних» тощо);
- застосування дидактичних ігор («Букварне доміно», «Словесне доміно», «Ромашка» і т.д.);
- технологія навчання швидкому читанню («Під диктора», «Буксиром», «Під метроном», «Піраміди» тощо).

За результатами перевірок навичок читання зроблено висновок, що техніка читання у учнів 3-го класу у 1-му семестрі вища на 35%, ніж у учнів 2-го класу на кінець року.

У процесі вирішення проблеми автор отримав якісний результат:

- змодельовано системний розвивальний вплив на різні складові навчально-виховного процесу;

- сформовано в учнів уміння аналізу змісту літературного твору, самостійно працювати з дитячою книгою, розвивати творчу літературну діяльність;
- створено умови щодо позитивної мотивації до навчання та формування життєвої позиції в учнів.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

Технологія пошуково-творчої діяльності полягає у проектуванні розвитку читацької компетентності школярів та зосередженні зусиль на створенні умов ефективного формування в учнів читацьких умінь, формування життєвих навичок на засадах комунікативних технологій.

У авторській моделі запропоновано шляхи послідовного оволодіння навичками свідомого, плавного, виразного читання під час роботи з текстами різних жанрів упродовж перших чотирьох років навчання у школі, створення умови для розвитку мотивації самостійного читання, мовлення, спілкування, розкрито систему методичних прийомів розширення та активізації словника учня, умінню доречно вживати їх у власному мовленні.

Модель містить алгоритм поступового формування читацьких навичок, усного мовлення, систему вправ і тренажерів для розвитку швидкого та виразного читання.

Основною метою навчання читанню є формування умінь читати текст свідомо. Тому техніка читання – засіб досягнення означеної мети, що сприяє повноцінному осмисленню змісту тексту, формувань життєвого досвіду учня. Збагачення емоційного досвіду у школяра сприяє здатності до критичного мислення, активної діяльності на уроці. Спільна творча діяльність педагога й учнів сприяє формуванню здібності до пошуку, рефлексії, творчого саморозвитку.

В.О. Сухомлинський радив учителям початкових класів: «Навчіть усіх дітей читати так, щоб вони вміли читаючи думати, і думати читаючи».

Використання перспективних методів навчання дітей швидкому читанню сприяє більш ефективному засвоєнню навчального матеріалу, розвиває їх здібності до активної практичної діяльності.

Провідною педагогічною ідеєю досвіду є створення інноваційного середовища для формування читацької компетентності

учнів, що сприяє самоствердженню і самореалізації випускника початкової школи для подальшого навчання у середній ланці.

Рекомендації щодо впровадження досвіду в масову педагогічну практику

Досвід рекомендовано до впровадження у практику роботи вчителів початкових класів області за умови детального вивчення його змісту, провідної педагогічної ідеї та технології реалізації означеної проблеми.

Досвід схвалено на засіданні кафедри початкової освіти та реабілітаційної педагогіки КЗ «ЗОІППО» ЗОР (протокол № 5 від 16.05.2012 р.).

Матеріали досвіду знаходяться у КЗ «Василівська гімназія „Сузір'я”» Василівської районної ради та в науково-методичному центрі КЗ «ЗОІППО» ЗОР.

**Запорізька загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 3
Запорізької міської ради**

**Адреса: 69002 м. Запоріжжя, вул. Грязнова, 55
тел. (066) 415-29-55**

Автор досвіду: Діденко Руслана Михайлівна

Ушакова Г.Р., (061) 236-30-97

Тема досвіду:

Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій на уроках історії як чинник розвитку креативного мислення та сучасної організації навчально-пізнавальної діяльності учнів

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність

Сучасність, процеси глобалізації та інтеграції вимагають від учня бути освіченим не тільки з окремих предметів, але й володіти цифровою грамотністю, інформаційно-комунікаційними технологіями, без яких неможливо отримати гідну роботу та зробити кар'єру.

Тому, за думкою автора, необхідно переорієнтувати методику викладання історії з традиційних на інноваційні технології, пов'язані з використанням мультимедійних засобів навчання,

У досвіді висвітлено авторське вирішення проблеми використання на уроках історії інформаційно-комп'ютерних технологій, що дають можливість обрати та об'єднати певні елементи в свою особисту методичну систему організації навчального процесу в класах з різною технічною оснащеністю і пройти свій оригінальний шлях у педагогічній діяльності.

Теоретичне обґрунтування проблеми

Одна з компетенцій, якою повинен володіти випускник, – це вміння здійснювати самостійний пошук інформації наукового змісту з використанням різних джерел (навчальних текстів, довідкових та науково-популярних видань, комп'ютерних баз даних, ресурсів Інтернету), її обробку та подання у різних формах (сло-

весно, за допомогою графіків, математичних символів, малюнків і структурних схем).

Вирішення цієї проблеми автор бачить у застосуванні на своїх уроках інформаційно-комп'ютерних технологій та мультимедійних засобів навчання.

Інформаційно-комп'ютерні технології навчання – це процес підготовки і передачі інформації від вчителя учню, засобом здійснення яких є комп'ютер.

Мультимедійні засоби навчання – це такі засоби навчання, які одночасно використовують різні форми подання інформації та її обробки в єдиному об'єкті-контейнері.

Наприклад, таким об'єктом-контейнером може бути презентація Power Point, в якій міститься текстова, аудіо-, графічна та відеоінформація.

Наукова достовірність досвіду

Дослідження проблеми використання комп'ютера як засобу організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках пов'язано насамперед із загальною проблемою сучасного розуміння та визначення самого поняття «навчально-пізнавальна діяльність» в його психолого-дидактичному та методичному сенсі. Це питання розглядали дидакти та методисти П.В. Гора, Н.Г. Дайри, С.У. Гончаренко, Н.І. Запорожець, Ф.П. Коровкін, В.І. Лозова, А.К. Маркова, М.М. Скаткін, М.І. Сметанський, Н.Ф. Тализіна, Г.В. Троцько, М.М. Фіцула, В.П. Шуман та психологи Д.М. Богоявленський, Л.С. Виготський, В.В. Давидов, М.Г. Заволока, О.М. Кабанова-Меллер, О.М. Леонтьєв, Б.Ф. Ломов, Н.А. Менчінська, у працях яких навчально-пізнавальна діяльність вивчалася у різних напрямках, зокрема з підвищення її ефективності за допомогою технічних засобів навчання.

Проблему роботи учнів з глобальними інформаційними масивами розглядали протягом багатьох років: Є.С. Полат, А.А. Гін, Н.К. Зотова, А.В. Куксін, В.М. Шейман, А.М. Хайт, О.М. Ястребцева, А. В. Худякова, В.Г. Разумовський.

Питання методики викладання історії засобами комп'ютерних технологій у методичній літературі практично не розглянуті, за винятком певної кількості статей у педагогічній пресі. Відсутні в літературі також і праці, пов'язані з розробкою комп'ютерних навчальних посібників та програм з історії.

Наявність елементів новизни та оригінальності

По-перше, наявність елементів новизни та оригінальності автор вбачає у визначенні інтегрованого підходу до новітніх технологій у викладанні історії в школі. Впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в умовах інформатизації суспільства в наш час стає нагальною необхідністю, а застосування будь-якої технології потребує чіткого дотримання її механізму. Це, з одного боку, не завжди можливо внаслідок недостатньої матеріальної бази школи, з іншого, обмежує свободу, маневреність, оригінальність методичної та педагогічної діяльності самого вчителя.

По-друге, застосування інформаційно-комп'ютерних технологій дозволяє створити адаптивну систему навчання, яка:

- сприяє розвитку **пізнавальної діяльності**;
- дає учням широкі можливості вільного вибору власної траєкторії навчання;
- підвищує оперативність і об'єктивність контролю і оцінки результатів навчання;
- гарантує безперервний зв'язок у відносинах «учитель–учень»;
- сприяє індивідуалізації навчальної діяльності;
- підвищує мотивацію навчання;
- розвиває в учнів продуктивні, творчі функції мислення, інтелектуальні здібності;
- сприяє швидкому реагуванню учнів у використанні отриманої інформації, тобто розвиває в учнів **креативне мислення**.

Результативність діяльності вчителя

Розвиток пізнавальної діяльності і креативного мислення учнів на уроках історії з використанням ІКТ показує, що:

1. Підвищився пізнавальний інтерес учнів до історії: скоротилася кількість учнів, у яких провідним мотивом навчальної діяльності був мотив стабільності.

2. На основі забезпечення індивідуальних освітніх траєкторій і диференціації зріс рівень освоєння стандарту освіти з історії.

3. Використання засобів комп'ютерних технологій спричинило зміну методів навчання: збільшена частка методів дослідження: учні відзначають особистісні придбання – «навчився планувати свою роботу», «подобається робити медіапрезентації,

матеріал стає зрозумілим для всіх», «подобається керувати групою, тому що я повинен знати дещо більше інших».

4. Робота з різноплановою інформацією за змістом, формою подачі джерела сприяла зміні побудови освітнього процесу на основі компетентнісно-орієнтованих технологій. Освоєна технологія розвитку критичного мислення, проектний метод навчання.

5. Застосування інформаційних технологій у викладанні історії на всіх етапах уроку, виконання проектів з історії, створення презентацій за технологією Intel сприяли збільшенню частки учнів, що володіють новими інформаційними вміннями.

6. Збільшилася частка учнів, здатних до самостійної роботи в навчанні на рівнях продуктивної і творчої діяльності.

Технологія діяльності вчителя:

Перший етап – знайомство з науково-педагогічною літературою, в якій розглядаються питання використання в навчальному процесі технічних засобів навчання, знайомство з досвідом впровадження ІКТ іншими вчителями України на сторінках журналів «Історія в школі» та «Історія в школах України».

Другий етап – формування медіатеки – придбання мультимедійних посібників, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України та збирання документальних фільмів з історії України та всесвітньої історії.

Третій етап – засвоєння вчителем технології створення презентації до уроку в програмі Power Point.

Четвертий етап – упровадження методу проектів, тобто засвоєння учнями навиків роботи з мультимедійними програмними засобами навчання та створення ними простих за змістом проектів в Microsoft Power Point.

П'ятий етап – створення власного електронного посібника в програмі Power Point і розробка та впровадження у навчання з дітьми з особливими потребами дистанційних курсів з історії України.

При впровадженні досвіду, вчитель ставить перед собою **такі цілі:**

- 1) розвиток особистості учня, підготовка до самостійної продуктивної діяльності в умовах інформаційного суспільства;
- 2) реалізація соціального замовлення, обумовленого інформатизацією сучасного суспільства;
- 3) мотивація навчально-виховного процесу:

- підвищення якості та ефективності процесу навчання за рахунок реалізації можливостей інформаційних технологій;
- виявлення та використання стимулів активізації пізнавальної діяльності учнів.

Слід зазначити, що при впровадженні цього досвіду треба враховувати рівні технічних можливостей та ситуацій, у яких, з погляду використання ІКТ, знаходиться вчитель.

1. Уроки проводяться в класі, що не обладнаний електронними засобами навчання (ЕЗН).

У цьому випадку ЕЗН вчитель використовує при підготовці до уроку. За короткий проміжок часу готується друкований варіант індивідуальних завдань для тренування навичок, організації самостійних і контрольних робіт.

2. Уроки проводяться в класі, що обладнаний комп'ютером (і може бути проектором).

У цьому випадку поряд з перерахованими вище можливостями вчитель створює і демонструє презентаційний супровід до уроків, показує відеофрагменти, використовує звукозаписи, анімаційні моделі; при організації вікторин, конкурсів показує на екрані різноманітні питання у виді тестів, ребусів, кросвордів.

3. Уроки проводяться в класі, що обладнаний локальною мережею.

У цьому випадку поряд з зазначеними вище можливостями вчитель організовує:

- навчальну діяльність учнів в індивідуальній, фронтальній та груповій формах;
- проектну діяльність на підставі додаткового матеріалу, наведеного в енциклопедичних або електронних навчальних посібниках;
- додаткові заняття з предмету.

4. Уроки проводяться в класі, що обладнаний мережею та має доступ до Інтернету. Поряд з перерахованими вище можливостями вчитель організовує проектну діяльність на підставі додаткового матеріалу, розміщеного на сайтах комп'ютерної мережі Інтернет.

Використовуючи мультимедіа при організації навчального процесу в класах з різною технічною оснащеністю, вчитель виділяє для себе такі **напрямки** використання інформаційно-комп'ютерних технологій:

- підготовлених заздалегідь надрукованих для кожного учня матеріалів;
- мультимедійних презентацій;
- інтернет-ресурсів;
- комп'ютерних тестів;
- методу проектів.

Працюючи вже не перший рік над проблемою ефективного використання ІКТ на уроках історії, автор досвіду визначив для себе різноманітні **форми** організації роботи з використанням комп'ютера на уроці та виявив їх **позитивні** і **негативні** ознаки.

1. **Уроки-презентації**, підготовлені вчителем, та **творчі роботи-презентації**, виконані учнями у **Power Point**.

Power Point дає можливість кожному вчителю, який володіє навичками роботи в одній із програм, що входять до пакету **Microsoft Office**, стати розробниками програмних продуктів, які зроблять викладання свого предмета ефективнішим.

Позитивні ознаки цієї форми роботи:

- дозволяє представити навчальний матеріал як систему яскравих опорних образів, не переобтяжений текстом, в алгоритмічному порядку;
- вивільнює час для творчого завдання;
- створює великі можливості із організації самостійної пізнавальної діяльності учнів;
- приводить до більш якісного засвоєння знань;
- компактно зберігається у пам'яті комп'ютера або на cd/dvd-диску, дозволяє оперативно вносити зміни;
- можливість демонстрації матеріалу на великому екрані з використанням проекційної апаратури;
- можливість використання на будь-якому етапі вивчення теми, на будь-якому етапі уроку;
- використання учнями технології **Power Point** (зі вставкою звука та анімації) для оформлення своїх творчих робіт з можливим захистом презентацій, що зробить урок більш цікавим;
- підготовка мультимедійної презентації не потребує забагато часу (3–4 години).

Негативні ознаки:

- велике навантаження на вчителя при підготовці до уроку;

- використовується дороге обладнання (комп'ютер, проектор).

3. *Проекти, електронні уроки у формі web-сайту.*

Позитивні ознаки:

- в силу новизни та незвичайності роботи посилюється мотивація до навчання, яскраво проявляються творчі здібності учнів, доводиться досліджувати джерела, порівнювати їх, знайомитися з різними точками зору, систематизувати довідковий матеріал, складати діаграми, таблиці;
- використання знань з суміжних дисциплін;
- використання Інтернету, що значно підвищує інформаційне поле учня, забезпечує його особистісний ріст (продивитися матеріал та вибрати краще – ситуація прийняття рішення);
- вчитель перетворюється у старшого партнера по дослідженню та розробці проекту, у компетентного та шановного колегу;
- сайт, розміщений в Інтернеті, доступний для відвідувань, а це означає, що робота може отримати визнання, відгуки, продовження.

Негативні ознаки:

- тривала, достатньо складна робота, яка потребує спеціальних знань та вмінь;
- бажано, щоб учень мав удома комп'ютер або мав можливість користуватися шкільним.

4. *Використання дисків cd на уроці та при підготовці до нього.*

Усі електронні навчальні диски можна поділити на такі класи:

- електронні енциклопедії, довідники, підручники;
- електронні навчальні курси;
- контролюючі системи, які дозволяють проконтролювати рівень вивченого матеріалу.

Позитивні ознаки:

- зібрані об'ємні матеріали з конкретних галузей знань, відсутня стихія Інтернету;
- ці носії інформації чудово оформлені ілюстраціями, документальними відео- та аудіоматеріалами;
- диски використовуються як додаткові посібники;

- частково ілюстровані матеріали cd-дисків вчитель може використовувати для складання презентацій, тексти – роздруковувати та використовувати як роздавальний матеріал.

Негативні ознаки:

- матеріал багатьох дисків слабо орієнтований на навчальний процес;
- щоб детально вивчити диск, потрібно багато часу (навіть загальний огляд займає 3–4 години);
- диски при усіх їх перевагах, як правило, відображають концепцію – ідеологію своїх авторів, яка може не співпадати з позицією вчителя;
- інформація може містити неточності та помилки;
- проведення уроків бажано у комп’ютерному класі; якщо ж користуватися режимом кіноуроку, необхідно використовувати дороге обладнання (проектор або великий монітор).

5. Мережа Інтернет.

Позитивні ознаки:

- вчитель може використовувати Інтернет для підготовки лекцій і текстів для вивчення нового матеріалу на уроці, для організації самостійної роботи учнів:
 - аналіз, осмислення та узагальнення правознавчого матеріалу;
 - можливість використання індивідуальних та групових форм організації навчального процесу;
 - зростає загальна інформаційна культура учня;
- електронна пошта, пошукова система, електронні конференції, дистанційні олімпіади стають складовою сучасної освіти;
- наповненням Інтернету займаються великі наукові, політичні, релігійні, суспільні організації;
- ресурси Інтернету – джерело додаткової інформації, засобів наочності;
- матеріали мережі можуть використовуватися для контролю знань; на деяких сайтах є тести та перевірочні завдання.

Негативні ознаки:

- Інтернет занадто динамічний, щоб звичайний вчитель після робочого дня, перевірки зошитів, підготовки до уроків мав можливість годинами відстежувати зміни;
- не вся інформація в Інтернеті є достовірною; перед вчителем виникає проблема відбору інформації з урахуванням мети навчання та психолого-вікових особливостей учнів;
- в Інтернеті забагато інформації негативної для морального, духовного, культурного розвитку особистості.

Можливості творчого наслідування досвіду

Досвід можливо використовувати в школах будь-якого типу. Автор розповсюджує свої наробки через розміщення розробок уроків на сайтах («Педагогічний портал», «Учительський журнал он-лайн» та інших), бере участь у обласних та міських освітянських виставках, надає допомогу в реалізації мультимедійних проєктів та проведення майстер-класів для вчителів суспільно-гуманітарних дисциплін району.

Впровадження досвіду сприяє досягненню таких результатів:

1. Підвищення рівня використання наочності на уроці.
2. Підвищення продуктивності уроку.
3. Встановлення міжпредметних зв'язків з інформатикою.
4. З'являється можливість організації проєктної діяльності учнів щодо створення навчальних програм під керівництвом викладачів інформатики та правознавства.
5. Викладач, який створює чи використовує інформаційні технології, змушений звертати величезну увагу на логіку подачі навчального матеріалу, що позитивно позначається на рівні знань учнів.
6. Школярі змінюють ставлення до ПК як до захоплюючої іграшки і починають сприймати його як універсальний інструмент для роботи в будь-якій галузі людської діяльності.

Водночас при всіх позитивних аспектах потрібно відзначити, що нині методика використання комп'ютерних технологій у викладанні гуманітарних дисциплін перебуває у стадії розроблення.

Провідна ідея досвіду:

Використання ІКТ у навчально-виховному процесі сприяє формуванню міжнародного виміру навчання через спілкування і добір широкого кола інформації.

ІКТ можуть стати практично ідеальними засобами навчання і підвищення пізнавальної активності школярів за умов вирішення проблеми ефективної реалізації комп'ютерних можливостей у процесі придбання знань та вироблення умінь і навичок.

Досвід схвалено на засіданні науково-методичної ради КЗ «ЗОІППО» ЗОР протокол № 3 від 22.05.2012 року.

Матеріали зберігаються у науково-методичному центрі КЗ «ЗОІППО» ЗОР.

**Запорізька загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 75
Запорізької міської ради**

**Адреса: 69085, м. Запоріжжя,
Заводський район, вул. Історична
тел. (061) 35-04-64**

Автор досвіду: Крот Олена Володимирівна, вчитель історії

Сіра Л.Я. (061) 233-34-00

Тема досвіду:

**Особливості пошуково-дослідницької діяльності з історії
рідного краю як чинник формування ключових
компетентностей учнів**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність досвіду

Реалізація завдань освіти ХХІ століття вимагає нових підходів, до розвитку особистості учня. Національна доктрина розвитку освіти України та Концепція середньої загальноосвітньої школи зазначають, що сучасне суспільство потребує соціально-активну особистість: творчу, толерантну, здатну до самостійного життєвого самовизначення й самотворення, компетентну в багатьох сферах власної життєдіяльності. Великий потенціал у вирішенні проблеми має застосування дослідницьких методів, які передбачають співробітництво вчителя й учнів, спрямовані на формування в особистості вміння самостійно вирішувати проблеми в певних сферах діяльності. Отже, **актуальність і перспективність представленого досвіду** зумовлені тим, що організація дослідницької діяльності при вивченні історії рідного краю сприяє формуванню ключових компетентностей школяра.

Теоретичним обґрунтуванням вирішення зазначених завдань є концептуальні філософські положення про природу та функції дослідницьких умінь і навичок (А. Арнольд, К. Абульханова-Славська); трактування їх як складного психічного утворення (синтезу інтелектуальних і практичних дій, самоорганізації та самоконтролю, засвоєних та закріплених у способах діяльності учнів), що

лежить в основі готовності школяра до пізнавального пошуку (Н. Недодатко); основи загальної теорії діяльності (Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн); ідеї гуманістичної педагогіки (П. Блонський, В. Сухомлинський, А. Ухтомський); положення про навчальну діяльність учнів (П. Гальперіна, В. Давидова, Л. Занкова); ідеї особистісно-орієнтованого підходу (С.І. Подмазіна, І. Якиманської); твердження «школа-лабораторія для відкриття унікального „Я” кожної дитини» (А. Маслоу, К. Роджерса, В. Франкла); теорія, компетентностей (І. Єрмакова, В. Краєвського, Л. Сохань, А. Хуторського); методика та технологія інноваційного навчання з новими підходами до сучасного уроку (К. Баханова, В. Мисана, О. Пометун, Г.Фреймана, В. Шарка та ін.).

Результати інноваційної діяльності

Інноваційна значущість досвіду полягає в системному підході до організації вчителем дослідницької діяльності, що сприяє формуванню ключових компетентностей школяра.

Побудована система пошуково-дослідницької діяльності школярів в області історичного та етнографічного краєзнавства в процесі підготовки до участі в роботі МАН; розроблено вимоги до керівників науково-дослідницькою роботою школярів в навчальному закладі, алгоритм та методичні рекомендації з написання дослідницьких проектів; сформовані інтерактивні методики розвитку творчих здібностей юних дослідників історії та програма науково-дослідницької роботи з обдарованими дітьми; змодельовані уроки-дослідження та виховні заходи на основі учнівських проектів.

Автором досвіду розроблено й апробовано факультативні курси для школярів «Вступ в науково-дослідницьку роботу», «Алгоритм процесу дослідження при написанні робіт в МАН», положення про шкільну краєзнавчу конференцію «Мій рідний край», алгоритм уроку-дослідження з історії рідного краю.

Під керівництвом учителя учні беруть активну участь і посідають призові місця у конкурсах, олімпіадах (районних, обласних) з історії рідного краю, захищають учнівські наукові роботи МАН, виступають з доповідями на обласних конференціях старшокласників. Зафіксована позитивна динаміка розвитку пізнавального інтересу учнів до вивчення історії свого краю. Під керівництвом автора досвіду юні дослідники стали переможцями обласної краєзнавчої конференції учнівської молоді «Мій рідний

край – Запоріжжя» в 2009–2010 роках, щорічно (II та III місця) та переможцями МАН: 2010–2011 р. – II та III місця, 2007 р. – II та III місця, 2008 р. – II місце. В 2009 році робота «Т.Г. Шевченко на Запоріжжі») посіла I місце на обласному етапі конкурсу «Краса і біль України» у номінації «Свята спадщина».

За інноваційним потенціалом досвід – комбінаторний.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

Основними складовими технології досвіду є:

- розвиток дослідницьких умінь та навичок з історії рідного краю в урочній та позаурочній діяльності;
- організація науково-дослідницької діяльності старшокласників;
- залучення школярів до активної проектної діяльності з вирішення соціально-значущих проблем життєдіяльності громади (міста, району, села).

Пошуково-дослідницька діяльність є чинником розвитку інтелектуальної та емоційної сфери творчої особистості, тому що формує здатність уявляти, співпереживати, узагальнювати й застосовувати набуте впродовж усього життя.

Розроблена педагогічна **модель** охоплює всі види діяльності: урочну, позаурочну та самоосвітню (етапи підготовки до дослідження, звіти, обговорення й застосування результатів). Планування нового дослідження; враховує різноманітні форми й методи роботи, спираючись на розвиток в учнів умінь і навичок свідомого пошуку, що формуються в процесі вивчення історії рідного краю. Структурні елементи моделі реально взаємодіють між собою, спрямовані на виконання мети: виховання компетентної особистості школяра засобами дослідницької діяльності.

Робота з формування дослідницьких умінь школярів ведеться поетапно, з урахуванням рівня освіченості, вікових та психологічних особливостей, що в 5–6 класах вимагають організації уроків, побудованих на інтересі, характер мотивації якого формують емоційні чинники; у 7–9 класах – проблемно-пошукових із навчально-пізнавальною мотивацією (створення ситуації новизни, опори на життєвий досвід, відчуття успіху в навчанні), а в 10–11 класах – творчих, зі зміною мотивації на соціально-практичну

(показ суспільної та особистісної значущості навчання, заохочення до сумлінного виконання обов'язків).

Основою діяльності п'ятикласників виступає робота з текстом, формування початкових уявлень про історичні джерела, уміння їх досліджувати (описувати, аналізувати, зіставляти). Щоб шлях пізнання не був важким, учням пропонується матеріал, суть якого дитина не тільки зрозуміє, а й відчує. Традиційним знайомством учнів із дослідженням є створення літопису своєї родини, який потім презентується ними. У 6 класі, коли починається вивчення систематичного курсу «Історія рідного краю», дослідження набуває чіткості й логічності, закладаються основні вміння (встановлювати послідовність і синхронність подій, виділяти найважливіше), які поступово стають основою для формування предметних і ключових компетентностей. Так, досліджуючи поняття «язичницька релігія» (тема «Ранні слов'яни у Запорізькій області»), учні конструюють алгоритм: «що?», «яка?», «де?», «коли?», який дозволяє, поступово виділяючи головні риси, дійти до суті поняття й слугує зразком роботи над іншими визначеннями.

Учні 7–9 класів, застосовуючи реконструктивні методи, набувають уміння описувати об'єкт чи явище у причинно-наслідковому контексті, зв'язках і залежностях; логічно осмислювати, синхронізувати, співставляти знайдений та досліджений матеріал тощо. Так, при вивченні теми «Запорозька спадщина після зруйнування Запорозької Січі» (9 клас) школярі вчаться не тільки отримувати інформацію з різних джерел, співставляти її, а й самостійно визначати критерії для порівняння, встановлювати достовірність інформації, визначати мотиви, у тому числі й особисті, робити власні висновки тощо. Прикладом продовження дослідницької роботи в позакласній діяльності може слугувати пошукова експедиція, пов'язана з вулицею дитинства, «Рідна вулиця моя», матеріали якої були розміщені в шкільному збірнику «Нариси з історії міста».

Вищою формою дослідницької роботи є творча (наукова, проектна), що здійснюється учнями 10–11 класів. Завдання вчителя в цей період: підготувати підлітків до самоосвіти; навчити самостійно здобувати інформацію, розв'язувати проблемні питання, спрямовувати отримані результати на практичне вирішення проблем; розвинути комунікативні здібності. Здійснити це можливо в системі: урок–домашнє завдання–позакласна–

позашкільна та самоосвітня робота, при цьому пошуково-дослідницька діяльність поступово перетворюється в науково-дослідницьку, результатом якої є формування навчальної, громадянської, соціальної та інших компетентностей підлітка. Прикладом є проект «Голодомор у Запоріжжі 32–33 рр.», виявлення серед близьких та знайомих свідків подій і запис їхніх спогадів. Отримані дані узагальнені на конференції старшокласників.

Таким чином, організація пошуково-дослідницької роботи учнів в атмосфері спільного захоплення не тільки приводить до розвитку дитини, а й об'єднує навчання та виховання, стимулює пізнавальні потреби і творчість, сприяє формуванню особистісних якостей учнів, їхньої системи цінностей, робить навчання особистісно спрямованим.

Усе вищезазначене **свідчить про наявність цілісної системи організації дослідницької діяльності** при вивченні історії, що сприяє розвитку в дітей потреби в самореалізації, виховує особистість школяра, який прагне до максимального вияву свого інтелектуального та творчого потенціалу, і є **запорукою формування громадянської самосвідомості учнів, а отже, формування компетентної особистості школяра**, здатної вирішувати нагальні проблеми, які поставило перед суспільством ХХІ століття.

Провідна педагогічна ідея досвіду: Розробка інноваційної моделі організації діяльності при вивченні історичного краєзнавства в школі на основі аналізу досягнень сучасної психології та педагогіки, а також власних надбань автора. На практиці вона втілюється через організацію діалогічної взаємодії вчителя й учнів, розвиток системного творчого мислення, формування вміння та навичок дослідження тощо. При ньому реалізується діяльнісний, особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи до вивчення історії рідного краю. З цих позицій дослідницька діяльність визначається як складова формування ключевих компетентностей учнів при вивченні регіонального курсу «Історія рідного краю» та характеризується єдністю знань щодо цілісної картини світу, умінь, навичок наукового пізнання, ціннісних ставлень до його результатів, що забезпечує самовизначення, саморозвиток і самореалізацію особистості.

Рекомендації щодо впровадження досвіду в педагогічну практику

Представлений досвід знаходить розповсюдження серед освітян Запорізької області через публіцистичну та видавничу діяльність автора, виступи на конференціях, семінарах, круглих столах, курсах підвищення кваліфікації.

Слід зазначити, що досвід не потребує специфічних умов організації та впровадження – лише велике спільне бажання вчителя й учня діяти разом заради досягнення поставлених завдань.

Досвід може бути використано керівниками методичних об'єднань вчителів, що викладають суспільно-гуманітарні дисципліни, вчителями історії, керівниками красзнавчих гуртків тощо.

Досвід схвалено на засіданні науково-методичної ради КЗ «ЗОШПО» ЗОР (протокол № 3 від 22.05.2012 р.) і рекомендований до впровадження в закладах освіти області.

Матеріали досвіду зберігаються в методичному кабінеті відділу освіти Заводської районної державної адміністрації та науково-методичному центрі КЗ «ЗОШПО»ЗОР.

**Мелітопольська спеціалізована школа І–ІІІ ступенів № 23
Мелітопольської міської ради**

**Адреса: 72034, м. Мелітополь, вул. Фрунзе, 262
тел. (06192) 5-02-46**

Автор досвіду: Єлісєєва Ірина Олексіївна, вчитель англійської мови, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист

Халемендик Н.П., (061) 236-30-97

Тема досвіду:

**Розвиток мовних та мовленнєвих компетентностей учнів
шляхом упровадження інтерактивних методів навчання на
уроках англійської мови в контексті формування
полікультурної особистості**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність досвіду

Проблема досвіду відповідає потребам сучасного суспільства. Основним у навчанні іноземної мови є комунікативний підхід, який зумовлює практичну мету навчання й вивчення іноземних мов, а саме: оволодіння іншомовним спілкуванням шляхом формування та розвитку міжкультурної комунікативної компетенції та її складових. Досвід передбачає використання в освітньому процесі технологій, у яких акцент перенесено на активну навчальну діяльність учнів. Сукупність використання інтерактивних технологій на уроках програмує позицію учня як активного співтворця уроку, що є запорукою подальшого розвитку мовної освіти школярів.

Найважливішими напрямками діяльності вчителя є формування пізнавальної самостійності, внутрішньої мотивації учнів до навчання та практична орієнтованість набутих знань, упровадження яких сприяє не лише пробудженню в учнів інтересу до предмета та інтенсифікації їх усного та писемного мовлення, а й розвитку навичок критичного мислення. Актуальність теми також пов'язана з проблемою розвитку комунікативних компетенцій: лінгвістичної, соціокультурної, прагматичної.

Розуміння важливості залучення учнів до процесу активного навчання зумовило і перехід на автентичні підручники, в основі яких є інтерактивне навчання, адже мета інтерактивного навчання полягає у створенні педагогом таких умов, за яких учень сам відкриватиме, здобуватиме й конструюватиме знання та власну компетентність у різних галузях життя.

Метою досвіду є узагальнення та систематизація науково-методичного, педагогічного та психологічного процесу навчання і розвитку творчого потенціалу особистості, здатної до розв'язання нестандартних завдань і самореалізації в сучасному полікультурному суспільстві засобами англійської мови шляхом інтерактивного навчання в контексті формування компетентної особистості.

Науково-теоретичне обґрунтування досвіду.

Теоретичні й методичні засади інтерактивної освіти, ефективність її впливу на формування особистості ґрунтовно досліджено у працях І.В. Авдєєвої, М.В. Кларіна, О.О. Пометун, С.О. Сисоєвої, П.М. Щербаня та інших, а також закордонними спеціалістами Т. Альберг, К. Роджерсом, Л. Брадфордом, Д. Гілфордом, К. Блумом та ін.

Особливості застосування інтерактивних технологій, форм і методів у педагогічному процесі розкрили науковці та педагоги: Л.К. Асімова, Н.Н. Богомолова, В.П. Захаров, Л.А. Петровська, А.М. Смолкін та ін.

Інтерактивні технології – чудовий винахід у освітянській діяльності, яскравий приклад поєднання психології та педагогіки. Загальні поняття про інтерактивні технології логічно сформулював Л. Годкевич: «Інтерактивні технології – це навчання шляхом взаємодії всіх, хто навчається».

Загальну теоретичну основу досвіду становлять положення, що ґрунтуються на:

- інтерактивній технології;
- технології навчального портфоліо;
- принципах інтегрованого навчання;
- моделі навчання обдарованих дітей Гілфорда «Структура інтелекту»;
- моделі Блума «Таксономія навчальних досягнень» (знання, розуміння, аналіз, синтез, оцінювання).

Інтерактивна діяльність передбачає організацію і розвиток такого спілкування, яке веде до взаєморозуміння, взаємодії, до колегіального рішення загальних, значимих для кожного учасника завдань. Суть інтерактивної освіти полягає в діалогових формах процесу пізнання, орієнтації на мобілізацію пізнавальних сил і прагнень учнів, на посилення мотивації до навчання, на пробудження самостійного інтересу до пізнання. Саме інтерактивні форми та методи звертаються до суб'єктивного досвіду учня й допомагають йому в процесі навчання та виховання засвоїти власні способи відкриття соціального світу.

Англійська мова як предмет має необмежені можливості спілкування.

Методи інтерактивного навчання закріпились як у навчальних планах країн Європи та США, так і в системі автентичних підручників MacMillan, Longman та інших, що використовуються в українських школах. Таким чином, інтерактивні технології органічно поєднуються з будь-яким підручником англійської мови та іншими навчально-методичними комплексами.

За інноваційним потенціалом досвід є модифікаційним, тому що він пов'язаний з удосконаленням і раціоналізацією відомих у педагогічній науці ідей, методик і технологій.

Перспективність досвіду

Перспективність досвіду полягає в узгодженості представленої технології з традиційними методами викладання. Деякі елементи добре знайомі українським педагогам, але в цілому розробка є новою для нашої школи.

Тематика і зміст питань, які розглядаються на уроках англійської мови, передбачає активне спілкування, інтеракцію. Все повинно бути природним, автентичним.

Результат буде тільки в тому випадку, якщо учителем передбачені:

- систематичне, практичне використання інтерактивних методів за наявності проведеного психологічного аналізу розвитку особистості учня, для врахування адекватності добору методів;

- порівняльне вивчення навчальних досягнень учнів, їх активності та інших фізичних, соціальних явищ, які впливають на активну роботу учнів та групи;
- спільна творча робота учнів та вчителя;
- проведення позакласних заходів.

Організація та впровадження інтерактивних методів навчання може застосовуватись за сферами навчання відповідно до вимог програми вивчення іноземної мови: *особистісною, публічною, освітньою*.

Пріоритетами такої діяльності є:

- надання кожному учневі, враховуючи його здібності, нахили, ціннісні орієнтири, можливості реалізувати себе у пізнавальній, творчій діяльності;
- стимулювання творчої активності школяра;
- активне засвоєння дітьми змісту освіти;
- збагачення життєвого досвіду дитини, навчання вмінню самостійно оцінювати вчинки, події, ситуації та будувати свою поведінку відповідно до них.

Обов'язки вчителя в системі застосування інтерактивних методів навчання передбачають:

- добір адекватних методів залежно від віку, психологічного та інтелектуального розвитку дитини;
- структурування роботи (визначення мети, рівня складності проблеми, планування результатів, активне включення та моніторинг роботи учнів, корекція, підтримка інтересу та постійна мотивація роботи);
- проведення індивідуальних консультацій для учнів;
- постійний пошук, самовдосконалення.

Навчаючись за описаною методикою, учень відчуває, що вся система роботи орієнтована на особистість, тому діяльність будуватиметься на власному досвіді, інтересах і схильностях. Діяльність на уроках спрямована не на вивчення окремих тем, готових текстів, а на обговорення актуальних проблем, створення власного матеріалу за темами, цікавими особисто учневі, в контексті сфер спілкування згідно з програмою. Діти вчаться висловлювати власну думку, аналізувати, обґрунтовувати та узагальнювати.

Використовуючи інтерактивні форми та методи роботи, вчитель створює сприятливі умови для розвитку творчих, інтелек-

ктуальних здібностей та лідерських якостей учнів з різними рівнями навчальних досягнень. Використання в практичній діяльності «Європейського мовного портфоліо» дозволяє учням побачити і адекватно оцінити власну роботу.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду:

- впровадження інтерактивних методів навчання відповідає сучасним вимогам Державного освітнього стандарту та є одним з елементів реалізації комунікативного підходу, тому що стимулює мовленнєву діяльність учнів та створює сприятливі умови для спілкування;
- застосування інтерактивних методів надає можливість для розвитку творчих здібностей учнів під час мовленнєвої діяльності;
- використання інтерактивних методів навчання створює умови для удосконалення мовленнєвих умінь і навичок у ситуаціях, наближених до реального спілкування, тим самим забезпечуючи стійку мотивацію до вивчення англійської мови як соціокультурного явища;
- завдяки впровадженню інтерактивних технологій навчання учні показують високі результати навчальних досягнень; така робота впливає на позитивну мотивацію навчання школярів, оскільки створює умови доброзичливості, чуйності, взаємодопомоги.

Досвід схвалено на засіданні науково-методичної ради КЗ «ЗОППО» ЗОР (протокол № 3 від 22.05.2012р) і рекомендовано до впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах та в закладах з поглибленим вивченням іноземних мов.

Матеріали досвіду зберігаються в науково-методичному центрі КЗ «ЗОППО» ЗОР.

**Комунальний заклад «Василівська гімназія „Сузір'я»»
Василівської районної ради**

Адреса: 71600, м. Василівка, вул. Шевченко, 82

тел.: (275) 7-28-89, (066) 639-76-49

***Автор досвіду Набой Світлана Олександрівна, вчитель
німецької мови, вчитель-методист***

Чорна В.М., (061) 236-30-97

Тема досвіду:

**Ситуативне моделювання на уроках німецької мови як засіб
формування соціолінгвістичної компетентності учнів**

Базова модель досвіду

Актуальність і перспективність досвіду полягають в реалізації завдань Національної Доктрини розвитку освіти України, Концепції навчання іноземних мов у середній загальноосвітній школі та Концепції навчання другої іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах. Тенденції гуманізації та модернізації освітньої галузі, ідеї культурознавчої соціалізації сучасної освіти, процеси інтеграції України в європейське та світове товариство зумовили потребу виховання спеціалістів нового типу, підготовка яких має поєднуватися з навчанням міжкультурного спілкування.

Оволодіння іноземною мовою як феноменом національної культури і як засобом міжкультурного спілкування в умовах багатонаціонального та полікультурного світового простору має стати чинником розвитку знань учнів про культурні особливості країн і народів, мова яких вивчається. Передумовою успішної реалізації освітньої функції навчання учнів є формування їхньої соціолінгвістичної компетентності.

Одним із пріоритетних завдань підготовки учнів до навчання впродовж усього життя є не лише формування у них соціолінгвістичної компетентності, але й вироблення умінь і навичок самостійної роботи, оскільки жодна дидактична технологія не може гарантувати учням вільного оволодіння мовою, удосконалення полікультурних умінь, розширення загального світогляду, осмислення реалій іншої культури, можливість творчої самореалізації.

Тому педагогічне забезпечення формування соціолінгвістичної компетентності учнів з іноземної мови, пошук факторів, що впливають на успішність цього процесу, визначення оптимальних ситуативних умов та ефективних шляхів розвитку соціолінгвістичної компетентності учнів є актуальними питаннями, що потребують детального вивчення.

Теоретичною базою досвіду є наукові праці Н.М. Бібіка (ідеї ознак ключових компетентностей), В.І. Добренєкова, М.М. Мойсєєва, О.А. Самарського (ідеї про соціокультурні системи) тощо.

Саме необхідність допомогти учням навчитися знаходити правильні рішення у конкретних мовленнєвих ситуаціях – навчальних, життєвих, професійних – спонукала до виникнення компетентнісного підходу у навчальному процесі.

У словнику «Професійна освіта» компетентність від (лат. *competens* – належний, відповідний) визначена як сукупність знань й умінь, необхідних для ефективної учнівської діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки своєї діяльності, використовувати інформацію.

Компетентність за діяльнісного підходу розглядається як: а) більш загальна підготовленість до дій; б) можливість встановлювати зв'язки між знаннями й уміннями (діями) в специфічній ситуації.

Показниками розвиненої компетентності є:

- використання, оцінювання й постійне поліпшення власних стратегій розв'язання питань;
- розроблення деяких моделей дії та прийняття рішення в динамічному світі;
- формування й застосування навичок критичного мислення;
- використання різних прийомів аргументування в різних соціальних аспектах.

Процес формування соціолінгвістичної компетентності є, на думку автора досвіду, творчим, оскільки навчання учня іноземних мов передбачає подолання традиційності, набуття рефлексивного мислення, здатності коригувати свій понятійний апарат й адаптувати попередній досвід до сучасних умов полікультурності.

Результати діяльності вчителя:

Розроблено автором методичні рекомендації з теми «Ситуативне моделювання на уроках німецької мови як засіб формування соціолінгвістичної компетентності учнів». Підготовлено комплекс вправ для ситуативного моделювання на уроках німецької мови, розроблено власні технології ситуативного моделювання.

Автор використовує реальні ситуації, які постійно і непередбачено виникають в ході уроку, наприклад:

- Ви – іноземець, приїхали до Києва. Знайдіть собі гіда, який допоможе Вам оглянути визначні місця столиці.
- Ви завітали в гості до школи. Розмовляєте тільки іноземною мовою. Розпитайте учнів цієї школи про їхнє навчання, дозвілля... Поділіться своїми враженнями від зустрічі з ними.
- Ви – у супермаркеті, Вам потрібно дещо купити. Попросіть продавця допомогти Вам.
- Ви хотіли б поїхати на відпочинок за кордон. Розпитайте у працівника тур-бюро, куди краще поїхати і чому.
- Студент із Німеччини хоче вивчити українську мову. Порадьте йому, з чого треба починати, які підручники придбати. Розпитайте у нього, чому він хоче вивчати українську мову.
- Ви – журналіст. Вас цікавлять проблеми охорони навколишнього середовища. Розпитайте у своїх співрозмовників, як вони вирішують ці проблеми.
- Запросіть свого друга до себе, щоб провести разом свята. Розкажіть про традиції святкування у Вашій сім'ї, розпитайте, чи зможе він приїхати до Вас.

Тривалий досвід використання цих ситуацій засвідчив їхню ефективність для оволодіння німецькою мовою.

Список таких ситуацій нескінчений. Уміло використовуючи їх, автор досвіду має необмежені можливості для активізації мовленнєвої діяльності учнів кожного дня. У старшій школі широко використовуються бесіди й дискусії з таких актуальних проблем: «Моє майбутнє», «Життя моїх ровесників за кордоном», «Проблеми екології навколишнього середовища».

Автор проводить майстер-класи, ділиться досвідом своєї роботи на семінарах-практикумах, на засіданнях районного ме-

тодичного об'єднання вчителів м. Василівка та Василівського району.

За інноваційним потенціалом досвід є модифікаційним, пов'язаний з удосконаленням уже відомих ідей та методик.

Інформаційно-педагогічна модель досвіду

Технологія діяльності

Автор досліджує актуальні проблеми атмосфери іншомовного спілкування, стосунків з носіями мови. Це спонукає вчителя інтенсифікувати навчально-виховний процес з тим, щоб німецька мова була не лише предметом навчання, але й застосовувалася як засіб спілкування.

Успішне вирішення цієї актуальної проблеми вчитель вбачає у створенні реальних та уявних ситуацій, які моделюють дійсність. В таких умовах вивчення мови носить природничий характер, а самі учні, не усвідомлюючи цього, охоче беруть участь у спілкуванні, виявляють ініціативу, стають учасниками цікавих і важливих подій

Творчий підхід учителя до вирішення означеної проблеми можна розглянути у такій структурі:

Провідна педагогічна ідея досвіду – ситуативне моделювання на уроках німецької мови як умова впливу на формування соціолінгвістичної компетентності учнів.

Моделюючи ситуації на уроках німецької мови, автор сприяє проникненню учнів у менталітет, життя і дух іншого народу і передбачає ознайомлення з поглядами, оцінками і досвідом

іншої культурної спільноти. Автор виділяє три основні аспекти соціолінгвістичної компетентності: лінгвістичний, соціальний та культурний і формування відповідних знань:

- 1) лінгвокраїнознавчі знання та вміння;
- 2) соціально-психологічні знання про країну, а також спілкування і володіння комунікативною технікою, знання правил і традицій спілкування і вміння їх використати у бесіді, особливості мовленнєвої та немовленнєвої поведінки;
- 3) культурологічні знання та вміння.

Виходячи із розуміння соціолінгвістичної компетентності, учні не тільки опановують іншомовну лексику, а й засвоюють великий обсяг іншомовної інформації, необхідної для спілкування та взаємодії.

Досвід затверджений на науково-методичній раді КЗ «ЗОІППО» ЗОР протокол № 3 від 22.05.2012 р. та рекомендований педагогам німецької мови освітніх закладів області до масового впровадження.

Матеріали досвіду знаходяться в КЗ «Василівська гімназія „Сузір'я”» Василівської районної ради.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байкова Л.А. Педагогическое мастерство и педагогические технологии / Л.А. Байкова, Л.К. Гребенкина. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 203 с.
2. Гребенкина Л.К. Педагогическое творчество и педагогический опыт: теория, практика, технология / Л.К. Гребенкина. – М., 2004. – 315 с.
3. Передовий досвід. П'ять проблем впровадження / В. Денисюк // Директор школи. – 2001. – № 12.
4. Жерносек І.П. Ознаки та критерії передового педагогічного досвіду / І.П. Жерносек // Удосконалення науково-методичної роботи в сучасних загальноосвітніх школах, ліцеях і гімназіях. – К., 2001.
5. Здобутки освітян Запорізького регіону. Випуск № 12 / [ред. Р.М. Ніколаєвська]. – Запоріжжя, 2011. – 168 с.
6. Макаренко А.С. Некоторые выводы из моего педагогического опыта // Макаренко А.С. Сочинения / А.С. Макаренко. – Т. 5. – М., 1958. – С. 233–234.
7. Макаренко А.С. О моем опыте // Макаренко А.С. Сочинения / А.С. Макаренко. – Т. 5. – М., 1958. – С. 286–269.
8. Ніколаєвська Р.М. Педагогічна майстерність і педагогічний досвід / Р.М. Ніколаєвська. – Запоріжжя. ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2006. – 72 с.
9. Ніколаєвська Р.М. Перспективний педагогічний досвід як чинник розвитку творчої позиції педагога. Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької області у 2009–2010 навчальному році: Методичні рекомендації: У 2-х ч. / упоряд. В.Я. Ястребова. Частина І. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2009. – С. 62–74.
10. Нормативно-правове забезпечення освіти, закони, концепції. Х.: Вид. група «Основа», 2004. – 144 с.
11. Олійник В.В. Освіта впродовж життя: як і чого вчити дорослих / В.В. Олійник // Управління освітою. – 2010. – № 1. – С. 4–7.
12. Скок Г.Б. Как проанализировать собственную педагогическую деятельность / Г.Б. Скок. – М, 2001.
13. Степихова В.А. Педагогические мастерские / В.А. Степихова. – СПб: СПбГУГПМ, 1992. – 186 с.

Для нотаток

Виробничо-практичне видання

**ЗДОБУТКИ ОСВІТЯН
ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ**

*За достовірність поданих матеріалів
відповідають автори публікацій.*

Редактор *В.В. Мокшанов*
Коректор *Н.О. Нестеренко*
Комп'ютерне складання *В.В. Тютер*

Видавець ТОВ «Акцент Інвест-Трейд»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія
ДК № 3977 від 14.02.2011 р.

Здано в набір 01.07.2012. Підписано до друку 25.07.2012.
Формат 60х84 1/16. Папір офсетний №1. Гарнітура «Times New Roman».
Друк принтерний. Ум. друк. арк. 10,58. Обл.-вид. арк. 6,55.
Друк. арк.-відбиток 529. Наклад 50 прим. Замовлення № 5243/4.

Макет розроблений та віддрукований в друкарні «Акцент»
(Фізична особа – підприємець Систеров В.М.)
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 57/7
тел. (061) 270-78-76
моб.: (068) 448-11-28, (099) 18-98-050, (098) 636-11-59, (093) 07-34-190
accent.zp@gmail.com

Свідоцтво про державну реєстрацію
серія В03 № 761072, видане 21.01.2010 р.